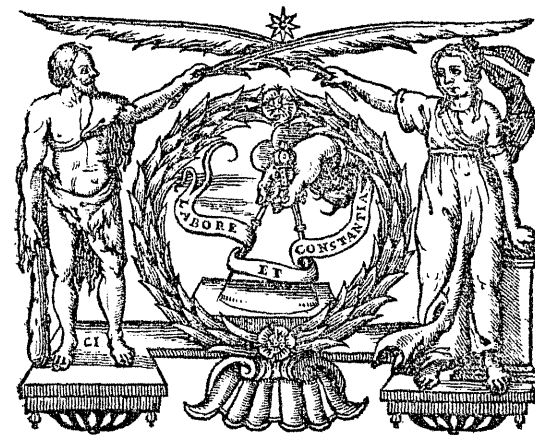

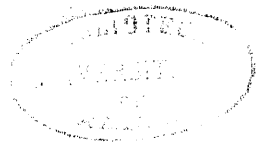
LIBERTI FROMONDI
IN ACADEMIA LOVANIENSI
S. TH. DOCT. ET PROF. ORD.
ANT-ARISTARCHVS
SIVE
ORBIS-TERRÆ
IMMOBILIS.
LIBER VNICVS.

In quo decretum S. Congregationis S. R. E.
Cardinal. an. MD. DC. XVI. aduersus Pytha-
gorico-Copernicanos editum defenditur.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA
BALTHASARIS MORETI.
M. DC. XXXI.

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22

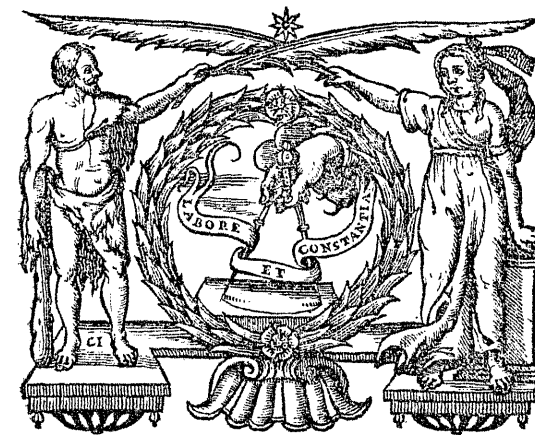

LIBERTI FROMONDI
IN ACADEMIA LOVANIENSI
S. TH. DOCT. ET PROF. ORD.

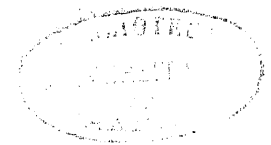
(2)

ANT-ARISTARCHVS
SIVE
ORBIS-TERRÆ
IMMOBILIS.
LIBER VNICVS.

In quo decretum S. Congregationis S. R. E.
Cardinal. an. MD. DC. XVI. aduersus Pytha-
gorico-Copernicanos editum defenditur.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA
BALTHASARIS MORETI.
M. DC. XXXI.

CLARISSIMO ET AMPLISSIMO
V I R O
D. A N D R E Æ
T R E V I S I O
S E R E N I S S I M Æ
B E L G A R V M P R I N C I P I S
M E D I C O C V B I C V L A R I O
D. C. Q.

AMPLISSIME DOMINE,
Quæ nuper coràm in
Copernicanos breuiter dis-
seruimus, sparsa hîc vides,
& diffusa in Libelli molem.
Ad Te, inquam, noster
ANT-ARISTARCHVS venit: non vt in par-
tes trahat, sed ducem in hac pugnâ sequatur,
qui dudum Aristarchos ratione, risu, & omni
genere teli incessere soles.

Alia deinde nomina erant, quibus AMPLI-
TVDINI TVÆ à me munus debebatur; &

quia deerat, vicem, aut confessionem saltem eius munusculum hoc implebit. Neque ingratum, si benè Te noui, cui studia & Musæ istæ sic sunt cordi, vt præ illis humana omnia, & diuitias præsertim, quas alij tam effusè sequuntur, aut altè extollunt, non in magnis, imò ne quidem in serijs ducas. Tibi enim

Naziaz.
Oratio-
ne 9.

sunt, quales debent: ὡς περ χνόις ὑπὸ λαίλαπτι & ἀλλοτε εἰς ἄλλοις ῥιπιζόμενος τε καὶ μεταρριπιέμενος, *instar pulueris, quem ab alijs ad alios turbo & ventilat, & ultrò citroῦq; iactat.* Rideant ista qui eas amant: res tamen ita habet, & depressæ ac viles animæ sunt, quarum omnis aut princeps cura in marsupium vadit. Tu erectior: Deum primùm suspicis, deinde creaturam eius & fabricam circumspicis, & sic tamen etiam, vt ad Auctorem per istas circulo quodam reuertaris: id est, Medicum & Philosophum Christianum agis.

Senec. de
Otio Sap.
cap. 32.

Ideò enim Deus, & *Natura artis & pulchritudinis sua conscia spectatores nos tantis rerum spectaculis genuit, perditura fructum sui, sitam magna, tam clara, tam subtiliter ducta, tam nitida, & non vno genere formosa solitudini ostenderet.*

Homini igitur, & Tibi, VIR AMPLISSIME, potiùs ostendit, vt admirationem tuam
&

& amorem in Creatorem conuerteret. Ceteras virtutes tuas, quæ Augustæ memoriæ Principi ALBERTO PIO (ô patria nondum eluxisti illud funus!) & incomparabili Heroïnæ ISABELLÆ CLARÆ EVGENIÆ tam carum nuper & hodie effecere, fileo: patientiam laborum, & viridem illum in senili corpore animum tantùm iam admirabor, qui nullam fessæ ætati dat vacationem; vt cum animosis illis & conterraneis tuis Latinis canere possis:

————— *Non tarda senectus*

Debilitat vires animi, mutatq; vigorem.

Caritatem galæa premimus.

Virgil.
lib. 9.

Neque tamen tot istis molestiarum & rei familiaris impendijs, propriæ (quod multi faciunt) sed publicæ (quod rarissimi) caritati & utilitatibus militas; vt omnino veriùs in Te, quàm in Alcibiadem olim, generosum istud competat: Εἰ μὲν ἑμὴ ἀμελῶ, τὰ δ' Ἀθηναίων πέγγω, *Me ipsam negligo, res Atheniensium curo.*

Plat. in
Sympos.

Vtinam in Rep. multi hodie tales, neque tot iam vbiq; noui Argonautæ sint, qui dum Principibus suis & publico operam nauare palàm videntur, occultè tamen Colchos ad

aureum vellus sibi nauigant. Sed vouere ist-
hæc, sperare nondum, licet; ac nimius spei
sim, si veteres istas omnium sæculorum que-
relas, hoc nostro tam infelici finiendas exi-
stimem.

Vale, VIR AMPLISSIME, & aspice
qui Te suspicit, ac Deum Opt. Max. orat, vt
extremum hunc vitæ Tuæ cursum, vbi lon-
gissimè per omnia à cælo circumscripta anno-
rum volumina decurrerit, in æternæ felicitatis
portum mollissimè deponat.

AMPLISSIMÆ D. T.

deuotissimus

LIB. FROMONDVS.

Louanij Kal. Septembr.
an. MD. XXXI.

AD

AD LECTOREM.

ETVS in scholastico puluere est ista ri-
xa: Vtrum calum terrâ stante circum-
eat, an calo stante terra vertatur. Fue-
runt (Pythagorici) qui dicerent, in-
quit Seneca, nos esse quos rerum natura
nescientes ferat, nec cæli motu fieri ortus &
occasus, sed ipsos (nos homines) oriri & occidere.
Digna res est contemplatione, vt sciamus in quo
rerum statu simus: pigerrimam fortiti, an velo-
cissimam sedem: circa nos Deus omnia agat, an
nos agat.

Lib. 7.
cap. 2.
Natur.

Pythagorici tamen plurimum auctoritate, & mole
argumentorum diu oppressi, donec sæculo tandem elapso,
Nicolai Copernici Borussii ingenium eos erexit, & ab
eo iam toto penè Orbe diffusi, nomen etiam Coperni-
canorum habent.

Fidei tamen Catholica alienos præcipuè hæc secta in-
uasit, qui licet sacrarum Scripturarum (quæ minimè
Copernicana esse videntur) non omnino contemptores,
interpretationis tamen liberiores, eas cereas magis ha-
bent, vt quocumque libuerit ferè ducant; cum neminem
in terris à Deo positum interpretem agnoscant, cui ve-
lint acquiescere.

In ijs hodie aut nuper Principes, Christoph. Roth-
mannus,

mannus, *Vilhelmi Lantgraviæ Hassia Mathematicus*: Michael Mastlinus, oppidi Bachnang quondam Parochus, postea in Academia Heidelbergensi, deinde Tubingensi (ubi eum audiuit Keplerus) Matheseos Professor: Joannes Keplerus, Rudolphi, Matthiæ, Ferdinandi Cesarum Mathematicus: Guil. Gilbertus Colcestrensis, Medicus Londinensis: David Origanus Silesius, Academia Brandenburgicæ Francofurti ad Viadrum Mathematicarum Professor Ordinarius: & novissimè, ut ex hoc etiam mustaceo laureolam quæreret, oceano Zelandico nuper emerfit Philip. Lansbergius, Minister Goesanus: quem vicini Hollandi tam altè & improbè extollunt, ut supra Copernicum aliquid sapere videri possit; cum tamen Kepleri sarcinas egregiè manticulatum (et si callidè dissimulet) res ipsa palàm dicat, & quæ ab eo demutant (præsertim ubi ad Theologiam suam trahit) à vero & ratione, aut cæcus sum, aut largissimè delirant. Ego Belgas meos amare & laudare effusè soleo, etiam qui religionis diversi, si laude aliquid dignum habent (cum etiam in sterquilinio gemmam æstimemus;) hunc tamen, in istà Astronomia & Theologia Copernicana parte, ut faciam adduci non possum: a quoq; Martinum Hortensium in eum Belgasq; omnes iniuriosissimè nuper fecisse, dum Commentationes illas eius in motum terræ diurnum, vernaculè ab ipso rerum istarum rudibus

rudibus & populari admirationi scriptas, Latinè reddidit. Si Vranometria quam promittit, ad exemplum istud est, queso, ne mundus eam videat, & Belgis suis, nihil tale meritis, istam ignominiam remittat. Fateor enim, Libellus ille eius tam bliteus, nuper casu mihi lectus, bilem ad ista quæ olim muginatus eram, subito retractanda accendit. Decretum etiam S. Congregationis S. R. E. Cardinalium an. MD. DC. XVI. adversus Copernicanos editum, quòd indignis modis à quibusdam haberi viderem, propugnare animus fuit. Ostendere, inquam, merito magno esse conditum, Scripturam sacram à Copernicanis temerari, & infinitam Dei sapientiam quæ calos condidit, non ornari (quod videri volunt) nimiam istà, quam captant, motuum simplicitate, & intelligentiæ facilitate, sed discingi & evilescere. Non intelligamus sanè divinas rationes; non ideò falsa sunt, imò diviniore. Θεός ἐκ ἀτεχνός ἐστὶ ὡς ἡμεῖς, ἕτε τὰ αὐτὰ διοικεῖται ἀτάκτως, ὅτι μὴ καὶ ἡμῶν λόγῳ γινώσκου. ἀλλ' εἴ τινα δεῖ καὶ εἰκόνα λαβεῖν ἡμετέρῃ πάθῃς ἔ πορρωτῶν τῶν ναυπώντων ἐσὺν, καὶ ἰλιγγιώντων, οἱ σρέφεδα πάντα δοκῶσιν, αὐτοὶ σρεφόμφοι. Deus artis suæ imperitus non est, quemadmodum nos sumus; neque hæc inconditè administrantur, etiam si rationes ignoremus. sed si imagine aliquâ affectus nostros exprimere oportet: non multum dissimiles ijs sumus, qui nausæ in mari, aut

verti-

Naziāz.
Oratio-
ne 16.

vertigine laborant, qui omnia in orbem verti putant, cum vertantur ipsi. *Vertigo, inquam, quater-ram & adificiorum tecta infamant, in spiritibus cerebri eorum est: quod etiam ebrijs quandoque euenit,*

Iuuenal.

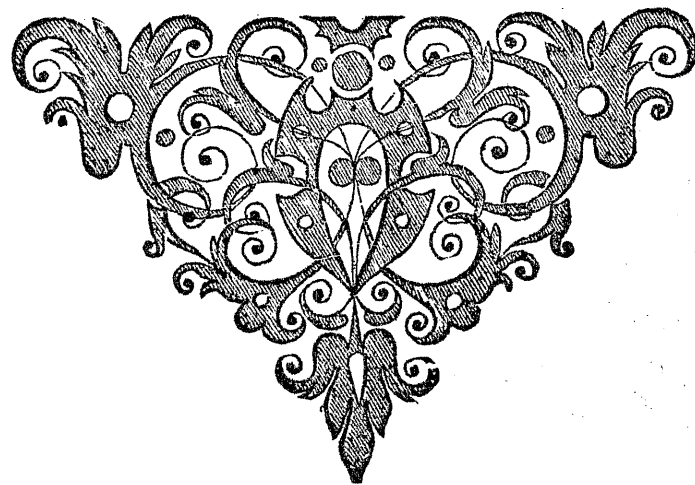
Dum bibitur conchâ, cum iam vertigine tectum
Ambulat, & geminis exurgit mensa lucernis.

Ceterum, Ant-Aristarchi nomen Libello meo placuit, quia Aristarchum Samium huius paradoxo principem fecit Archimedes, ut interpretatur Fleurantius: aut certe, si à conterraneo Pythagorâ posterior accepit, scriptis tamen celebrauit ipse fortasse primus, cum nihil librorum à Pythagorâ fuisse editum, constet inter omnes. Audi Archimedem linguam suam Doricam apertâ & hian- te larynge sonantem: Ταῦτα ἐν ταῖς γεωμετρίας παρὰ τῶν Ἀστρολόγων διακρέσας Ἀείσαρχος ὁ Σάμιος, ὑποθεσίῳ πινῶν ἐξέδωκεν γεάψας, ἐν αἷς ἐκ τῶν ὑποκειμένων συμβαίνει τὸν κόσμον πολλαπλάσιον εἶμερ ἢ νῦν εἰρημέριε. ὑποτίθεται γὰρ τὰ μὲν ἀπλανῆ τῶν ἀστέρων, καὶ τὸν ἄλιον μένει ἀκίνητον· τὰν δὲ γὰρ περιφέρειται περὶ τὸν ἄλιον κατὰ κύκλῳ περιφέρειαν, ὅς ἐστι ἐν μέσῳ τῶ δρόμῳ κείμενος. Ea quæ scripta sunt ab Astrologis discutiens Aristarchus Samius, hypotheses quasdam scriptis edidit, ex quibus sequitur mundum esse multipliciter maiorem eo quem iam diximus. supponit enim stellas fixas & solem non moueri; terram autem circa solem in medio curri-

In Ar- nar.

curriculi iacentem, in orbem circumferri. *Addit deinde mox, dixisse eum, totum orbis annui, in quo terra ambulat, circuitum, comparatione sphaera fixarum instar puncti esse, ideoque terram videri in mundi centro perpetuò quiescere, etiamsi ipsum maximo circumcurvat ambitu: quæ ipsissima est Copernici, & hodie Copernicanorum sententia. Solem nihilominus in centro mundi, & medio illo curriculo malè iacere, terramque pessimè ab Aristarcho inde extractam fuisse, ac in legem,* μὴ κινεῖν δὲ κείμενον, ab eo peccatum, ostendere hic Libellus aggreditur.*

* non mouendum quod bel- lè iacet. Plat. in Phileb.

APPROBATIO.

Cessent ingenio suo blandiri, qui Terram gyrant, & subsequâ Fidei ratione, in hoc Fromondi Opere conuicti, vertiginis propriæ immunes conquiescant. Act. Louanij 2. Octob. 1630.

Mart. Lunacenijs S. Theol. L. & Prof. Ordin. Apostolicus ac Regius Librorum Censor.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPVS IV. Hispaniarum & Indiarum Rex Catholicus, ac Potentissimus Belgarum Princeps, diplomate suo sanciuuit, nequis *Liberti Fromondi S. Th. Doctoris & in Academia Louanienfi Professoris Ant-Aristarchum, siue de Orbe terra immobili Librum*, præter Balthafaris Moreti voluntatem vlllo modo intra sexennium imprimat, aut alibi terrarum impressum in Germaniæ Inferioris ditiones importet, venalémve habeat. Qui secùs faxit, confiscatione librorum, & aliâ graui poenâ mulctabitur, vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ vi. Februarij M. DC. XXXI.

Signat.

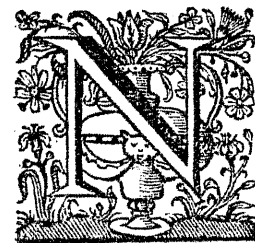
Steenhuysse.

LIBER.

LIBERTI FROMONDI
ANT-ARISTARCHVS
SIVE
ORBIS-TERRÆ
IMMOBILIS.

CAPVT PRIMVM.

Qui auctores Philosophiæ Samiæ. Et quàm seriò & affirmatè sentiant terram in orbem gyrari hodie Copernicani.

NON absurdè Aristoteles, & ἀπαξ, ἐδὲ δις, ἐδὲ ὀλίγαις, τὰς αὐτὰς δόξας ἀνακινῶν, ἀλλ' ἀπει-
εῖαι, nec semel, neque bis, neque rarò easdem
opiniones reuerti dixit, sed infinities. Vti
enim ceteræ res humanæ oriuntur, aboriuntur,
deinde resurgunt vt rursus occidant, ita
opiniones & scita mortalium eunt redeunt-
que per reciprocum istum orbem.

Lib. 1 c. 3.
Meteor.

Pythagoræ Samio, aut fortè ante eum Aristarcho, dum cælum & terram olim non tam oculis quàm intellectu circumspicit, in mentem venit, terram moueri, solem verò & cælum stare. Nam terram planetam quemdam esse censuit, qui circa solem in centro mundi defixum conuerteretur.

Pythagorici, inquit Aristoteles, quia ignis omnium corporum præstantissimum est, & publici boni interest eum incolumem seruari, idè in mundi meditullium deposuerunt, δ Διὸς φυλακτὴν ὀνομαζέουσι, quod Iouis custodiam appellant. Et licet hoc Aristoteles de igne elemētari, & ego de infernali libenter acceperim, Pythagorici tamen de cælesti & solari, communi consensu intelligunt. Pythagoram

Lib. 1 c. 13
Cæli.

A

goram secuti Aristarchus Samius (nisi tamen hic Pythagorâ vetustior fuit) Philolaus, Hicetas, Seleucus, Cleanthes Samius, Leucippus, Heraclides, Ecphantus, imò Plato iam senex, vt narrat Theophrastus, nec pertinaciter abnuerim, quandoquidē ab Archytâ Tarentino, & Timæo Locrensi, Pythagoræ doctrinâ eruditus, elegantiam & leporem Socratis cum huius miscuerit disciplinis, vt ait D. Hieron.

Apolo-
g. aduerf.
Ruff.

Plutar. in
Numâ.

Lib. 2. d. 19
Phyfiol.

Plutarchus tamen alicubi eum infamiâ istâ liberat: non tamen Numam Regem Romanorum, quem eâ mente templum Vestæ rotundum, ad imaginem mundi, ædificasse memorat, in cuius medio, æterni ignis (quo solem repræsentabat) esset custodia.

Hos verò omnes non philosophatos, sed ad eò delirasse credit Lipsius noster, vt palàm dicere audeat: *Vides deliria. quomodo aliter appellem? aut quid in ista inquirâ? etsi (tantus paradoxorum amor est) etiam patrum æuo nobilis Mathematicus (sine dubio, Copernicus) hanc hæresim excitauit, sed cum ipso sepultam.* Quàm tamen fallitur: nam præter Mæstlinum nuper, Rothmannum, Keplerum, & Origanum in Germaniâ, Patritium, Galilæum, & Foscarinum in Italiâ, Gilbertum in Angliâ, Philip. Lansbergium in Zelandiâ, plurimos alios per totam Europam sparsim hodie (maximè qui inopinabilibus admirationem & famam colligere amant) consecretaneos habet. Neque etiam verum est, quod quidam existimant, non ex intimâ animi sui sententiâ Copernicum hypotheses illas de motu terræ & solis statu confinxisse, & ex epistolâ perperam colligunt editioni Copernici anni 1543. præfixâ, quippe non à Copernico, sed Andream Oslandro hæc adfuta fuit, cum Copernicus mortuus iam, aut ignarus esset, inquit ad Pet. Ramum Keplerus. *Non igitur, ait, μυθολογεί & fabulatur Copernicus, sed seriò πωροδολογεί, hoc est φιλοσοφεί, quod tu in Astronomo desideras.*

Epist. ad
Ramus.

Imò Keplerus persuadere conatur, Christoph. Clauium, qui hæcenus tam pertinaciter Ptolemæo adhæserat, extremis admotum, exemplo Platonis, fluctuasse. *Permonit veritas vicinâ, ait Keplerus, antesignanum illum Astronomiæ pristina Professore, quem è mediâ Germaniâ nostrâ mutuata est Roma, Christoph. Clauium, vt iam morti vicinus, cum astra quæ Galilæus detexit, errantia circa Iouem, cum Venerem in cornua tabescentem, aliâq, noua cerneret, iuberet iam tandem videre Astronomos, quo pacto constituendi sint orbis cælestes, vt hæc phænomena saluari possint: actum esse innuens de veteribus hypothesibus.*

Ve.

Verùm nemo credet, Clauio morienti mentem ad eò motam, vt terram mouere voluerit, qui Clauium nouit: & aliud longè est, existimare aliquid circa eccentricos & epicyclos Ptolemæi turbandum esse, atque integro systemate veteri prorsus diffracto, ad Copernicum voluisse transfugere.

Gyrentur enim astra Medicea circa Iouem, Borbonia cum Veneri & Mercurio circa solem, non idcirco tamen statim sol in mundi centrum præcipitandus, & tellus subuehenda est in eius locum. Aliâ viâ fortasse phænomena ista deduci possunt ad veritatem.

Hoc etiam monere oportet. ante paulò Copernicum alios etiam ἀστρονομίας fuisse. Nam Nic. Cusanus, S. Petri ad vincula Cardinalis, annis circiter 80. vetustior, *Iam nobis manifestum est, inquit, terram istam in veritate moueri, licet nobis hoc non appareat, cum non apprehendamus motum nisi per quamdam comparisonem ad fixum. Si enim quis ignoraret aquam fluere, & ripas non videret, existendo in nauî quomodo nauem apprehenderet moueri?* Verum tamen rudia omnia & incondita erant ante Copernicum, quæ edito & Paulo III. Pontifici Max. dedicato, eruditissimo REVOLUTIONVM CÆLESTIVM volumine, circa an. 1540. egregiè composuit & expoliuit. Sententiæ verò suæ, & fidei alienæ tam securus fuit (quidquid hodie quidam, dicis tantum ergò, & ad ingenij exercitationem, ista scripsisse existiment) vt dicere non vereatur: *Quæuis difficilia sint, ac penè inopinabilia, nempe contra multorum sententiam, in processu tamen, fauente Deo, ipso sole clariora faciemus, Mathematicam saltem artem non ignorantibus.* Et ceteri Copernicani tam sciunt terram moueri & solem quiescere, quàm nomen digitosque suos. Nam Gilbertus sententiam quæ terram immobilem facit, *errorem explodendum, & aniles fabulas spongyis delendas* appellat. Audite etiam alibi eius threnos & lamentationem. *Lamententur & plorent docti, inquit, quòd nec superiores Peripatetici vlli, nec ipsi adhuc vulgò philosophantes, nec Io. Costeus qui deridet ista, sapere naturam (terræ mobilis) tamobilem & spectatam potuerint.* Quamquam tamen lamentis istis lepidissimi Poëtæ Ovveni risum non valuerit comprimere. Is enim Epigrammate ad conterraneum suum Gilbertum:

Stare negas terram, nobis miracula narras.

Hæc cum scribebas, in rate forsan eras.

Keplerum in hanc scenam producere, superuacuum est, cum in

Lib. 2. c. 12
doct. ignorant.

Copernic.
lib. 1. c. 10.
Reuol.

Lib. 6. c. 3.
Magnet.

cap. 5.

totâ Philosophiâ nihil affirmatiùs, quàm hunc terræ motum, videatur credere, & in omnibus suis cometis, ac toto cælo, terrâ, & vbiq;ue, clarissima huius vertiginis indicia putet se deprehendere.

Lib. 1. Epit. Imò alibi, quasi victâ iam aduersâ parte, & per stragem gloriosus incedens, *Hodierno tempore*, inquit, *præstantissimi quique Philosophorum & Astronomorum Copernico adspiculantur: secta est hæc glacies, vincimus suffragijs melioribus, ceteris panè sola obstat superstitio, aut metus à Cleanthibus.* Aristarchis tamen, opinor, dicere voluit, nisi Plutarchus me fallit. Aristarchus enim quidam (non ille Archimed. Samius, quem Archimedes narrat fuisse etiam inter *ἑνοσιγῆτες*) in. Arenar. impieratis Cleanthem Samium accusauit, quòd Vestam, siue terram moueret.

Sed quæ, amabò, illa superstitio est & metus, ab Aristarchis impietatis accusatoribus, qui reliquias Philosophorum à Copernici sententiâ abstinet? Metus, credo, Romani Pontificis, qui, vt mox dicam, non est valdè pronus Copernicanis. Talibus verò metuculosis, & religione, aut naturali hebetudine impeditis, consilium dat Keplerus. *Qui hebetior est, ait, quàm vt Astronomicam scientiam capere possit, vel infirmior, quàm vt inoffensâ pietate Copernico credat, ei suadeo, vt missâ scholâ Astronomicâ, damnatis etiam, si placet, Philosophorum quibuscumque placitis, suas res agat, & ab hac peregrinatione mundanâ desistens, domum ad agellum suum excolendum se recipiat, oculisq; quibus solis videt, in hoc aspectabile calum sublati, toto pectore in gratiarum actionem & laudes Dei conditoris effundatur: certus, se non minorem Deo cultum præstare, quàm Astronomum cui Deus hoc dedit, vt mentis oculo perspicaciùs videat; quæq; inuenit, super ijs Deum suum & ipse celebrare possit & velit.*

Aut hæc non intelligo, aut vult, solos Lutheranos suos, aut aut quicumque Fidei Catholicæ obedientiam excusserint, Astronomiæ vacare, ceteris ad stiuam, aut aliò abactis.

Origanus etiam huius terræ motûs tam certus est, vt clamet, *Monstrum mundi fingi ab Aristotele, & quotquot ab ipsius pendent auctoritate.*

Multum tamen ipse demutat à Copernicanis. Nam alteram veterum quorundam Pythagoreorum sectam ingressus, terram in centro mundi relinquit, & eam vnico motu diurno, ab occasu in ortum cottidie reuoluit. vnde motum ab ortu in occasum omnibus sideribus adimit, relictis dumtaxat motibus periodicis ab occasu

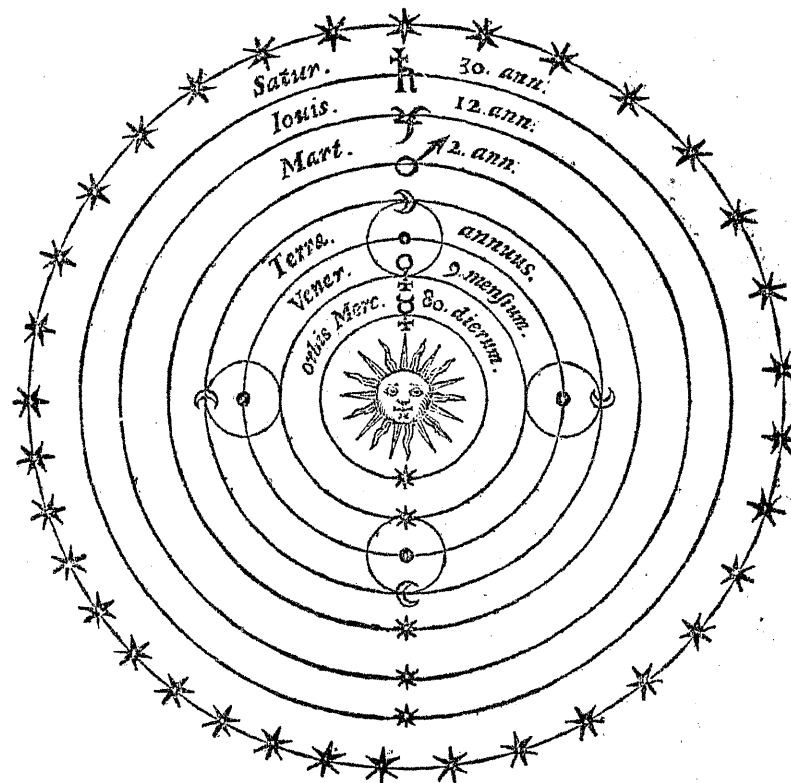
Archimed. in. Arenar.

Introduçt. ad Martem.

Epist. ad Elect. Brâdenb.

casu in ortum. Itaque non totus, sed semi tantû Copernicanus est. Philippus Lansbergius verò in vicinâ Zelandiâ Minister Goefanus, à Copernico etiam, sed propiùs abit. Solem immobilem in centro mundi, terram duplici motu, annuo, & cottidiano moueri constituit: stellis tamen fixis motum proprium in Zodiaco non eripuit. Hęc autem omnia tam *firmâ & euidenti ratione* firmat, vti credit, *vt videas neminem*, ait, *cum ratione ei posse contradicere.* Verùm vt tota hæc scena meliùs instruat, & faciliùs comprehendatur, oportet systematis Pythagorico-Copernicani schema oculis subijcere.

Lib de Motu terr. Cötrou. 1.

Hic imprimis solem, publicam mundi lucem, in centro, veluti in mediâ laternâ collocatum vides, radios vndique in peripheriam eiulantem. Planetas deinde singulos ordine suo, tamquam satellites, solem regè throno immobili defixum circumcursantes: proximè quidem & angustissimo ambitu Mercurium, deinde Venerem,

nerem, tertio Tellurem cum pedissequâ Lunâ, quarto Martem, quinto Iouem, sexto Saturnum, ultimo immobilem stellarum fixarum sphaeram.

Duo igitur extrema, sol & sphaera fixarum, fixa & immota sunt, cetera omnia in perpetuo motu.

Argumenta quibus hanc mundi imaginem fabricantur Copernicani, nolim vniuersa censendo me delassare: infinita quippe sunt, &

— quod cuique repertum
Rimanti, telum ira facit, —

nec fulmine tantum, sed grandine etiam innoxia saepe pugnant. Delecto igitur utemur, & exarmare fat erit quae impressius videntur ferire.

Totum porro fundamentum cui praesens fabrica innititur, est immobilitas solis, & motus annuus terrae circa solem, ac cottidianus circa suum centrum. Si enim sol immobilis est, nullibi concinnius, quam in centro desigi potest, nec alibi terra cum pedissequâ suâ lunâ, quam tertio loco, constitui, quandoquidem certum sit Mercurium & Venerem propius abesse à sole, remotius verò Martem, Iouem, Saturnum, ac fixas. Totum igitur systema affabre & optimè se habet, si sol stet, & terra vice eius moueatur. Hoc ergo vtrumque, vt nobis persuadeant, omnibus viribus connituntur.

CAPVT II.

Tribus motibus terram mouent Copernicani. Quibus argumentis adstruant ei ὁρμητικόν, siue cottidianum circa suum centrum.

Copernicani praeter motum, quem *accumulationis* vocant, quo terrae partes, & omnia graua se accumulunt & conglobant, circa terrae centrum & in altum proiecta recidunt deorsum, alios tres ei dederunt. Primum caelo primo mobili, alterum soli, tertium stellis fixis ademerunt.

Nam quia primum mobile apparet spatio 24. horarum ab ortu in occasum reuolui, & solem ac vniuersa sidera secum rapere, negant in caelo vllum talem motum esse, sed tellurem, siue totum terrae & aquae globum, motu contrario, ab occasu in ortum 24. horis circa centrum suum circumagi, ideoque videri solem & reliqua
astra

astra in partem contrariam, ab ortu versus occasum refugere, eo modo quo Virgilianus Aeneas, ait Copernicus, terrae & littoribus motum tribuit, qui erat in naui.

Prochimmur portu, terraeq; vrbesq; recedunt.

Aeneid. 3.

Et in hoc solo motu Origanus etiam Copernicanis consentit.

Quia deinde sol motu proprio & annuo dicitur Zodiaci eclipticam peragere, hunc etiam potius credunt esse periodum, quam tellus sub eclipticâ è regione solis se mouet, & hinc accidere, vt sol moueri, & de signo vno Zodiaci in aliud transire videatur. Cum enim, inquit, terra in Librâ est, sol in opposito Arietis signo esse apparet, & cum illa ad Scorpionem peruenerit, iste (licet immotus) ad Taurum se promouisse videbitur, vt facile intelliget quisquis terram in praecedenti schemate per circulum circa solem descriptum circumferri cogitabit.

Tertius terrae motus est inclinatio axis, & quaedam veluti libra- tio, quae supplet vicem aliquot motuum quos alij tribuunt stellis fixis. Sed eam inclinationem axis terrae non omnes vno modo expediunt.

Verum praecipuus Copernicanorum labor est in firmando cottidiano terrae circuitu circa suum axem: hoc enim euerso, ceteri motus sponte corruunt, vt rectè nuper vidit & dixit Tycho. Si enim terra cottidie non reuoluitur, igitur sol ipsam spatio 24. horarum circuit, vt circumlustrans faciat diem & noctem: vnde ipse non quiescit in centro mundi, sed transfertur de loco ad locum. vnde etiam motus alter annuus sub eclipticâ Zodiaci, nullo negotio ab eo administrari potest: quemadmodum luna, quae etiam Copernicanorum mente, cottidie terram circumcurrit, motum suum proprium in Zodiaco exequitur, nec indiget vlllo menstruo telluris motu, vt ipsa singulis mensibus appareat longitudinem Zodiaci emetiri. Eodem igitur modo neque sol motum telluris desiderabit, vt ipse quotannis videatur percurrere eandem Zodiaci longitudinem. Hinc tandem praecessio æquinotiorum, & rota anomalia quam Copernicani inclinationi axis telluris tribuunt, potius soli & astris reddenda erit.

Tellurem igitur cottidie ab occasu in ortum circa suum axem spatio 24. horarum conuerti sic demonstrant.

Primo, natura parca est, & superfluum verens; igitur verisimilius est, terrae corpusculum (sic vocant caeli comparatione)
cottidie

cottidie se reuoluere circa centrum, quàm solem toties maiorem tot præterea sidera fixa, erratica, & cælestes ingentes capacitatis sphaeras, circa terram tam breui 24. horarum spatio raptari.

Hinc nascitur alterum argumentum Gilberto. Si primi mobilis conuexitas, inquit, ad terræ superficiem comparetur, vnâ horâ tantum percurrit spatij, quantum ambiunt 3000. circuli maiores descripti in terræ superficie. *Quæ autem, ait, soliditas ferrea tam firma & pertinax fingi potest, ut tanto furore & tam ineffabili pernicitate non disrumpatur & in frustra abeat?* Eadem aut paria exaggerant Keplerus, Origanus, Lansbergius, & alij. Fixa vna in cingulo Orionis iuxta Æquinoctialem, vnico horæ minuto, Germanica milliaria 75079. peruolat, inquit: quot ducentis etiam annis non conficiet, qui singulo quoque die decem milliaria fuerit emensus. Quis non absterreatur tam rapidum motum, quem ne imaginatio quidem satis potest assequi, cælis tribuere?

Tertiò, totam mundi compaginem & machinam dissolueret tam insanus cæli motus. *Cur Ptolemaeus non vniuersi ruina, dissolutionem, perturbationem, incendium, caelestes & supercaelestes calamitates immensas non veretur, à motu supra omnes cogitationes, somnia, fabulas & licentias poëticas insuperabili, ineffabili, & incomprehensibili?* clamat Gilbertus. Et tandem concludit: *Quare nos diurno terra rotatu (motu scilicet magis conuenienti) vehimur, & sicut cymba supra aquas mouetur, ita nos cum tellure conuertimur, & tamen stare nobis & quiescere videmur.*

Quartò, motus ille ω & cottidianus propter utilitatem terræ est à naturâ repertus: igitur iustius est, vt terra ipsa de bono & salute suâ sit sollicita, & terga sua cottidie in orbem soli & cælo, ad excipienda irradiationis & influentiarum beneficia, obuertat, quàm vt pigra, deses, bruta, tamquam beneficij contemnens aut negligens, ambiri se à benefico sidere sinat. *Per absurdum est, inquit Keplerus, tantam molem (solis) quam etiam perfectiorem terræ globo contendunt Philosophi, propter huius angustissima pilula figuram (quâ fit vt ipsa solis igne tota frui vnâ vice non possit) tantum iter peragere circumeundo, cum terra possit illam hoc onere subleuare, compendiosissimâ volutione sui corpusculi. Perinde enim esset, ac si coquus ineptus carnem veru fixam vertere dedignatus, ignem potius circa carnem circulo circumageret.*

Lansber-

Lansbergius aliâ sed simili imagine, negat matres, cum fouent paruulos suos ante focum, solere ignem ijs circumferre, sed potius anticam & posticam eorum partem ei obuertere.

Quintò, Terra, inquit Origanus, ne desidiâ torpescat & in putredinem soluatur, motu & agitatione indiget, non cælum, quod incorruptibile est, aut saltem longius abest à tali periculo.

Sextò, Et nonne in homine $\mu\epsilon\gamma\epsilon\kappa\acute{o}\sigma\mu\omega$, ait, mobilissima pars, pedes, deorsum sunt, capite interim stabili, ex alto prospiciente? In magno verò mundo, terra pedes, cælum caput sunt: quis igitur ambigat, illi motum, huic quietem, à Peripateticis & Ptolemaicis malè ademptam, reddere?

Septimò, Quies nobilior est motu, qui nescio quid sollicitum, vile & famulare habeat: vnde illa Deo potius competit, qui

Immotus, stabilisq; manens dat cuncta moueri.

Cælo igitur & diuinioribus illis corporibus quietem, terrestribus & abiectissimis motum concedamus.

Octauò, Lucerna in mediâ domo aut templo suspendi solet, vt omnia ex æquo illuminet, & radios è centro sphaeræ illuminationis vndique in circumferentiam effundat: igitur sol, lucerna, mundi, non alibi quàm in centro eius immobilis constitui debet.

Nonò, Aut terra circa suum centrum, aut sol circa ipsam se vertere cottidie debet: sed in sole nulla sunt huius motus instrumenta, sunt verò in terrâ, ait Keplerus: nempe fibræ quædam magneticæ, quarum aliquæ axi parallelæ sunt, & protenduntur à Septentrione in meridiem, retinentque axem terræ in eodem semper situ; aliæ circulares sunt, & ab occasu in ortum circumcurrunt: & istæ vertiginem diurnam 24. horarum efficiunt. Totum igitur telluris corpus ex duplici illo fibrarum rectorum & circularium se decussantium ordine contextitur. *Exemplum huius fibrarum im-* Lib. 1. Epit.
plexionis, inquit Keplerus, non gemina tantum, vt hic, sed plane triplicis habent Medici in substantiâ ventriculi, qui consimiliter inter tres illos fibrarum ordines, implexos mutuò, tres ventriculi facultates distribuunt, attractricem, retentricem, expultricem.

Decimò, Quò sol est propinquior terræ, eò apparet velocius incitari: huius verò nulla alia promptior est causa, quàm quòd sol perigæus & terræ vicinus, vi suâ magneticâ, quâ omnes Planetas ab

B

occasu

occasu in ortum per Zodiacum impellit, etiam terram excitet, & adiuuet, vt paullo celerius cottidianas reuolutiones suas absoluat. *Igitur estate* (quando sol apogæus, & remotissimus à terrâ) *vna reuolutio durat paullo longius*, ait Keplerus, *quàm hieme*: quando sol perigæus, & ex propinquo magneticam telluris se mouendi virtutem ab occasu versus ortum magis incitat. Aliàs enim si motus iste celerior non in terrâ, sed in sole esset, fateri oporteret solem à terrâ ab ortu in occasum raptari; quod incredulum est & absurdum nimis. *Valde igitur verisimile est*, concludit Keplerus, *ibi esse fontem motus telluris, vbi est fons motus reliquorum quinque Planetarum*. Existimat autem *certissimâ demonstratione*, quinque Planetarum, hoc est Saturni, Iouis, Martis, Veneris, Mercurij, proprios motus effici à sole, quem tamquam centrum adspiciunt: hoc argumento, quod velocius moueantur, quod propius ad eum accesserint. Quia verò difficile videbatur, quâ ratione sol in centro vniuersi immotus Planetas istos cum terrâ in orbem torqueret, idcirco motum circulare circa centrum suum soli donat, quo se rapidissimè ab occasu in ortum reuoluat, & vnâ quinque Planetas terramque (lunam excipit, quam à terra impelli credit) corripit. Et huius vertiginis solis circa suum centrum, argumentum nuper è maculis solaribus accessit, quas corpori solis inhærere, cum Galilæo putat, & reuolutione superficiæ nunc in oculos venire, nunc abduci.

Vndecimò, Origanus & Keplerus veram, vt i imaginantur, Americani maris æstus tandem causam reppererunt in hoc cottidiano motu terræ. Nam expertum est, Oceanum Indicum facilius & propius in occidentem quàm in orientem nauigari, quia fluxu perenni, & *quavis sagittâ celeriori* (addit liberaliter de suo Keplerus) in occasum ruit, nullis per immensam vastitatem frænatus littorum repagulis, donec lateri Americæ occurrat, vbi accumulata vndæ, & aliquamdiu librata, extra Zonam torridam versus Tropicum Cancræ se effundunt.

Quænam autem huius rei causa? Partem vnâ penes lunam relinquit Keplerus, alteram ponit in *inertiâ naturali aquarum ad motum, restitantiâ in occidente, cum terra se subducat in orientem*. Id est, mare Indicum à Iaponiâ ad Americam vsque diffusum, pigritiâ & partim fluiditate aquarum non potest pari passu sequi terram circa suum centrum ab occasu, in ortum cottidie rapta-

Lib. 3.
Epic.

Introduct.
ad Martem.

Lib. 1. Epic.

raptatam, ideoque deseritur, & refluit versus occidentem, ac littori Americano impactum repellitur obliquè versus Hispaniam. Eadem causa, putat, littora Perùana maris Pacifici perpetuò nudat, & aquas in Insulas Salomonis & Moluccas abducit, nullo reciproco fluxu. Alibi verò suspicatur hoc aquæ in occasum præcipiti delapsu, Moluccas & quidquid in Oceano illo Insularum est vsque ad Iauas & terram Australem, diruptum fuisse, & cum antea perpetua esset continens, in tot fragmina discissam, interfluo iam vbique mari.

Introduct.
ad Martem.

Duodecimò, Possimus in postremo hoc agmine quædam alia quæ æstimat Lansbergius (alij fortè contemnent) leuiter & in pompam solum traducere.

Ptolemæus, inquit, concitatissimum motum diurnum donat sphaeræ maximæ, id est, primæ mobili, tardissimum verò minimæ, id est sphaeræ lunari; cum tamen secundum aliam hypothesim, lunaris sphaera motu proprio concitatissimè, octaua stellarum fixarum tardissimè incedat per Zodiacum.

Deinde, vna eademque sphaera, ait, contrarijs simul motibus agitanda erit, quod palam absurdum.

Denique *ad vna* hoc, inquit, statuit Ptolemæus, *Totum moueri, & partem quiescere*. nempe supremam sphaeram cum vniuersis quas ambit, mouet motu $\nu\chi\theta\eta\mu\epsilon\lambda\epsilon\iota\omega\phi$, & tamen terram eiusdem sphaeræ partem iubet quiescere.

Consentienter istis, *Non iniuriâ quarit Mæstlinus*, ait Keplerus, *quomodo fieri possit, vt toto mundi systemate circummagitato, nullo eius orbe, non ignis sphaerâ (si qua sit) non aëris regione superiore exceptis, hic vnicus globulus (terræ) cuius diameter minor vicies millesimâ parte diametri mundi, non vnâ circumrapiatur*.

Lib. 1. Epic.

Hæc ferè sunt quibus diurnum terræ motum, non in dubio aut verisimili, sed in comperto iam ponunt Copernicani. nunc dispicimus quibus machinis motu annuo eam circumducant circa solem.

CAPVT III.

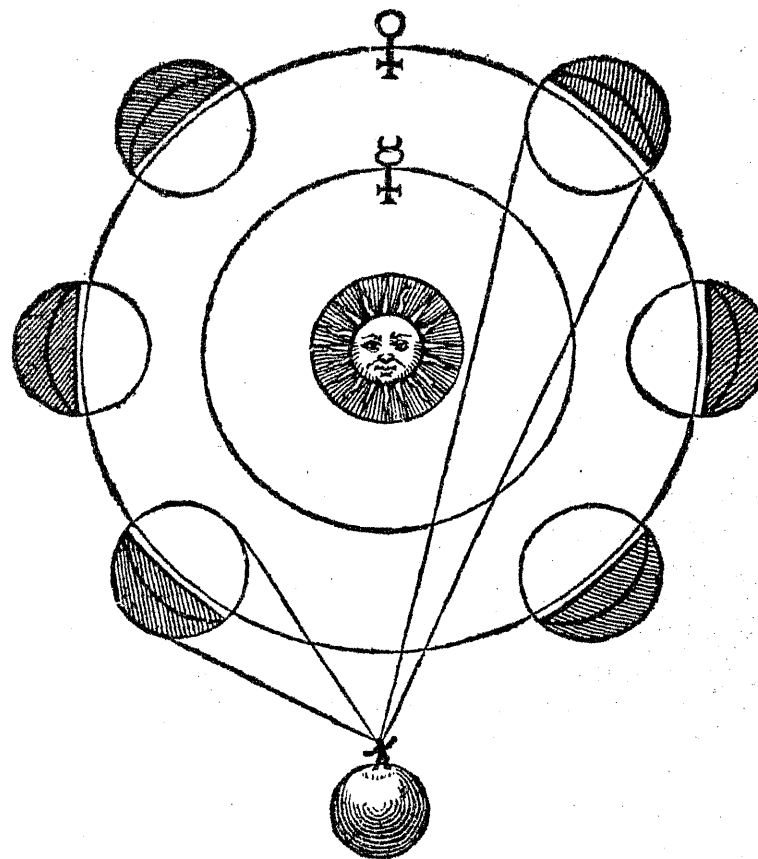
*Quibus argumentis moueant Copernicani tellurem
annuo circuitu circa solem.*

SI terra solummodò circa suum centrum gyraret, nec de loco in locum per Zodiacum deferretur, solem in centro mundi defixum, semper sub eodem eclipticæ puncto cernerent Copernicani: itaque transferenda est per eclipticam annuo motu, vt sol ex opposito videatur, eodem temporis spatio totam eclipticæ longitudinem circuire. Hunc tamen circuitum, Scripturâ sacrâ, vt inquit, refragante (tanta eum iam subitò incessit religio) abnuit in terrâ esse, & soli restituit Origanus, cottidianâ telluris vertigine contentus. Sed annum etiam terræ circuitum, & terram reuerâ Planetam esse, demonstrant Copernicani,

Primò, quia res iam satis confessa est, omnes Planetas corpora, instar telluris, opaca esse, & à parte solùm obuersâ soli lumen accipere. Olim hoc compertum in lunâ, nuper etiam intelleximus in Venere, quæ beneficio telescopij deprehensa crescere & decrescere instar lunaris disci. Sæpè etiam montes, valles, & infinitas alias asperitates, & varietates in facie lunæ, magnâ voluptate & admiratione aspeximus, vt non omnino vanè quidam olim lunam, terram quamdam cælestem esse sint arbitrati. Quid igitur mirum, si terram nostram, instar simillimæ ei lunæ, dicamus inter Planetas in Zodiaco palari? Et augetur huius rei species, quia Iouem circumeunt quaterni paruuli Planetæ pedissequi, quos Galilæus astra Medicea appellat, incrementa & detrimenta lucis subeunt lunari ritu, cum quibus tamen medius Iupiter incedit & solem circuit: quidni igitur etiam terram cum pedissequâ suâ lunâ ambulare per Zodiacum arbitremur?

Secundò & longè validiùs: Exploratum iam est, Mercurium & Venerem proximè ambire solem, tamquam motus sui proprii centrum. nam idè per telescopium toto orbe plena apparet Venus, cum directa est & remotissima à terrâ, corniculata verò, cum retrograda & terræ vicinissima. Id verò signum euidentissimum est, eam nunc supra, nunc infra solem esse, vt cernere est in hac imagine.

Ocu-

Oculus enim Venerem sole altiore ex superficie terræ spectans, totam faciem terris obuersam à sole illustratam videt, non verò cum sole humilior est, quia tunc solùm particulam lucis, cum parte obscurâ & à sole auersâ ostendit.

Et alterum eius rei indicium est, quòd quando facies eius plena est, minor appareat, cum tamen plus habeat luminis: cuius proinde vnica causa est, quòd eo tempore supra solem ascenderit, & longè remotior sit à terris.

In Mercurio, propter paruitatem eius & propinquitatem solis, difficiliùs id deprehenditur, tamen simile quidpiam se notasse refert Marius. & nemo vnus est, qui hodie dubitet, cum hæc vnica

fit ratio, cur Venus & Mercurius tam angusto interuallo recedant vtrisque à sole, & angustiori Mercurius quàm Venus: quia, inquam, longiùs abscedere non possunt, quàm sit circumferentia circulorum suorum quibus exambiant vndique solem.

Si verò Mercurius & Venus motus suos proprios conuertunt ad solem velut centrum (quod ante omnem telescopij Belgici inuentionem coniecit Copernicus, & in systemate mundi Cap. I. depicto vides) veri omnino simile, ceteros omnes Planetas solem etiam vt centrum spectare, & reliqua eundem ordinem habere quem posuit olim Copernicus, id est, solem, Planetarum regem in centro vniuersi solium fixisse, quod circumludunt, tamquam satellites, alij Planetæ. Vnde terram centro vniuersi eijcere necesse erit, & iubenda inter ceteros Planetas in Zodiaco circa solem ambulare.

Hinc vbi crementa & decrementa illa lucis, ope telescopij, in Venere detexisset Galilæus, in Epistolâ quadam Italicâ scripsit: *Venere necessarijssimamente si volge intorno al sole, come anco Mercurio, & tutti gli altri Pianeti. Cosa ben creduta da i Pythagorici, Copernico, Keplero, & me: mà non sensatamente prouata, come hora in Venere & in Mercurio. Haueranno dunque il Sig. Keplero & gli altri Copernicani da gloriarsi di hauer creduto & filosofato bene: se bene si è toccato, & ci è per toccare ancora ad esser reputati dal vniuersalità de i filosofi in libris, per poco intendenti, & poco meno che stolti.*

Quamquam tam propè hæc Latina sint, vt nullus pænè vsus vertere, ne quispiam tamen hæsitet, libet hanc operam sumere.

Venus, inquit, circumagit se necessariò circa solem, veluti etiam Mercurius & omnes alij Planetæ. Res olim Pythagoricis, Copernico, Keplero, & mihi credita, sed nondum hætenus sensu comprobata, quemadmodum iam in Venere & Mercurio. Habent igitur Keplerus & alij Copernicani quod glorientur se rectè philosophatos: licet acciderit ipsis, & adhuc possit accidere, vt ab ijs qui tantum in libris philosophantur, reputentur stulti, & paullo minus quàm fatui.

Tertiò & validissimè, In sententiâ Copernici, vnico terræ per Zodiacum motu, concinnissimè expediuntur omnes illæ stationes, directiones, retrogressiones superiorum planetarum, Propter quas Ptolemæus cælum oneravit tam proluxâ epicyclorum supellectile. Si enim in systemate Copernicano Cap. I. contempleris terram annuo

nuo circuitu inter Planetas circa solem incedentem, facillè intelliges, cur Planetæ superiores (quorum motus proprius est tardior quàm terræ annuus) aliquando versus occasum videantur retrocedere, aliquando stare sub iisdem fixis, aut insolenter versus ortum properare. nam quando nos cum terrâ nostrâ, quâ vehimur, eos assequimur & præteruehimus, videntur retroagi versus occidentem; paullo verò antè, ac deinde post apparent consistere sub eodem firmamenti puncto, nec vllum motum proprium habere. Vis huius rei imaginem? Cùm in flumine nauigas, conijce oculos in ripam aliquantulum antè disitam: moueri non apparebit, donec appropinquante & præteruehente naue, manifestâ fugâ videatur in contrariam partem abscurrere. Tunc verò directus fit, & velociùs in orientem aufergere sub fixis videretur Planeta, cùm iuxta solem apparet: quia, et si segniùs in ortum moueatur, quàm terra, propter tamen flexum orbis annui quem terra describit, linea visualis secundæ stationis, siue secundæ diei, quâ oculus è terrâ Planetam spectat, cadit in punctum firmamenti orientaliorem, quàm linea visualis diei præcedentis: vnde videtur solito magis festinare motu proprio versus fixas orientales.

Hinc in Astronomiâ Copernicanâ, omnes illi Planetarum lusus, propter quos Ptolemæus epicyclos finxit, non veri, sed apparentes & imaginarij tantum sunt.

Hæc etiam licet animaduertere, ait Copernicus, cur maior in Ioue Lib. I. c. 10. *progressus & regressus appareat (quia scilicet est orbi annuo telluris vicinior) quàm in Saturno, & minor quàm in Marte: ac rursus maior in Venere, quàm in Mercurio: quodq; frequentior appareat in Saturno (nam hunc omnium tardissimum terra sæpiùs in annuo suo orbe assequitur) talis reciprocatio, quàm in Ioue, rarior adhuc in Marte & Venere, quàm in Mercurio.*

Iam etiam intelligi potest, cur Astronomi maiorem Martis quàm Iouis, & Iouis quàm Saturni epicyclum fabricati sint. Nam oculus ex terrâ, quæ Planetas illos annuo motu præteruehitur, iudicat eos qui propinquoires sunt velociùs & longiori spatio regredi: quo modo ripam fluminis præternauigans, arbores ripæ vicinas existimat celerius & longiùs (vltimi horizontis comparatione) in contrarium refugere, quàm alias longinquoiores.

Quarò, Solemne est vt astra maiora, ait Keplerus, ambientur à minoribus, tamquam reges à suis satellitibus. Sic astra Borbonia, Mercuri-

Mercurius, Venus, Mars, Iupiter, Saturnus, omnes sole minores, circumstipant solem; sic astra Medicea Iouem, sic duo sine nomine (nos Austriaca vocemus) Saturnum, sic luna terram se maiorem circumludit. ne igitur lex ista frangatur, potius terra solem, quàm iste, tantò amplior, terram circumcurrat.

Lib. 4.
Epir.

Quintò, *Non decuit, inquit Keplerus, ut homo, huius mundi incolæ & speculator futurus, in vno eius loco, velut in clauso cubiculo resideret, sed in hoc edificio amplissimo, translatione annuâ telluris, domicilij sui, circumambulare, stationes, ut solent mensores, diuersas capere, hoc est, spatium debuit, ut singula domus membra tantò rectius intueri & dimetiri posset.*

Contro-
uers. 2.

Sextò, *Demonstrationem sumam, ait Lansbergius, à causâ proximâ rei demonstranda, cui, utpote scientifica, nullâ ratione contradici poterit.*

Sumitur autem hæc causâ ex motu lunæ in longitudinem, qui, Ptolemæi & Tychois testimonio, *componitur ex motu in orbe proprio, solisq; in eclipticâ.* quod verum est, si tellus vnâ cum lunâ longitudinem Zodiaci annuo motu perambulet, falsum autem, si terrâ quiescente, sol illo motu incedat. Ratio est, inquit Lansbergius: quia intereâ temporis dum luna à primâ cum sole coniunctione, emensis 360. gradibus, id est, totâ Zodiaci longitudine, ad eundem locum redit, sol (si is moueatur) per grad. 29. & scr. 6. inde versus ortum se emouerit, ac proinde tot gradibus, luna à secundâ coniunctione aberit: igitur totus motus lunæ ab vnâ coniunctione ad alteram non componitur ex motu proprio lunæ & vnâ solis; quandoquidem sol non traxerit secum lunam per illos 29. grad. & 6. scr. Nam *orbis lunæ circa terram, inquit, est prorsus immobilis: estque contra Ptolemæi & Tychois postulata, quòd orbis lunæ simul cum sole circumuoluatur.* Deinde, ait, *quia orbis lunæ idem centrum habet cum orbe solis, scilicet terræ, centrum, nequit etiam illo amplius promoueri. atqui orbis solis non mouetur, sed penitus quiescit; ergo & orbis lunæ. Accedit & hoc: quòd orbis lunæ longissimè distet ab orbe solis: quem si epicycli instar ambiret, etiam per eclipticam comitaretur, non aliter quàm quatuor Planeta Iouiales, quos celeberrimus Astronomus Galileus à Galilæis nostro saculo deprehendit simul cum Ioue per Zodiacum moueri. Sed cum duabus spheris sole sit inferior, neque cum illo, neque ab illo moueri potest.*

Explicat

Explicat deinde, quomodo terrâ Copernicanâ cum lunâ sub eclipticâ incedente, motus lunæ in longitudinem ex motu in orbe proprio circa terram, & motu terræ sub eclipticâ, componatur: ita vt eo tempore præcisè, quo luna semel circa terram reuoluitur, redeat ad alteram cum sole coniunctionem. nam ipsa intereâ simul motu terræ ad grad. 29. & scr. 6. in Zodiaci longitudinem promouetur, id est, ad quantum spatium sol illo tempore sub eclipticâ in ortum recedere videtur. *Et hæc est demonstratio nostra ὁμοιότης, ait Lansbergius, cui nullâ ratione quis contradicat.* Quis rerum cælestium ignarus non putet pro Copernicanis debellatum esse ab isthoc Thrasone? Sed reuera

— *scruta quidem ut vendat scrutariū laudat,
Præfractam strigilem, solem improbu dimidiatam.*

Lucil.

Sunt enim hæc *συνδολία καὶ ἀρετὴ ἰμμενα, scruta detrita, vt infra ostendam.* Plat. in Alcib.

Vltimò, longè probabilius est, motus illos qui immensæ capacitatis octauæ spheræ tribuuntur, in leuem aliquam axis telluris inclinationem referendos esse, quàm tantam machinam ob rem tantillam sollicitare. Quædam prætereâ densâ satis grandine spargunt & obiectant Copernicani, quæ diduci vix merentur: itaque vniuersim, & veluti per satyram, reijciemus vnico ictu.

Denique, ne à Scripturâ sacrâ, quâ pars aduersa maximè fidit, deseri videantur, audire iubent Psalten: *A facie Domini mota est terra, à facie Dei Iacob.* Et Iobum: *Qui commouet terram de loco suo, & columnæ eius concutiuntur.* Qui locus pro motu Copernicano tam est euident, inquit Didacus Astunica, vt in totâ Scripturâ pro terræ stabilitate difertior & explicatior nullus. Commēt. in cap. 9. Iobi.

Hoc etiam, dum cogito, rapere possunt. Terram *אָרֶץ* *erets* Hebræis dici à radice *אָרַץ* *aruts*, id est, *cucurrit*, quo Deus, linguæ Hebræicæ conditor, reuelare fortasse sub nube huius nominis, mysterium hoc Copernicanum voluit.

C

CA-

CAPVT IV.

Censura S. Congregat. Cardinalium aduersus Copernicanos. Et Historia Zachariæ Papæ & Virgilij Salæburgensis Episcopi diffusè pertractata, quæ contendunt, in damnatione antipodum errauisse Pontificem.

OMnibus tamen istis munimentis non valuit protegi sententia Copernicanorum, quin à S. Congregatione quinque Cardinalium qui Indici librorum præpositi, anno CIO. IDC. XVI. hoc vulnus acceperit.

Quia ad notitiam sanctæ Congregationis peruenit, falsam illam doctrinam Pythagoricam, diuinæq; Scripturæ omnino aduersantem, de mobilitate terræ, & immobilitate solis, quam Nicolaus Copernicus, de Revolutionibus orbium cælestium, & Didacus Astunica in Iob etiam docent, iam diuulgari, & à multis recipi, sicuti videre est ex quadam epistolâ impressâ cuiusdam P. Carmelitæ, cuius titulus: Letera del. Reu. Patre Maestro Paolo Antonio Foscarini Carmelitani, sopra l'opinione d'i Pythagorici, è del Copernico, della mobilità della terra è stabilità del sole, è nouuo Pythagorico systema del mondo. In Neapoli, per Lazaro Scoriggio, anno 1615. In quâ dictus Pater ostendere conatur, præfatam doctrinam de immobilitate solis in centro mundi, & mobilitate terræ, consonam esse veritati, & non aduersari sacra Scripturæ: ideò ne ulterius huiusmodi opinio in perniciem Catholica veritatis serpat, censuit dictos Nic. Copernicum de Reuolut. orbium, & Didacum Astunicam in Iob suspendendos esse, donec corrigantur. Librum verò P. Pauli Foscarini Carmelitæ omnino prohibendum, atque omnes alios libros pariter idem docentes prohibendos: prout præsentis Decreto omnes respectiuè prohibet, damnat, atque suspendit. In quorum fidem præsens Decretum manu & sigillo Illustrissimi & Reuerendissimi D. Cardinalis S. Cæcilie Episcopi Albanensis signatum & munitum fuit. Die V. Martij anno CIO. IDC. XVI.

In hoc Decretum aspiciebat nuper Lotharius Sarfius, cum diceret, Copernicanum terræ motum nobis Catholicis nullâ ratione permitti. Ad quem Keplerus, atrâ

Bile tumens, quam non extinxerit vna cicuta:

Prauarum

Prauarum, vel querelam, si rectè, vel seruitutem, si malè. Miseram imò conditionem rerum temporarij subiectarum, quæ diuellit inter se coherentia penitusq; connata. Nam Catholico certè Copernico cum ad Paulum III. scriberet, mihiq; cum anno 1604. & 1605. imitaret, nullâ ratione interdicebatur. Sed doceat suam Perillus mugire bouem. & nisi me fallit coniectura, formidat Sileni, quam pinxit ipsa minio inepta Aegle.

Intelligat qui potest, ego opinor, non malè. De Perillo tamen subdubito, an tam animosus $\sigma\phi\omega\delta\omega\nu$ Terra-motor Keplerus, vt in boue eius torreret malit, quàm non mouere. Certè, si hoc velit, ego hypochondrijs eius malè metuo. Et (vt ioci vnus gratiam faciat) videat, ne in se comperat istud D. Nazianzeni: $\text{Ἡ αὐτὴ γῆ ἐστὶν ἐμὴ ὅτις ἐρραυδύοις καὶ ἐπεπονθόσι, καὶ ἐὶ τοῖς ἰλιγῶσι καὶ ἐξίφετο- μύοις, Eadem terra sanis & mente minimè læsis stat immobilis, mouetur autem ijs qui laborant vertigine & circumaguntur. Quis enim sanus malit vitam, quàm opinionem deserere? Pro fide Catholica libenter illam ponam, pro vertigine telluris, vertiginosus sim, nisi mauelim retinere.$

Verùm fat scio, quid hinc Cardinalitæ, imò Pontificiæ auctoritati reponent, qui religionis sequiores sunt. Nempe Zachariam Rom. Pontificem olim errauisse in re aliâ, sed simili, naturali. damnauisse enim Virgilium Salæburgensem Episcopum, quòd antipodas asseruisset, contrarijs nobiscum pedibus terram calcantes: quales tamen iam in mundo esse, tam compertum est, quàm Hispanos & Hollandos in Indias nauigare. Si igitur in antipodum Philosophiâ ipse Pontifex aberrare à vero potuit, quodnam, obsecro, piaculum est, si Cardinales in systemate Copernicano nuper fuisse allucinatos existimemus? Et excusant, quòd non huius sacri tribunalis, sed Philosophici pulpiti, rerum naturalium cognitio sit.

Sed de Zachariâ & Virgilio Copernicanos ipsos audiamus. *Nōne Tertulliano (Lactantio, opinor, dicere voluit) & Augustino, inquit Keplerus, nimium sapere visi sunt, qui antipodas esse docuerunt? Et fuit quidem Virgilius Episcopus Salisburgensis ab officio deiectus, quòd id esset ausus asserere. Quoties Romani Philosophos vrbe eiecerunt? & id quidem moribus illis suis antiquis, quibus res stabat Romana.*

Et Origanus ex Annalibus præstantissimi (sic vocat) & fidelissimi

C 2

Boiorum

Append.
ad Hyperasp.

Orat. 14.

Epist. ante
lib. 4. Epit.

Epist. ad E.
lect. Bran-
denb.

Perf.

Boiorum scriptoris, Ioannis Auentini, narrat ob assertos antipodas, Virgilium à Bonifacio Episcopo Moguntino, apud Vtilonem Boiorum (ij hodie Bauari) Regē, ac tandem apud Zachariam circa annum Christi 745. Rom. Pontificem, fuisse accusatum. qui sanè, addit Origanus, *Virgilium nostrum* (quia, credo, Astronomiâ & Mathematicis Origano cognatus aut affinis fuit; nam patriâ Hibernus erat) *communi calculo damnarunt, à Sacerdotio, templo, & Ecclesiâ depulerunt.* Eadem, & ab eo Lansbergius, qui ait, Theologos opinionem antipodum damnare hæreseos, & eò temeritatis peruentum anno 745. referente Auentino celebri Historico, vt damnationem Virgilij illius Episcopi Salæburgensis Zacharias fuerit ausus.

Sed antequam hîc decernamus, fidelissimum illum Origani, & celebrem Lansbergij testem, Auentinum suo, non laudatorum, stilo loquentem lubet audire. *Erat, inquit, Virgilius etiam in disciplinis quas Mathematicas vocamus, & in Philosophiâ profanâ magis, quam tum Christiani mores ferebant, eruditus. Ex illiusmodi litterarum scitis, contra opinionem vulgi, & D. Aurelij Augustini & aliorum, fortè docuerat, id quod nostro seculo non argumentis inuestigandum, sed experimentis cognitum est, circumfundi terræ homines undique, & conuersis inter se pedibus stare, unde antipodas Græcâ nuncupant voce. Hoc ita acceptum est, quasi Virgilius alium mundum, alios sub terrâ homines, alium denique solem, atque aliam lunam esse assereret. Bonifacius hæc velut impia, & Philosophiæ diuinæ repugnantia refutat, Virgilium publicè, priuatim arguit, ad recantandum has nenas pronocat, efflagitatq; iure suo vt Legatus Germaniæ (talis enim Bonifacius, & eius successores, paullò antè erant à Zachariâ designati, veluti etiam Archimystæ regni Franciæ perpetuò declarati, & Moguntia per Carolomanni & Pipini legem, Francorum & Germaniæ constituta metropolis, vt supra narrauit Auentinus) ne ille huiusmodi deliramentis sinceram & simplicem Christi sapientiam polluat atque contaminet. D. Virgilius (sanctus enim, vti & Bonifacius, fuit) vt omnes homines sumus, & nihil est ex omni parte beatum, hac iniuriâ ac contumeliâ lacesitus, animum Vtilonis Reguli Boiorum, apud quem plurimum valebat, abalienare à Bonifacio, atque inter eos discordiam & odium serere conatur. Iactabat etiam se à Rom. Pontifice designatum Episcopum, qui primus ex his quatuor quos Bonifacius Boijs consecrarat, decessisset. D. Bonifacius id Zachariâ Pontifici Max. litteris conqueritur. Zacharia*

Auent.
lib. 3. An-
nal. Boio-
rum.

chariæ quoque Philosophia Virgilij suspecta esse cœpit. Ipse igitur Legatos cum mandatis & litteris ad Vtilonem ire iubet, partes suas Bonifacio commendat. *Virgilium Philosophum (si Sacerdos sit, inquit, nescio) ab templo Dei & Ecclesiâ depellito, Sacerdotio in Concilio abdicato, si illam peruersam doctrinam fuerit confessus. Sidonio quoque (hic Virgilij socius, & cum eo ad Euangelij prædicationem in Boiariam venerat) & Virgilio comminatorias scripsit litteras Rom. Episcopus, postulauitq; vt Bonifacio obsequantur. Insuper Regulo Boiorum denuntiatum est, vt Virgilium Romam mittat, vbi Virgilius rationem reddat, ac à Pontifice Rom. examine comprobetur.*

Hæc tam diffusè placuit transcribere, ne ab historiâ istâ veris & fuscæ xui aliquis veritati fucus factum iretur, & quia Auentinus vulgò (imò, vt videtur, Card. Baronio, qui nihil hîc ab eo meminuit) ignoratus. Superiorâ autem retractando, nullam video in ijs Zachariæ definitionem, nullum Fidei articulum: imò nouissima ista verba, quibus imperat, aut rogat, Virgilium mitti Romam ad dicendam causam, apertè indicant, ad sententiam decretoriam nondum esse peruentum. & Epistola Zachariæ ad Bonifacium apertissimè: *Nos scribentes predicto Duci (Vtiloni) euocatorias de prænominato Virgilio mittimus litteras, vt nobis presentatus & subtili indagacione requisitus, si erroneus fuerit inuentus, canonicis decretis condemnetur. qui enim seminant dolores, metunt eos.*

Apud Ba-
ron. tom. 9.
ad an. 748.

Animaduerto deinde, quæ de antipodibus verissimè dicta à S. Virgilio, aucta postmodum ab indoctis auditoribus, & accepta, quasi alium ex alio mundum, alium solem, aliam lunam, & alia omnia sidera voluisset condere: quod hæreticum, aut illi proximum est.

Vnde non antipodes seorsim reiecti à Pontifice, sed alius mundus & alij homines in eo sub terrâ nostrâ, cum sole suo alio & lunâ.

Si igitur hîc peccatum est, à S. Bonifacio fortasse factum, qui perperam Pontifici interpretatus S. Virgilij mentem. Sed hunc etiam culpâ liberat Velferus mecum, conijcitq; in auditorum malitiam aut stuporem totam.

Quod quidam, inquit, coniecere, non abnuerim: Virgilium de terra specie acutiùs, quam pro vulgi captu, disputasse, glabrosam esse, & viuere è contrariâ parte, qui aduersis vestigijs contra nostra vestigia, quos antipodas vocemus. hos perinde ac nos sole & lunâ lustrari. Ea ignoracione audientium perperam accepta detortaq; lon-

Velfer.
lib. 5. Boi-
carum.

gè alio sensu ad Bonifacium perlata, offensionum præbuisse sementem.

Præcesserant autem, vt idem Vellerus narrat, & ex Epistolâ Zachariæ ad Bonifacium liquet, irarum aut mutæ refrigerationis inter illos sanctos aliæ causæ. Quòd videlicet Bonifacius iterandum eorum Baptismum contenderet, quos Sacerdos linguæ Latinæ ignarus, *In nomine patriæ, & filia, & spiritua sancta*, baptizasset: negarent verò Virgilius & Sidonius, reque ad Pontificem Zachariam delatâ, secundùm istos potiùs, reiectâ molliter S. Bonifacij sententiâ, Pontifex pronuntiaffet, vt patet ex Decreto, quo partem illam Epistolæ Zachariæ ad Bonifacium transtulit Gratianus.

Dist. 4.
can. 86. de
Consecrat.

Hac igitur, & id genus de causis, discordia inter Bonifacium & Virgilium gliscebant, ait Vellerus, *improbis pessimorum hominum rumoribus excitata auctaq, tantò nimirum faciliùs, quàm Moguntiaci vnus Episcopus, alter apud Boios, procul agerent. suffundit enim vires calumnie, longinquitas. Bonifacius Zachariæ questus, responsum sibi honorificum (in disceptatione antipodum) in aduersarium, asperum abstulit. Ceterum Pontifex se Virgilium euocaturum, coràm de causâ cogniturum ostendit. Et adijcit deinde: Disceptationis exitum non comperio. Fit verisimile, aut purgasse se Virgilium Pontifici, siue coràm, siue per litteras: aut cognitis inuidorum vtrimque fraudibus (nam quâ Virgilius animi probitate & vitæ sanctimoniâ fuit, quæ Bonifacio renuntiata neque dixisse, neque fecisse potuit) vitro, quòd inter bonos solet, in gratiam esse reditum. Sanè Bonifacius toto deinde septennio superfuit, neque istius tamen dissensionis prætereà vestigium apparet.*

Hoc etiam ex longâ illâ Epistolâ Zachariæ ad Bonifacium, & illius æui historiâ didici. Magnum examen virorum eruditorum ex Britannia & Hibernia (vbi tunc Litteræ sacræ, profanæ in magno flore & famâ, in Academijs, id est, Benedictinorum Monachorum monasterijs, erant) in Gallias & Germaniam (ac inter eos Ven. Bedam, Virgilium, Sidonium, aliosque) ad Euangelium, & litteras disseminandas effusum. In quibus scioli quidam & litteriones, vt nomen & famam sibi facerent, Christianam doctrinam falsis quibusdam dogmatibus adulterabant. Inter eos Sampson ille Scotus, de quo Zacharias ad Bonifacium:

Scripsit quoque inter cetera. Reuerenda fraternitas tua, reperiisse quemdam Presbyterum genere Scotum, nomine Sampson, errantem à
viâ

viâ veritatis, dicentemq, sine mysticâ inuocatione, aut lauacro regenerationis posse fieri Catholicum Christianum, per Episcopalis manus impositionem.

Ex quibus facilis iam æstimatio est, cur pronioribus auribus excipere potuerit S. Bonifacius quæ falsa de altero mundo vulgò ferebantur, tamquam à S. Virgilio asserta.

Quam verò tandem, quæso, laureolam in hoc sui Auentini mustaceo, aduersus definitiones Pontificias in quæstionibus naturalibus, reppererunt Copernicani? Antipodas enim alio mundo inclusos, quos alius sol, alia luna, aliud cælum illuceat, reiecit Zacharias, & *peruersam doctrinam* (qualem etiam non infitebuntur Copernicani) appellauit. Depulsam verò Sacerdotio & Ecclesiâ Virgilium, fallitur & fallit Origanus. *Virgilium Philosophum*, inquit Pontifex, *à templo Dei & Ecclesiâ depellito, Sacerdotio in Concilio abdicato, si illam peruersam doctrinam fuerit confessus, vt scribit Auentinus. Vel, vt ipsa ad Bonifacium Zachariæ Epistola, De peruersâ doctrinâ, quam contra Dominum & animam suam locutus est (quòd scilicet alius mundus, & alij homines sub terrâ sint, alijsq, sol & luna) si conuictus fuerit ita confiteri, hunc, accito Concilio, ab Ecclesiâ pelle, Sacerdotij honore priuatum.*

Rem autem istam ad executionem peruenisse, nullibi legit vniquam Origanus: & omnino apparet, totam hanc nubem discussam fuisse, vbi data Virgilio copia se Bonifacio explicandi. Quid autem putas in excusationem attulisse? Aliud nihil, sine dubio, quàm suæ & veræ Philosophiæ explanationem. Non doceri à se alium mundum, alium solem & cælum; sed hunc latius coli, quàm vulgò putetur, trans Æquatorem & Torridam, temperatam aliam Zonam esse, in quâ homines simillimâ cæli nostratis temperie vtantur, qui in nocte nostrâ, die, in hieme æstate fruuntur. Quibus Bonifacium & Zachariam acquieuisse, satis inde intelligitur, quòd res hinc steterit, nec quidquam vltra in Virgilij doctrinam sit acquisitum. Sed, vt liberalissimi sumus, deinus sanè Keplero, Origano, Lansbergio, Zachariam cum D. Augustino & Lactantio existimasse, nullos esse antipodas, & idcirco vindicatum fuisse in Virgilium: quòdam tamen hinc ostendere possunt Romanæ Sedis Decretum? Fatemur omnes, Pontificem sub illâ Dignitate veterem hominem retinere, neque omnes opiniones falsas, quæ ei inter studia vitæ antecedentis fortè adhæserunt, protinus

protinus exuere. Fefellerint igitur eum D. Augustinus & Lactantius, & errore isto armatus Virgilium durius oppugnaverit: nihil tamen, ut Pontifex, Catholicâ fide credendum Ecclesiæ, latâ lege proposuit. imò statim post ait, se per Vtilonem Boiariæ Ducem, Romam euocasse Virgilium, *ut presentatus & subtili indagatone requisitus, si erroneus fuerit inuentus, canonicis decretis condemnatur.* Igitur canonicæ in eum condemnationis non tulit, sed distulit Decretum. Quod vel inde patet, quia nemo Catholicorum ex sententiâ illâ Zachariæ qualicumque in Virgilium latâ, ostendere conatur; opinionem Philosophorum statuentium alterum mundum extra totum complexum huius, esse hæreticam.

Quid igitur mussat Lansbergius, dum ait, sententiam antipodum à Theologis hæreseos esse damnatam? Quinam illi? veteres, an nouitij? Nullus enim mihi suspectus iam in mentem venit, præter D. Augustinum & Lactantium; qui tamen etiam longissimè absunt, ut opinionis diuersos de hæresi suspectent. Imò D. Augustinus totum vndique terræ globum circumcoli posse non negat, sed *absurdum esse solum credit, dicere aliquos homines ex hac in illam partem, Oceani immensitate traiectâ, nauigare ac peruenire potuisse.* Dubitat deinde, an *ex illâ parte, ab aquarum congerie nuda sit terra:* quod plurimi etiam Astrologi ante sæculi elapsi experientiam censuerunt.

Lib. 16. c. 9
Ciuit.

Lib. 3.
c. 23, Instit.

Lib. de Cir-
culo lunæ.

Lactantius verò longius extra verum abiit: sed de hæresi etiam, ne *γῶν* quidem. Solum Philosophos deridet, qui *pendulos istos* (uti vocat, & futurum credebat) *antipodas*, terram ex aduerso recalcentes constituebant; imaginatione ridiculâ, & simillimâ delusus, quâ Plutarchus putauit eos *ὡσεὶ γαλέωτες, in starfelium*, vnguibus terræ globo oportere suspendi.

Sed hoc ferè fugerat dum in alijs diffringor. Io. Auentini, inquam, fides & auctoritas, quas tam altè extollit Origanus. Nam Annales, non ipse, anno *CIO. IO. XXXIV.* præmortuus, sed Hieronymus Zieglerus, Poëtes in Academiâ Ingolstadienû professor, anno *CIO. IO. LIV.* edidit, cum hoc elogio: *Multa, sine dubio, emendasset Auentinus, pleraque forsitan mutasset etiam, si per fata licuisset.* Ac deinde; *Inuētinas quasdam contra Ecclesiasticas personas, item fabulosas narrationes, nihil quidquam ad historiam facientes, non fraude, sed iudicio à se omissas* dicit Zieglerus. Liberimæ enim linguæ (hæreticæ, dicere non ausim, neque puto) &

planè

planè Erasmicæ in Monachorum & Ecclesiasticorum vitia, fuit Auentinus: *plus etiam nimio fauens schismaticis, & parum integrâ fide res Rom. Pontificum prodidisse* perhibetur, ideoque meruit in classe Auctorum *cautè legendorû* ab Indice expurgatorio recenseri. Index libr.
expurgat.

Tam debilis igitur & fluctuans Auentini fides ad rem tantam stabiliendam non sufficit, etiamsi maximè assereret (quod tamen non facit) quæ loqui eum inuitum iubent Origanus & Lansbergius. Fixum igitur permaneat, non Zachariam, non alium quemquam Rom. Pontificum, in decernendâ propositione Fidei, quæ quæstionem naturalem tangeret aut alluderet, vniquam errauisse.

Sed res ista Physicæ extra forum & cognitionem Pontificis sunt, mussitant, ut audio, inter se Copernicani. Falluntur. Quid enim si per latum Scripturæ sacre campum dispersæ sint, non poterit supremus Interpres verum earum sensum interpretari? Si tu res naturæ ei eximas, alius rem historię, tertius aliud quidpiam excipiet, & sic nullius certæ rei certum penes ipsum iudicium erit: vbique enim ferè licebit ambigere, an id in forum eius & interpretationem cadat. Audiamus igitur nos saltem Catholici S. Synodi Tridentinæ Patres.

Sacro sancta Synodus, inquit, ad coercenda petulantia ingenia, Trid. sess. 4 decernit, ut nemo prudentiæ suæ innixus, in rebus Fidei, & morum ad adificationem doctrinæ Christianæ pertinentium, sacram Scripturam ad suos sensus contorquens, contra eum sensum, quem tenuit & tenet sancta mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu & interpretatione Scripturarum sanctarum (in omni videlicet vniuersim materiâ, quam Spiritus sanctus stilo suo complecti aut interciperere voluerit) *aut etiam contra vniuersum consensum Patrum, ipsam Scripturam sacram interpretari audeat: etiamsi huiusmodi interpretationes nullo vniquam tempore in lucem edenda forent. Qui contrauerint, per Ordinarios declarentur, & pœnis à Iure statutis puniantur.*

Quid igitur censes? inquires: an Copernici sententiam, præsertim post Cardinalium censuram, in hæresim prolapsam esse? Rem satis fortè perplexam vis à me dissolui. Sed tam citò & perfunctoriè fieri non potest. Hoc igitur Caput diffundamus.

D

CA-

CAPVT V.

An hæretica hodie censeri debeat sententia Copernici.

Serar.in
c.10.Iof.

DVriter quidam hodie de Copernicanis censent, & hæreticos palam appellitant. Est Copernicus cetera quidem nobilis Mathematicus, ait sacrae Scripturae Interpres non ignobilis, meritoque laudatus: sed cum alia, tum hæc potissimum dua ipsius hypotheses ab omnibus exploduntur (quam tamen hoc falso, intelligis ex præcedentibus.) Prior: Solem esse mundi centrum. Posterior: Terram esse in quinto calo (in quarto, opinor, dicere putauit) cum orbe lunari, sub Saturno, Ioue, Marte, supra Venere & Mercurium, ipsamque ad eum solem: epicyclo infixam (hodie tamen Copernicani, qui Planetarum spatia liquentia & fluida faciunt, omnes epicyclos destruxerunt) motu fieri triplice. Licet verò suas istas Reuolutiones, ut reprehensionem omnem effugeret, Pontifici dedicarit Max. Paulo III. hæc tamen hypotheses, si tamquam vera serio assererentur, non video quemadmodum ab hæresi esse possent immunes. Semper enim Scriptura terræ quietem, & soli ac lunæ motum tribuit: aut si quando ea quiescant sidera, magno id fieri miraculo significat.

Tanner.
tom.1.d.6.

q.4.dub.3.

Mersen.

c.1.verf.10

q.9.a.6.

Gen.

Alij, etsi molliùs antea fortasse locuti, post Congregationis tamen Cardinalitæ iam censuram, sententiam Copernici damnatam, nec tuto posse amplius defendi affirmant.

Cum Scriptura sacra, inquit alius, contrarium (sententiæ Copernici) tam clarè innuat, contraria sententia, ut verior, & ab omnibus ferè recepta, sequenda est: quæ asserit terram esse stabilem, celos verò seu sidera moueri; ad eum ut quis opinionem illam temerariam merito iudicare possit: maximè cum viderim in eâ sententiâ Cardinalium Congregationem versari.

Lib.3.c.3.

Enchind.

Lib.4.c.3.

Et ne putent Copernicani, solos Monachos & Catholicos scrupulum & religionem hinc inuenire, audiant hunc hominem minime scrupulosum, & quem alicubi memini dixisse, *Celum empyreum à Scholasticis & otiosis Monachis esse excogitatum.* Gaspar Bartholinus, Philosophus & Medicus Danus is est. Iste tamen postea tam est religiosus, ut Copernico stomachabundus, *Scriptura sacra*, inquit, *terram quiescere & non moueri asserit dictis clarioribus, quam ut ad cuiusvis cerebrum flecti inuertigæ possint aut debeant.*

Quid

Quid Tycho, quem Princeps hodie Copernicanorum Keplerus toties magistrum suum appellat? Existimat & clamat palam, *Copernicum non solum Physices principijs, sed etiam auctoritati sacrarum Litterarum, aliquoties terræ stabilitatem confirmantium, refragari.*

Lib.2.
Comet.
1577.c.8.

Nic. Mulcrius, Medic. Doctor & Gymnasiarcha Leovvardianus, *Testamur*, ait, *tantam apud nos esse auctoritatem Scripturae sacrae, tantumque reuerentiâ eius moueri animum nostrum, ut contra apertam sententiam illius, in sententiam Pythagoreorum descendere non audeamus.*

Mag. Tab.
Frisic.c.1.

Claude nobis hoc agmen Rabbi Io. Bodine. *Quod si Hebraeorum arcana & adyta sacra scrutemur, erit vnde demonstrationes superiores facile confirmari possint. Nam cum sapientiæ magister Ecclesiastes, solem ab orientis plagâ ad occasum rapidissimo cursu ferri dixisset, subiicit illud: Terra verò stat æternum.*

Lib.5.
Theat.

Eccle.1.
Psal.18.

Non magnoperè tamen curare ista viri quidam in Italiâ, Galliâ, Germaniâ, Belgio, eruditi etiam & Catholici, videntur, qui etiamnum sedulo & omnibus suis motibus tellurem versant: quia, opinor, Cardinalitiam in definitionibus potestatem, summam & Pontificiam esse negant, & tantisper, donec ista accesserit, satis tutos se, & extra hæreseos notam esse existimant. Scripturas etiam, quæ videntur telluri quietem, soli motum asserere, retinent utramque & defensitant tenui loquendi alibi Scripturae similitudine. Ut, quod Moses solem & lunam *duo luminaria magna* appellet, quia nobis talia apparent, cum luna tamen multis reuerà sideribus sit minor: aliaque id genus cumulant, quæ sequentibus Capitibus arbitramur.

Gen.1.

Vix etiam hoc possumus diffiteri. Si Deus iuxta systematis Copernicani imaginem mundum condidisset, & terra nullo nostro (ut volunt) sensu volueretur, quiescente sole, futurum fuisse, ut vulgus de solis motu & terræ statu perinde ut nunc loqueretur. Si enim nullo se indicio prodit terræ mobilitas aut quies solis, non affirmabunt moueri quod credunt quiescere, nec quiescere quod arbitrantur moueri. Quemadmodum, si homines in nauibus tranquillâ & æquabili nauigatione motum suum celantibus nati linguam sibi conderent, ripas fortasse fluminum accedere & recedere passim dicerent, se verò quiete perpetuâ stabiles esse. Hæc tamen Copernicanos satis tutos præstare non valent. Nam inprimis

D 2

S. Con-

S. Congregatio illa Cardinalium videtur sua decreta auctoritate Pontificiâ condere, & ad eum referre antequam edantur. Sixtus enim Papa V. in Diplomate, quo xv. illas Romæ Congregationes Cardinalium anno CIO. IO. LXXXVIII. instituit, aut nouis facultatibus auxit, expressè de hac Pro Indice librorum Congregatione, ait: *Libros Catholica doctrina Christianorumq; morum disciplina repugnantes expendant & recognoscant, ac (ubi nobis retulerint) nostrâ auctoritate rejiciant.*

Bulla erectionis Congregat. Cardinal. apud Quar.

Itaque decreta ista Cardinalitia videntur, post examen in Congregatione perpetratum, ad cognitionem Pontificiam deferri, & ab eâ auctoritatis plenitudinem accipere. Quod etiam ex erectione Congregationis Pro typographiâ Vaticanâ intelligi potest. *Si que vero grauiiores dubitationes & difficultates, inquit Pontifex, in veterum codicum auctoritate, librorum correctione & emendatione inciderint, rebus prius in Congregatione examinatis, ad nos referant, ut in lectionum varietate id quod orthodoxa veritati maximè consonum erit, ex speciali Dei privilegio huic sanctæ Sedi concessio statuamus.*

Ex more igitur isto, & decretorum, post examen, ad Sedem Pontificiam relatione apparet, Congregationes istas, licet suo sententias ferant nomine, maiori tamen & Pontificiâ animatas esse auctoritate; vnde non solum Cardinalium, sed etiam Pontificis Paulli V. manus hoc fulmen in Copernicanos iecisse: *Falsam esse illam doctrinam Pythagoricam, diuinâq; Scripturæ omnino aduersantem.* Item deinde: *Opinionem esse, quæ in perniciem Catholica veritatis serpat.*

Si igitur vera est sententia, quâ omnes iam passim Catholici (et si Gerson, Almainus, ac vetustiores aliquot, Galli præsertim, aliter) censent, Pontificem sine Concilio generali è Cathedrâ decernentem, non posse in errorem labi, actum de Copernico, & paradoxum eius (vt mollissimè dicam) temerarium, & proximum hæresi, imò intra ipsam esse videtur.

Ita seuerus aliquis censeat. Verum tamen dum perpendo quàm circumspecti & minimè præcipites in rebus Fidei è Cathedrâ decernendis Pontifices esse soleant, & suo deinde, non alieno nomine capitalia ista decreta condere, ac cum in Diplomate Congregat. pro interpretatione & executione Conc. Tridentini, expressè Sixtus V. dicat: *Eorum decretorum, quæ ad Fidei dogmata pertinent,*

inter-

interpretationem nobis ipsis reseruamus, lenienda paullisper censura videtur, & sacre Congregationis pro Indice librorum auctoritatem, non parè, sed supparem tantum Pontificiæ, existimare par est.

Itaque Copernicum apertæ hæreseos condemnare nondum ausim, nisi à Capite ipso Ecclesiæ Catholicæ expressius aliud videam: nam Scripturæ sacre auctoritatem, licet imbecilliter, vt cumque tamen defensitant. Temeraria nihilominus, vt minimum, est Copernicanorum opinio, & altero saltem pede intrauit hæreseos limen: nisi sanctæ Sedi aliter visum.

CAPVT VI.

Scriptura sacra oppugnat Copernicanos: quam frustra conantur eludere.

Non solum humanis armis, sed diuinis fortissimè repelluntur, nec desinant tamen Orbem terræ in cælum torquere gigantes Copernicani. Ne quis enim eos impietatis arcessat, ipsi non Spiritum sanctum mendacij, sed eius interpretes vanitatis accusant.

Rex Psaltes primum in eos iaciat telum. *Ipsè (sol) tamquam sponsus procedens de thalamo suo. Exultauit vt gigas ad currendam viam, à summo calo egressio eius.* Vbi *δεξιμὴν ὁδὸν, currere viam, & ἔξοδον ἰσπερ, egressio eius,* vt Septuaginta consentienter Hebræo verterunt, motum solis, ex quo terræ stabilitas sequitur, significant. Pulchrè, vt solet, Nazianzenus: *Ἡ λῆξις ἐπινοεῖται ὡς τὸ Δαβὶδ καλῶν λῆξις ἢ μέγας, & δρόμος τὰς ἡμέρας, & δύναμις, λάμποντες ὡς νεφέλαι, δμειθέτες ὡς γίγαντες. ἢ ἢ τὸ πολὺ δεξιμὴν, ἔχθη δύναμιν τοσούτων, ὡς ἀπὸ ἀκρῶν τὰ ἀκρα ἰσοτιμῶς καὶ ἀφωτίστην, & μηδὲν ἐλαττωδὴ τὸ θερμὸν τοῖς δεξιμῶσι.* *Laudatur apud Davidem solis pulchritudo, magnitudo, celeritas cursus, agendi facultas, qui vt sponsus fulget, magnus vt gigas. qui longè lateq; progrediendo vim tantam habet, vt ab extremis extrema equaliter illustret, nec locorum interuallis ipsius feruor diminuatur.*

Non æstimat tamen hæc Keplerus. *Sol, inquit, ex tabernaculo horizontis dicitur emergere, vt sponsus de thalamo suo, alacris vt gigas ad currendam viam, sed allusione Poëtica. quod imitatur Virgilius:*

Tithoni croceum linquens aurora cubile. *Prior quippe Poësis apud Hebræos fuit. Non exire solem ex horizonte*

zonte tamquam è tabernaculo (et si oculis sic appareat) sciebat Psalter: moueri verò solem existimabat, propterea quia oculis ita apparet. Et tamen utrumque dicit, quia utrumque oculis ita videtur. Neque fatsum hic vel illic dicere censeri debet. Est enim aculorum comprehensio- ni sua veritas, idonea secretiori Psalteris instituto, cursuiq; Euangelij, adeoq; Filij Dei, obumbrando.

Sed non animaduertit, aut dissimulat Keplerus, particulas tamquam & ut, cum dicitur sol tamquam sponsus, & ut gigas, non esse idemtitatis, sed similitudinis, vti loquuntur Grammatici. Non appellatur ergo sol sponsus, aut gigas, sed sponso & giganti similis; currere tamen viam absolutè dicitur, non currenti similis, vt est vnanimis sacrorum Interpretum consensus, à quorum sensu abire prohibent Tridentini Patres.

Sess. 4.

Ectle. I.

Secundò, Ecclesiastes, *Generatio praterit, ait, & generatio adue- nit, terra autem in aeternum stat. Oritur sol & occidit, & ad locum suum reuertitur, ibiq; renascens gyrat per meridiem & flectitur ad aquilonem: lustrans vniuersa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur.*

Fateor quidem statum illum terræ æternum, veriùs de duratio- ne æternâ, quàm de quiete locali accipi; sed quâ ratione motum solis, quem tot verba inculcant (*reuertitur, gyrat, flectitur, pergit*) possunt eludere? Video tamen quid tentare valeant. Nempe, solem dici *reuer- ti, gyrate, &c.* quomodo *oriri, occidere, renasci.* non quasi reuera manè oriatur, vesperi occidat, & die sequenti à morte re- nascatur (hæc enim Epicuri, & stulta Philosophia est, quæ fide- rum ignes manè accedit, vesperi extinguit Oceani aquis;) sed quia sic videtur, etsi res aliter longè habeat. Eodem igitur modo, *reuer- ti & gyrate* dicetur, non quòd motu suo reuera id faciat, sed quia sic apparet, cum interim terra potius sit, quæ in circulos suos re- uertitur, & gyrat. Verùm etsi primâ specie probabilia hæc videan- tur, non videbuntur, si laruam detraxeris. Nam *oriri, occidere, renasci*, vulgari & detrito loquendi vsu (quamuis *renasci* Poëticum magis, & pro *resurgere* positum sit) motum verum localem signi- fican, quo quidpiam ex occulto emergit, aut oculis se subducit. Vnde hisce etiam verbis (non tantum prioribus illis, quæ magis propria sunt) motum verum solis Spiritus sanctus significauit. In- solens verò planè est, vt verbis, *reuer- ti, gyrate, &c.* non verum mo- tum, sed tantum imaginem motus Scriptura indicare velit. Præ- fertim

fertim vbi mox & immediatè Ecclesiastes de fluminibus: *Omnia Eccle. 1. flumina intrant in mare, & mare non redundat, ad locum unde ex- eunt flumina reuertuntur, vt iterum fluant.* Ecce, flumina ad lo- cum reuer- ti, quomodo sol iisdem verbis ad locum suum reuer- ti dicitur: sed flumina vero motu eunt & redeunt; igitur etiam ta- lis erit motus solis, ne æquiuocatio in verbis tam vicinis obscu- rissima & improbabilis admittatur.

Tertiò, Celeberrimus locus est, vbi Iosue inter ardorem pugnae, Ios. 10. in cælum clamat: *Sol contra Gabaon ne mouearis, & luna contra vallem Aialon. Steteruntq;.* subdit Scriptura, *sol & luna, donec vlcisceretur se gens de inimicis suis. Stetit itaque sol in medio cali, & non festinauit occumbere spatio vnus diei.* Si Copernicanus Iosue fuisse, debebat potius sic clamare: *Terra ne mouearis, &c.* Scriptura deinde: *Steterunt terra & luna, &c.* non verò, *sol & luna.* Sed Keplerus illum excusat. *Hoc vnicum in votis, inquit, habuit Iosua, ne montes ipsi solem eriperent, quod votum explicuit verbis sensui oculorum conformibus; cum importunum admodum fuisset eo tempo- re de Astronomiâ, deq; visus erroribus cogitare. Si quis enim monuis- set, solem non verè contra vallem Aialon moueri, sed ad sensum tantum: an non exclamasset Iosua, se petere vt dies ipsi producat, quacumque id ratione fiat? Eodem igitur modo, si quis ipsi litem mo- uisset de solis perenni quiete, terræq; motu. facile autem Deus ex Iosua verbis, quid is vellet intellexit, præstititq; inhibito terræ motu, vt illi stare videretur sol.*

Introduct. ad Martem.

Quin imò Origanus, dum altiùs in hæc verba despicit & con- siderat, terræ, non solis & lunæ, motum, ac sententiam Coperni- ci à Iosue, iam tum Copernicano, assertam inuenit. *Animaduerti- mus, inquit, Iosua in statione solis & luna, terra mentionem fa- cere, quando solem prope Gabaon & lunam contra vallem Aialon stare præcepit: haud obscure innuens, apparentiam quidem stationis luminaribus, veritatem verò terre conuenire.*

Epist. ad Elest. B. d. denb.

Sed vix teneo ebullientem risum. Nam profectò, etsi memine- rit Gabaonis & vallis Aialonis, quæ sunt in terrâ, & quibus vrbi- bus sol & luna impendère videbantur, secundum Abulensis & Ariæ interpretamentum; non tamen ipsis, aut Orbi terræ cui infi- debant, sed soli & lunæ, ne à vertice illarum vrbiu se emoue- rent, imperauit quietem. Keplero tamen attentius aliquid oportet respondere. Et demus ei sanè, Iosua in illo æstu pugnae, lin- guâ

guâ fuisse lapsum, & solis cursum stitisse, cum debuisset terræ frænare vertiginem; quid tamen Spiritui sancto faciemus, qui mox narrat, *Stetit solem & lunam*, item, *Stetit solem in medio cali*, & tamquam rem admirandam, *non festinasse occumbere?* Iterum ergo, insolenti Scripturæ, in verbis quæ motum localem significant, phrasi, & contra publicam SS. Patrum vocem & interpretationem, omnia non secundum verum, sed solam veri apparentiam explicanda erunt, quod ratio prudens & Tridentinum verant.

Lib. 4. c. 20
Reg.

Quartò, Tempore Ezechix Regis, Dominus *reduxit umbram per lineas quibus iam descenderat in horologio Achaz, retrorsum decem gradibus*. Umbram verò istam retroactam per sua vestigia, reditu solis ab occasu versus ortum, alibi narratur. Origanus tamen, *In regressione tempore Ezechix, inquit, umbra meminere sacre Litteræ, quæ à corporibus terrestribus provenit: quando etiam terræ præcipue ab ortu in occasum regressu, umbra decrescere animadversa, & sol regredi visus est.*

Epist. ad
Elect.

Eccli. 48.
Ila. 38.

Sed Scriptura aliubi, non tantum *visum regredi solem*, sed *retrò rediisse*, & esse reuersum affirmat. *In diebus ipsius (Ezechix) retrò rediit sol, & addidit Regi vitam.* & alius: *Reuersus est sol decem lineis per gradus quos descenderat.* Hos postremos Scripturæ locos, fideibus & cælo, id est alteri studio intentus, an viderit Origanus, an priorem illum solùm, qui de sole nil meminit, ignoro. Itaque viâ illâ Keplerianâ iterum hîc euadendum erit, explicando esse per *apparere*, id est, pro veritate ipsâ, supponendo *μορμολύκφορ* tantum & vanam quamdam imaginem veritatis.

Quintò, Plura alia Scripturæ testimonia in vnum hîc fascem conijcere possumus.

Psal. 92.

Psal. 103.

Epist. ad
Elect.

Firmauit Orbem terræ, qui non commouebitur. & alibi idem: *Qui fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in sæculum sæculi.* Quod sic æstimauit Origanus, ut propterea motum annuum terræ circa solem refecuerit, & ex Copernicano factus sit semi-Copernicanus. Neque, inquit, *à sacrarum Litterarum sententiâ in eo (motu terræ diurno circa suum centrum) discedo, quod, plerorumque Astronomorum & Physicorum consensu, contra Copernici mentem, medium mundi semper obtinere, nec ab eo vel latum unguem, deflectere assero terram. cum & Psal. CIII. terram fundatam esse super stabilitatem, seu centrum suum, à quo non inclina-*

tur

tur vel dimouetur ullo sæculo, aperte dicat. Vbi subit sanè religionem Origanus admirari, cum alibi tam disertè Scriptura dicat solem *gyrare per meridiem*, quàm hîc terram *non inclinari*, & tamen sine Eccle. 1. serupulo asseueret, solem à gyro & motu diurno per meridiem quietescere, motumque illum reuera esse in terrâ, & solam eius imaginem in sole.

Illustris etiam alibi locus est, & qui me afficit. *Qui emittit lumen* Baruch 3. (solem) *& vadit: & vocauit illud, & obedit illi in tremore.* Ac deinde stellarum fixarum motum etiam innuens: *Stellæ autem dederunt lumen in custodijs suis, & latate sunt: vocate sunt, & dixerunt, Adsumus: ut famuli videlicet, ad vocem & imperium domini, motu suo accurrentes.* Aliquando etiam miraculo impedit eas, & cohibet motus. *Qui præcipit soli, & non oritur, & stellas claudit, quasi* Job 9. *sub signaculo.* & iterum alibi: *Indica mihi, si nosti omnia, in quâ viâ* Job 38. *lux habitat, & tenebrarum quis locus sit. ut ducas unumquodque ad terminos suos, & intelligas semitas domus eius.* Vbi *via, semita, ducere ad terminos*, motum lucis, siue solis, qui lux & lampas mundi, non obscure significat. De motu verò diurno Luciferi, siue Veneris. *Numquid producis luciferum in tempore suo, & vesperum super* Ibi. *filios terræ consurgere facis?*

Hæc autem omnia, & alia quædam Scripturæ loca, frustra è Vitellone suo nobis explanare nititur Keplerus. Nam etsi verum sit, & Aristoteles etiam adfateretur, *ἔδεν ἀστέρες, κινεῖν τὴν ὀψίον, ἢ τὸ ὄψεσθαι* Lib. 2. c. 8. *ἄστρον, nihil interesse, siue visus ipse, siue res visa moueatur*, ut hæc Cæli. appareat moueri, propriè tamen, tamose (ut loquuntur Dialectici) & passim in Scripturâ sacrâ id dicitur moueri, quod reuera est subiectum motus, non autem solius apparentiæ eius. Vnde motum qui soli & stellis vbique tribuitur, violenter, & solùm, quia Copernicanæ Philosophiæ ita expedit, à veritate ad imaginem & apparentiam, à proprietate ad insolentem Scripturæ sacræ metaphoram trahere, est satis manifestè in legem Tridentini committere, quæ vetat quemquam *Scripturam sacram ad suos sensus con-* Sess. 4. *torquere.*

Sed Scriptura alibi sæpè, verba quæ rem significant, pro solâ rei apparentiâ vsurpat, clamat vbique Keplerus. Nam in primis Moyfes solem & lunam *duo luminaria magna* appellat. item Paulus: *Alia claritas solis, alia claritas lune, & alia claritas stellarum*, præ- 1. Cor. 15. ponens lunam stellis, quibus tamen mole corporis, & abundantia

E

lucis

lucis multum cedit. Luna igitur *luminare magnum*, item claritas eius claritatem stellarum antecellere dicitur, solum quia sensui allucinanti sic apparet.

Sed allucinatur ipse Keplerus. nam, ut Dialecticè loquar, *magnum* non appellat materiale, sed formale significatum *luminaris*. id est, luna non appellatur *luminare magnum*, quia mole corporis, sed, quia virtute illuminandi terram è propinquo, magna sit. Similiter claritas quâ sensum nostrum ferit, maior est ob eandem propinquitatem, quàm in stellis. Verùm alia sunt, quæ maiores fortasse tricas tricare nobis possint. Ut cum *A summo celo* dicitur esse egressus solis. & alibi, *A summis caloribus usque ad terminos eorum*. siue Græcè, *ἀπὸ ἀνεγόν θεγων ἕως ἀνεγόν αὐτῶν*, ab extremis caloribus usque ad extrema eorum. Vbi Christus Dominus falsæ hominum imaginationi, quâ existimant cælo vndique terram tangi & concludi, videtur locutionem suam accommodare. Sic enim vnum extremum cæli erit in imaginario contactu cæli & terræ orientalis, & alterum in contactu occidentali opposito.

Et alio loco ad Petrum, *Duc in altum, quasi mare*, ait Keplerus, *sit altius littoribus: sic enim apparet oculis. Et Optici causas demonstrant huius fallaciae*. Sed, ut ab isto incipiam, Græcam lectionem inspiciamus. *Ἔναρξα εἰς βάθος*, *duc in profundum*. Ecce *altum* sumi pro *profundo*, quomodo sæpè solet, ut tota Optica Kepleri hîc superuacua sit. Mare autem à littoribus remotum, meritò profundum appellatur; quia reuerà altius & profundius, quàm iuxta littora, nauis ferè experiuntur.

Cum verò cælum dicitur duo extrema habere (tamet si rotundum, & sine principio & sine sit) non ad integram cæli circumferentiam, sed ad vnicum quod capiti nostro imminet cæli hemisphærium, Christus & omnes nos respicimus. Hoc verò extrema vtriusque habet; puncta videlicet in quæ radius visualis terram destringens incidit.

Verumtamen Deus dicitur *super maria fundasse Orbem terrarum*, non quia res ita habeat, sed quia nobis videtur, tamquam nauis, vasto mari incumbere, ait Lansbergius. Sed perperam, nec ut bonus verbi diuini Minister. nam Psalter se mox explanat: *Et super flumina preparauit eum*. Nemo tamen tam stupidè allucinatur, ut Orbem terræ fluminibus putet, ceu nauem, innatare.

Respicit igitur, sine dubio, ad diem mundi tertium, quando *Congregate*

gregate aquæ quæ sub calo erant, in vnum locum, ut appareret arida. Gen. 1. Fundauit ergo Orbem terrarum super maria, & preparauit eum super flumina, quia cum antea suppressus esset aquis, montibus & littoribus in altum euectis, aluicisque effosis aut exaratis, mari & fluminibus eminentiorem eum, ad habitationem animantium constituit. Vnde Orbem terrarum hîc Hebræi תְּבֵל *tebel*, Septuaginta ὀμορφύσω appellat, id est *terram cultam*, qualis non est totus à centro terræ globus, sed pars ea dumtaxat quæ supereminet aquis.

Sed *Spiritus sanctus nobiscum balbutit*, inquit iterum Lansbergius. Non abnuo, si hoc solum velit, eum humanâ linguâ cum hominibus, ut se *familiarius insinuet*, loqui, allegorias, metaphoras, tropos & schemata spargere.

Attamen diligenter attendendum est, quæ solentes, quæ insolentes in vsu Scripturæ metaphoræ & figuræ. Insolentissimum verò in eâ est, verbum quod motum localem significat, ad imaginem tantum motus localis, sine leuissimo etiam eius insolentiæ indicio, transferri. Si verò interpretibus tanta translationis licentia permittatur, nihil solidi, nihil certi, sed incerta & lapsantia omnia nobis Spiritus sanctus loquetur.

Itaque Philosophi Christiani non ita figere sibi in antecessum opiniones debent, ut deinde Spiritum sanctum, vbi repugnare videbitur, non tantum in balbutiem suam, sed in mendacium trahant. sed ante omnia, verus Scripturarum sensus ex vsitatâ eius phrasi, ex Ecclesiæ sensu, & SS. Patrum consensu rimandus est, ac deinde cymbam suam onerariæ eorum alligent, ut tutò in hoc errorum mari nauigare valeant.

Copernicani verò contrà, primùm ex imaginatione suâ mundi systema sibi deformauerunt, postremam de Scripturæ sacræ sententiâ curam habuerunt. simillimi, & verè maiorum suorum Pythagoreorum filij, qui, ut olim narrat Aristoteles, prius de ratione, quàm de sensu (in hoc ipso terræ motu & cæli statu) solliciti fuerunt. *Οὐ πρὸς τὰ φαινόμενα τὰς λόγους ἢ τὰς αἰτίας ζητῶντες, ἀλλὰ πρὸς πᾶσι δόξαις καὶ λόγοις αὐτῶν τὰ φαινόμενα προσέλκοντες, καὶ ποιεῖν σὺνθεσιν.* Non ad tuenda apparentia, rationes & causas querentes, sed ad quasdam suas rationes opinionēsq; trahentes apparentia, atque conantes adornare. Nonne videtur tibi nostros hodie Copernicanos in oculis & stilo habuisse?

Sed aliquid etiam in aurem mihi susurrat Lansbergius. hinc abeo, vt exaudiam.

CAPVT VII.

Malè quidam, nihil certi pro disciplinis Mathematicis & naturalibus: è Scripturâ sacrâ erui posse existimant.

2. Tim. 3. Comment. de Motu terræ Controuerf. 1.

Act. 7. Dan. 1.

Lansbergius, tamquam sacræ Scripturæ consultus & Minister, Fatetur Scripturam vtilem esse ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitiâ; verùm nego autem, inquit, vtilem esse ad institutionem quæ est in Geometriâ & Astronomiâ. Neutiquam enim harum artium fundamenta tradere voluit Spiritus sanctus Scripturarum auctor, sed ea suis principijs nixa, non ex libris sacræ Scripturæ, sed eorum qui in illis fuere versati, rectè discuntur. Hinc Moyses non sacrâ Scripturâ, sed ab Aegyptijs eas didicisse legitur, & Daniel cum socijs easdem accepisse ex institutione Chaldaorum. Aberrant igitur à scopo sacræ Scripturæ, quicumque Geometricas & Astronomicas quæstiones ad eius normam expandunt, vt planius percipies sequentibus exemplis.

2. Paral. 4. 3. Reg. 7.

Exempla verò ista sunt. Primum, proportio diametri & circumferentiæ balnei, siue maris ænei, quam ἀνωμαλήτης & imperitè describit Auctor librorum Paralipomenon. Mare fusile, inquit, decem cubitis à labio vsque ad labium, rotundum per circuitum: quinque cubitos habebat altitudinis, & funiculus triginta cubitorum ambiebat gyrum eius. Si enim circumferentia & gyrus fuit 30. cubitorum, impossibile est, diametrum à labio vsque ad labium fuisse 10. cubitorum: sic enim circumferentia circuli contineret præcisè diametrum ter, cum tamen addat insuper septimam ferè diametri partem. Certum enim hoc & Archimedeum est: Παντὸς κύκλου ἢ σφαιρῆς ὁ τῆς διαμέτρου περιμετρὸν ἔστι, ἢ ἐπιπέδου ἢ ἐλάσσανον μὲν ἢ ἐξ ὁμοῦ μέρει τῆς διαμέτρου, μείζονι δὲ ἢ δὲ ἐκ ἐξ ὁμοῦ κοσμηνοῖς: Cuiuslibet circuli circumferentia tripla est diametri, & adhuc excedit minori quidem quàm septimâ parte diametri, maiori verò quàm decem septuagesimis primis. Vnde diameter ad circulum habet se vt 7. ad 22. proximè. id est, paullò minor est quàm tertia pars eius. Si ergo peripheria maris ænei in templo Salomonis habuit 30. cubita, diameter eius breuior fuit 10. cubitis. aut si

Archimed. de Circuli dimens. prop. 3.

hæc

hæc 10. cubita habebat, illa maiori quàm 30. cubitorum gyro ambiri debuit.

Alterum exemplum Lansbergij est in errore D. Augustini, qui ex Scripturâ sacrâ, nullos esse antipodas, qui aduersa pedibus nostris calcarent vestigia, perperam collegit. quia enim Scriptura ex vno homine totum genus humanum satum esse affirmat, non videbat, quâ viâ aliqui ex hac in illam (antipodum) partem, oceani immensitate traiectâ, nauigare ac peruenire potuissent; vt etiam illic ex vno illo primo homine genus institueretur humanum. August. lib. 1. c. 9. Ciuit.

Sed parabile & promptum quod Lansbergio reponamus. Nam vt primum de exemplis istis. Errauerit sanè in re naturali, occasione Scripturæ sacræ D. Augustinus: an idcirco nihil quod ad quæstiones naturæ dissoluendas faciat, ex omnibus sacris libris sumi potest? Nam ecce, hæretici peruersissima sua dogmata è Scripturâ sacrâ per tortas quasdam consequentias deducunt: an ided inutilis est, vt inde quidquam Catholicæ veritatis eliciatur? Quamquam non propriè in theoremate aliquo naturali, sed in facto ipso versetur allucinatio D. Augustini. Largiter enim error eius à Lactantij distat. Hic metuit ne antipodes in cælum capite pronò decidant, negatque posse, nisi vnguibus instar felium, aut vncis globo terræ affigi; Augustinus verò non abnuit, posse ibi sine labendi periculo consistere (nec enim metuit, ne mare quo obrutam illam terram suspicatur, in cælum suâ grauitate defluat) sed plagam tamen illam sine incolâ esse existimat, quia non capit, quâ viâ progenies Adami, aut Noachi à diluuiò ex Armeniâ eò penetrauerit. De diametri & peripheriæ ænei maris proportionè, res etiam trita ac facilis. nam Scriptura alibi etiam minutias numero rotundo, vt vocant, superexcrecentes contemnit. Et vt magis credat Lansbergius, legat Kepleri, Principis Copernicanorum, De Anno Christi Natali librum, qui contendit Christum in baptismo tertium & trigessimum ætatis annum excessisse, etiamsi S. Lucas de eo dicat, ὡσεὶ ἐτῶν τεσσακοντα ἀρχόμενος ὢν: quasi annorum triginta incipiens. Lucæ 3.

Sic ergo, cum Scriptura dixisset, diametrum à labio vsque ad labium vasis fuisse 10. cubitorum, cepit numerum rotundum funiculi, siue circuli cuiusdam qui peripheriam labij circuibat, atque 30. cubita habuisse: quod verum est, etsi paullò longior, id est 31. cubitorum circiter, esse debuerit.

E. 3

Si

Si verò peripheria 30. præcisè cubita amplectebatur, non magnâ particulâ diameter à 10. cubitorum longitudine abfuit.

Verum igitur est, ex eo Scripturæ loco colligi non posse præcisam & Archimedeam proportionem quæ est inter diametrum & circulum eius, sed potest tamen mechanica quædam & rudis: vt proinde telum hoc in Lansbergium regeri possit, qui omnem utilitatem, geometricum quid ex eâ eliciendi, à Scripturâ sacrâ spernit. potest enim ex hocce etiam loco, quo Scripturæ inutilitatem ostendere nititur, si non præcisissimum aliquid, præcisioni tamen proximum fabricari.

Nihil autem, quod in rerum naturalium cognitionem quidquam referat, à Scripturâ doceri, manifestè falsum dicet, qui primos dies creationis mundi, Ecclesiasten, & librum Iobi, ac alia quædam sparsim, cum SS. Patrum commentarijs leget. Quid? nonne S. Ambrosius post Basilium, ex Isaiâ naturam cæli non solidam, sed instar fumi subtilem esse collegit? *De qualitate & substantiâ cæli*, inquit, *satis est ea promere quæ in Isaiâ scriptis reperimus, qui mediocribus & vltatis sermonibus qualitatem naturæ cælestis expressit, dicens, quod firmauerit cælum sicut fumum: subtilem eius naturam nec solidam cupiens declarare.*

Ambros.
lib. 1. c. 6.
Hexam.

Isaiæ 51.

In c. 3. ad
Ephes.

Nonne D. Hieronymus ait, *A plerisque, iuxta Ecclesiasten, cælum affirmari rotundum, & in sphaera modum volui?* Ecce isti non ab Aristotele, sed è Scripturâ sacrâ, cæli naturâ & figuram didicerunt.

D. Augustinus tam palàm Philosophis in re naturali Scripturam anteponit, vt cum sibi obiecisset: *Quomodo non est contrarium ijs qui figuram sphaera celo tribuunt, quod scriptum est in litteris nostris,*

Lib. 2. c. 9.
Gen. ad litt.

Psal. 103.

Qui extendit cælum sicut pellem? respondeat: Sit sanè contrarium, si falsum est quod illi dicunt. hoc enim verum est quod diuina dicit auctoritas, potius quàm illud quod humana infirmitas conijcit. Audisne Lansbergi, quomodo in rebus etiam istis firmitas Scripturæ potior esse debeat infirmitate Copernicanorum? Alibi etiam æquè disertè, *Quidquid, ait, de quibuslibet suis voluminibus his nostris litteris, id est, Catholice fidei contrarium protulerint (Philosophi) aut aliquâ etiam facultate ostendamus, aut nullâ dubitatione credamus esse falsissimum.*

Lib. 1. c. vlt.
Gen. ad litt.

Lib. 10 c. 4.
Gen. ad litt.

Et cum alicubi de naturâ animæ disputaret, *Tutius est, inquit, de huiusmodi rebus, non humanis agere coniecturis, sed diuina testimonia perscrutari.*

Diuina

Diuina autem testimonia, non quomodo Philosophi, non quomodo Copernicani, sed, *Quomodo intellexerunt Sancti, sic utique intelligenda sunt.*

August.
Ser. 18. de
Verb. Do-
mini.
Hieron.
Epist. ad
Paulinum.

Illi enim, *Si fortè ad Scripturas sanctas, inquit alter, post saculares litteras venerint, ad sensum suum incongrua aptant testimonia: quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, deprauare sententias, & ad voluntatem suam, Scripturam trahere repugnantem.*

Repugnat verò ista Copernicanis satis manifestè, quæ toties & tam disertè solem ait gyrare & moueri, sine vllò vsquam indicio, vnde appareat, talem loquendi formulam à proprio & vsitatissimo significato ad improprium & insolentem debere inflecti.

Neque enim simile est, quod de Deo assertit Lansbergius, qui dicitur quandoque in Scripturâ sacrâ, *ascendere*, aut *descendere*, quod tamen, cum immobilis sit, καὶ τὸ ἀνεύβητος & in rigore nequit intelligi. Nam spectatâ paullisper naturâ subiecti, cui tribuitur hîc motus, illicò nudat se metaphora, & apertè intelligimus, in rem immensam, & quæ vniuersa spatia occupat, verum localem motum non posse cadere. Simile & gemellum etiam planè est, cum Deus irasci dicitur, aut dolore tangi, vt omnes vniuersi SS. Patres interpretantur. Nulli verò vniquam venit in mentem subtilis illa de motu terræ & statu solis, interpretatio Copernici; imò vbique fatentur, sidera omnia in motu esse, terram iugi quiete in vniuersi centro desidere. Dicat enim pro Græcis D. Nazianzenus. Δεδος λό-
γῳ ἡδρασε γλῶσσο, ἐγὼ εἶπον ἕρανδον, αἰσέει, ἕραν. *Deus verbo terram in sede stabiliiuit, cælum torauit, stellas in ordinem redegit.*

Orat. 4.

Pro Latinis vnicus (& quid opus in re confelsâ testium multitudine?) Augustinus solem fateatur circuire. *Vereor, inquit, ne deridear, & ab ijs qui certissimè cognouerunt, & ab ijs qui possunt facillimè aduertere, quod eo tempore quo nox apud nos est, eas partes mundi presentia suâ illustret, per quas sol ab occasu in ortum redit, ac per hoc omnibus 24. horis non deesse per circuitum gyri totius, alibi diem, alibi noctem.*

Lib. 1. c. 10.
Gen. ad litt.

Verùm, vt nos etiam hoc fauori demus Copernicanorum, fortasse sancti isti Patres, *utentes mundo quasi non utentes, sed in simplicitate cordis sui quærentes Deum, ne illud quidem magnopere vestigarunt, Quonam modo mundiatis hac machina volueretur, vt cum mellifluo isto dicam. Et sanè rogatus quondam à Fratribus S. Augustinus, An per firmamentum immobile sidera trajcerentur, an illud*

Bernard.
Ser. 3. de
Pentecost.

Lib. 2. c. 10. illud volueretur cum ipsis in orbem, *Respondeo*, inquit, *miliūm*
Gen. ad litt. *subtilibus & laboriosis rationibus ista perquiri, ut verè percipiatur,*
utrum ita an non ita sit: quibus ineundis atque tractandis, nec mihi
tempus est, nec illis esse debet, quos ad salutem suam & sanctæ Ecclesiæ
necessariam utilitatem cupimus informari.

Iob 26. Imò Ambrosius, qui tam multas naturæ res ex Basilio, ut solet,
in Hexameron suum congerit, eum ex illo Iobi, *Suspendens terram*
Ambros. in *in nihilo*, intulisset, *Includitur ergo orbe caelesti, & idè sol noctibus*
Psal. 118. *non videtur, quia gyrando in inferiore inuenitur orbis parte caelestis;*
Scrm. 12. *Sed non est*, inquit, *cura sanctorum, ærem cali, & elementorum spatia*
Philosophico more, numerosq; describere. Quid enim hoc prodest sa-
luti? Quia sancti spiritualibus semper intendunt, & vita aeterna pro-
futura vel cognoscere gestiunt, vel docere.

Si igitur SS. Patres tam rerum naturalium incuriosi fuerunt, sen-
tentia eorum neglectim conceptæ meditationibus Philosopho-
rum accuratissimis nequaquam anteponendæ videntur. Sed nihil
amplius inde, & aliis id genus Sanctorum dictis conficere potest
Lansbergius, quàm rerum naturalium tractationem habuisse ἐ-
παίρησιν, non in opere & curâ principali. nihilominus dum in
eas Spiritus sanctus quasi incidit, aut etiam longius quandoque, ad
diuinæ sapientiæ & omnipotentia laudationem, perlequitur, San-
cti interpretes eas commentantur, & strictim aut diffusè, pro cu-
iusque ingenio aut eruditione, explicant, & certiora omnia ex sa-
cris, quàm Philosophorum libris depromi consentunt.

Audiuimus id antè ex Augustino, audi iam etiam Ruffino lo-
quentem Hieronymum. *Urget*, inquit, *ut respondeam de naturâ re-*
Apolog. aduerfus *rum. Si esset locus, possem tibi vel Lucretij opiniones iuxta Epicurum,*
Ruffin. *vel Aristotelis iuxta Peripateticos, vel Platonis atque Zenonis secun-*
dum Academicos & Stoicos dicere. Et ut ad Ecclesiam transeam, ubi
est norma veritatis, multa & Genesis, & Prophetarum libri, ac Eccle-
siaestes nobis de huiusmodi questionibus suggerunt. Ecce, ut etiam in
istis, normam veritatis dicit esse penes Ecclesiam & Auctores sa-
crarum Scripturarum.

Addamus Græcæ elegantia, & omnifariæ eruditionis delictum
Orat. 34. Nazianzenum. Qui cum quaesiuisset, Πῶς ἄμμος ὄρειον αὐτῆ,
ἢ λιμὲν τοῦ σοιχελῶ; *Quomodo tantum (aquæ) elementum arenam pro*
termino haberet? Subdit: Possuntne hoc expedire Physici atque inanis
eruditionis laude celebres, ac verè cyatho mare, id est res magnas inge-
niolo

niolo suo metientes? Ἡ συντόμως ἐγὼ ὡσαύτῃς Γραφῆς τὰς φιλοσοφί-
σσω, ἢ τῶν μακροῶν λόγων περισσώτερον τε καὶ ἀληθεστέρον; *An ego, in-*
quit, breuissimè id è Scripturâ sacrâ probabilius & veriùs, quàm ipse
longis suis disputationibus, philosophabor? Et illicò nodum istum
dissoluit ex S. Iobo.

Iob 38.

A sensu igitur SS. Patrum & vero longè aberrant, qui humanas
disciplinas a diuinis litteris corrigi, aut hinc disci aliquid posse
negant. Sed Moyses tamen ab Ægyptiis, & Daniel à Chaldæis
eas accepit, inquit Lansbergius, non autem è Scripturis sacris.

Miror sanè, e quibus bibliis scientiam naturæ & Mathematicas
haurire potuerit Moyses, quem Pentateuchi, & inter Sacros om-
nium vetustissimum Auctorem plerique omnes faciunt: nisi si à
Iobo tamen aliquid accipere potuit; etsi etiam plurimi eius libri
scriptionem ad Moysen quoque referant. Scientiam ergo suam
ab Ægyptijs partim, aut traditione Hebræorum, partim à Spiritu
sancto habuit infusam. Daniel verò licet Scripturæ sacræ aliquam
viderit partem, Chaldæis tamen præterea Doctõribus vacauit,
quomodo nos pluribus quàm ipse sacris libris instructi, limina ta-
men terimus Christianorum Peripateticorum. Organum enim
aut Acroamata Aristotelis, vel Elementa Euclidis, aut Ptolemæi
Almagestum in nullo libro sacro, methodo certâ & ordine ad fa-
cilem disciplinam & comprehensionem digesta reperies; sed sparsa
hinc inde obiter ex disciplinis illis quædam, vbi occasio tulit, aut
si quando diutius immorari, Spiritus sanctus vtile indicauit, ad præ-
dicandam in fabricâ huius mundi & naturæ totius administratio-
ne sapientissimi Opificis laudem. Hæc autem non sufficere ad do-
ctrinæ plenitudinem, nimisquàm est manifestum.

Nimis ergo procul extra Scripturæ sacræ & tuas oleas exerrasti
Lansbergi, vbi eam negasti, *ad institutionem quæ est in Geometriâ*
& Astronomiâ, ad firmandam terram, mouendum solem (quò
præcipue tendis & dirigis arcum) *esse utilem: & inter eos planè*
cecidisti de quibus D. Augustinus, Vbi aliter, inquit, *ea (sacræ*
Scripturæ verba) secundum suam sententiam interpretari non pos-
sunt, etiam clara & manifesta, obscura & incerta esse respondent,
quia & praua & peruersa dicere non audent.

Lib. de
oper. Mo-
nach. c. 9.

CAPUT VIII.

Sensus etiam & ratio naturalis Philosophiam Samiam respuit. Aristoteles pondera non relapsura in terram ad perpendicularum olim ei obiecit: nec quisquam hactenus vim argumenti potuit eludere.

Lib. 1. c. vlt.
Gen. ad litt.

FAllor, aut in vltimum hunc angulum se tandem abdent Copernicani. Absurditatem intolerabilem in sententiâ quæ solem mouet & terram quiescere iubet, inesse dicent, imò palàm & exertè id iam clamant: oportet autem ita Scripturæ sacræ interpretationem moderari, monente S. Augustino, *ut quidquid ipsi* (Philosophi, aut Astrologi Copernicani) *de naturâ rerum veracibus documentis demonstrare potuerint, ostendamus nostris litteris non esse contrarium.* Itaque in hanc naturæ cum ijs arenam descendere, quò vocant, nos oportet. Et primùm ostendemus, rationi & omnibus experimentis consentire sententiam quæ motum terræ adimit, & reddit soli; deinde argumenta dissoluemus quibus suum systema construere, & aduersariorum destruere conantur Copernicani.

Ante omnia igitur motum terræ diurnum sistere tentemus argumento Aristotelis, quod olim omnes auidè, & tamquam demonstrationem arripuerunt. Auctoritatibus verò agere superfluum est: si enim ad calculos res deducatur, victi sunt à pluribus & melioribus Copernicani. Nam præter Scriptores sacros, Academia, Lyceum, Stoa, Viridarium Epicuri, Hipparchus, Ptolemæus, ac vniuersa Philosophorum ac Astronomorum natio, exceptis paucis Pythagoricis, & ijs patriâ ferè Samijs (vt videantur potiùs id dedisse conterraneo suo Pythagoræ, aut Aristarcho, quàm quòd reuerà & ex intimo suo sensu sic existimarent) omnes à caluo ad caluum terræ quietem, cælo motum tribuerunt.

Lib. 2. c. 13.
Cæli.

Probat igitur Aristoteles terræ ἀσφάλεια: quia τὰ βία ῥιπτέμεθα ἀνω βάρη καὶ σάθμην πάλιν φέρεται ἐς τὸ αὐτὸ, pondera quæ sursum eijciuntur, ad perpendicularum rursus in eandem terræ partem recidunt.

Tycho
Epist. ad
Rothman.

Si autem verum est quod asseuerant Pythagorico-Copernicani, terram intra 24. horarum spatium, integrâ periodo circa centrum reuolui ab occasu, in ortum, ipsa calculo Tychonis, *intra vnum temporis minutum, quod circiter centum passus continet, vltra 18750. passus maiores, seu 3 $\frac{3}{4}$ miliaria Germ. conficiet, assumendo*

mendo pro quolibet milliari 5000. passuum, & terra circumferentiam 5400. miliarium Teuthonicorum vulgarium præsupponendo. Vnde sequitur, punctum vnum terræ sub Æquatore, & hominem quempiam Americanum qui fortè illud calcet, 24. horis totum terræ ambitum 5400. miliarium Germ. & singulâ quâque horâ 225. miliaria Germ. veluti rapidissimo trocho insidentem, circumcurrere. Hinc ergo putauit Aristoteles lapidem, aut sagittam rectâ sursum & per axem horizontis emissam, non redituram (terrâ velocissimâ gyratione se versus ortum subducente) in idem telluris punctum, sed 4. ferè miliaribus Germ. (licet vnicum horæ minutum in itu redituque consumeret) inde versus occidentem recasuram. In parallelo verò Germaniæ & Belgij, qui minor est Æquinoctiali, nec tantâ rapiditate circumagitur, duo circiter miliaria Germ. decurremus vno horæ minuto; vt proinde totidem miliaribus sagitta illa relapsura sit versus occasum.

Idem Tycho, & Clarissimus Academiæ nostræ Archiater Thomas Fienus in Epistolâ ad nobiles Anglos, ostendunt, in pondere ex altissimâ turri demisso, quod negant ad pedem turris, sed procul inde ad partem occidentalem, casurum. Fien. Epist.
ad nob.
Anglos.

Gemellum etiam est, quod aiunt volucres ad pastum euolantes, non repturas nidos, vertigine terræ interim turres, domos, arbores ad multa passuum millia inde in ortum abripiente.

*Ipse etiam volucres tranantes aëra leni
Remigio alarum, celeri vertigine terre
Abreptas gemerent siluas, nidosq; tenellâ
Cum sobole.*

Buchan.

Hos tamen argumentorum laqueos satis à Copernico tribus pænè verbis excusos putat Rothmannus. *Non solum terra enim, ait Copernicus, cum aëreo elemento sibi coniuncto sic mouetur, sed non modica quoque pars aëris, & quæcumque eodem modo terra cognationem habent. Sive quòd propinquus aër terræ aqueâve materiâ permixtus eandem sequatur naturam quam terra, sive quòd acquisitiuus sit motus aëris, quem à terrâ per contiguitatem perpetuâ reuolutione ac absque resistentiâ participat.* Et hunc aëris citra supremam eius regionem protendi existimat, in quâ idèd suspensæ pogoniarum & cometarum formæ instar siderum oriri & occidere cottidie videntur, quia aër in quo fluctuant, destituitur, nec sequitur terram ab occasu in ortum. Copernic.
lib. 1. c. 8.

F 2.

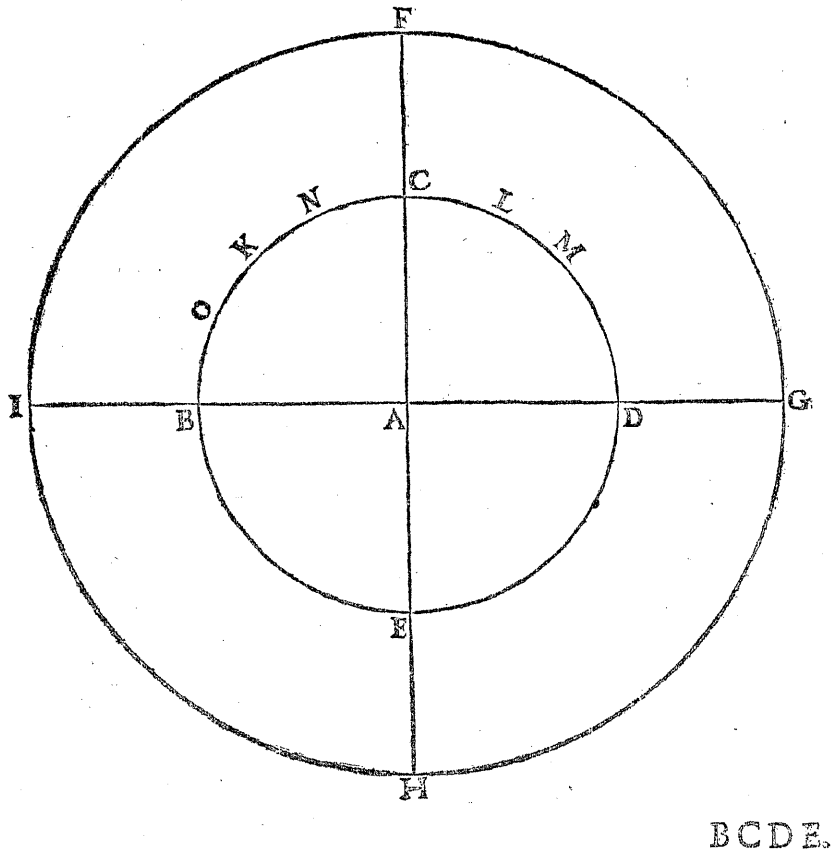
Bellè

Lib. 6. c. 5.

Bellè Gilbertus: *Terra diurnâ reuolutione non mouetur separatione solidioris circumferentiæ eius à circumfusis corporibus, sed circumfusa effluuia omnia, & in illis graua, quouis modo vi pulsa, simul cum tellure, generali coherentiâ uniformiter procedunt.* Κομῶδες ῥοῦ, ἐν ἀληθειᾷ δέ. *Eleganter quidem, sed non verè, vt olim Aristoteles Anaximandro. Putat tamen Gilbertus ita satis responsum Ptolemæo, qui olim Pythagoricis obiecit, nubes, volucres, & vniuersa quæ in aëre pendent, perpetuò in speciem abitura versus occasum, eodem modo quo in stellis & cometis experimur. Nam*

Lib. 1. Epit.

terra velut funibus quibusdam & neruis, ait Keplerus, secum circumfusum aërem, nubes, volucres, & proiecta per eum cadentia torquet in orbem; vt proinde non videantur in occasum refugere, sed eidem perpetuò terræ puncto impendère, quod pari passu & celeritate sequuntur. Vt in subiecto schemate

BCDE.

BCDE. fit ambitus Orbis terræ, IFGH. fit terminus atmosphæ, siue regionis aëris quousque ascendunt altissimi vapores & terræ effluuia. Cùm igitur circuli IFGH. circumferentia cū areâ suâ vsque ad circulum terræ BCDE. æquali velocitate cum terrâ rapiatur ab occasu in ortum, nubes in F. suspensa videbitur (nisi ventus aspellat) supra punctum terræ C. quiescere, quia pari ipsum celeritate in orbem comitatur, adèd vt quando C. peruenerit in D. eodem momento F. sit peruenturum in G. quia C. punctum terræ, per virtutem attractiuam, vt inquirunt, tenet F. nubem in eodem perpendicularo FCA. & eam motu telluris circumducit.

Verumtamen hæc mihi magis aures quàm mentem implent. nam triplex maximè probabilis caussa fingi potest, cur aër circa terram vaporilentus cum terrâ in orbem vertatur. Vel quia propter solam contiguitatem attrahitur, vel quia terra magnus quidam magnes est, qui vniuersa circa se, terræ aut aquæ cognationem habentia, rotat, vel denique quia omnibus corporibus grauibus & eorum effluuijs in aëre suspensis, vis magnetica inest, quæ seipsa sponte incitent & moueant in terræ sequelam.

Primus modus facilè reijcitur, quia aër per mera contiguitatem non valdè altè à terrâ traheretur: vnde nubes exceliores, & præsertim altissimi illi halitus, qui lampades manè & vesperi crepusculorum sunt, nullo, aut tardissimo passu sequerentur terram, & refugos omnes palàm in occidentem videremus; & id maximè in locis planis, vbi terra nullis montibus aut collibus exasperatur, qui eam iuuent ad impellendum aërem ab occidente versus orientem. Cùm enim aër sit naturâ suâ fluxum ac lubricum corpus, & à globo terrestri discontinuum, ne quidem vbi montium, turrium, ædificiorum, arborum altitudinibus propelleretur, satis obedienter aut pari celeritate motum terræ assequetur, sed diffluet hâc illâc, & retrò relinquetur. Deinde lapides & cetera proiecta pendentia in aëre, tardata suâ grauitate, segniùs ducerentur quàm aër & leuiora; veluti nauis secundo flumine tardiùs defluit quàm aqua.

Alterum modum amplexus est Keplerus, sed profectò non multò solidiorem. Nam si terra vi magneticâ nubes & vniuersa in aëre pendula abripit, segniùs in spatio distanti operabitur (nam magnes ferrum longiùs remotum languidiùs attrahit: & Keplerus fatetur, propter longinquitatem tardiùs Saturnum, quàm ceteros planetas, à sole circa centrum suum se versante, trahi ab occasu in

Lib. 4.
Epic

F 3

ortum)

ortum) atque ita nubes quoque p̄grius terræ vertiginem sequentur, quàm alia terræ propinquiora; cum tamen, ne videantur ad occasum retrocedere, celerius rapi debeant, quia circulum maiorem describunt, quàm aues & cetera viciniora superficiei terræ.

Deinde, veluti lapis magnes non omnia sine delectu, aut æquè auidè trahit; ita vis illa terræ magnetica violentius corpora quædam, vt fortasse ferrum, quàm alia metalla, aut quàm libratas in aère auium carnes & plumas, in orbem rapit; quod tamen experimentis repugnat.

Denique, si ex cælo lunæ, exempli causâ (quousque aut se omnino non effundit, aut valdè tenuiter vis telluris magnetica) demittatur lapis molaris, non per lineam rectam & perpendicularem, sed per curuam ac distortam necessariò ad terram perueniet.

Vt in præcedenti schemate sit F. cæli lunæ punctum ex quo versus centrum terræ A. cadere incipiat lapis, dico non casurum per lineam perpendicularem F C A. quia quamdiu in extremâ parte sphæræ actiuitatis terræ versatur, tardius in orbem incedit quàm linea perpendicularis F C A. vnde retrò relinquitur, nec vllâ ratione potest ita terræ motum confectari, vt rectâ decidere possit in punctum C. sed paulatim ad terram accedendo, & in densiorem fortioremque vim terræ magneticam se induendo, propius vertiginem telluris assequitur, donec tandem in punctum terræ N. vel in K. decidat. quod tandem etiam concedit Keplerus.

Lib. 1.
Epic.

Sed licet experienciâ non facilè id refelli possit, cum nemo ad lunam ascensus sit, vt lapidem inde nobis demittat; tamen in glande bombardariâ, rectâ & per axem horizontis altissimè excussâ, item in lapide, iugo prærupti & excelsissimi montis demisso, differentia aliqua notari posset, nec tam directè in subiectum terræ punctum caderet, quàm si ex loco terræ propinquiore delapsus esset. quia, inquam, in spatio terræ vicino vis eius magnetica est robustior, languidior in remoto; vnde quamdiu graue in magnâ distantia delabitur, languidius trahitur, tardiusque terræ gyrationem assequitur, quàm vbi in vicinum & terræ ferè contactum peruenerit.

Lib. 6. c. 5.

Itaque tertium modum elegit Gilbertus, & credit non tam nubes, proiecta, aues trahi à terrâ, quàm illa propriâ sponte cum terrâ circuire. Terra enim, opinione Gilberti, & corpora grauia, eorumque halitus & effluvia, magnetes quidam, aut corpora magnetica

gnetica sunt: hæc autem vim quamdam se mouendi habent; vt in magnete periclitari licet, qui in vasculo innatans aquæ, tam diu vacillat & vertiginat, donec polos suos secundum mundi polos direxerit sub eodem cæli meridiano. Sed etiâne aquei nubium vapores magnetici sunt, Gilberte? Vix credo affirmaturum: alibi enim ais, idèd in mari acum nauticam ad propinquiora littora paullisper deflectere à polo, quia in terrâ, non in aquâ est vis magnetica, quæ illam acum sollicitat. Quâ igitur virtute aqueæ nubes magnetico & spontaneo impetu sequentur terram? Sed etiâne auium carnis & plumis vim se mouendi circulariter magneticam donas? Sine dubio facere debes. Sed ecce, non omnia corpora mixta æquè largiter de virtute magneticâ habent, nam ipse fateris (& certum est) ferrum plus magnetis, quàm reliqua metalla, quàm silices, quàm ligna, quàm animalium carnes participare: igitur non omnia in altum proiecta & pendentia in sublimi pari impetu terram in ortum sectabuntur, sed ferrum animosius, reliqua segnius & manifestè deferentur, videbunturque semper reflectere ad partem mundi occiduum. Et vt omittam pluribus oppugnare virtutem illam magneticam, quam per tellurem totam, & vniuersa corpora mixta terrestria diffundit Gilbertus, non video, quomodo corpora illa passim non se sollicitarent & traherent, quomodo ædificiorum lapides non se inuicem ad ruinam conuellerent, quomodo naus è medio flumine, aut mari non perpetuò ad littus sponte declinaret, inuitata à terrâ magneticâ littorali. Respondebit, scio, Gilbertus, non esse in terrâ & vulgaribus saxis tam acrem vim tractoriam, quàm in magnete, ideoque nos non experiri lignum trahi à lapide, aut calceos nostros saxis platarum magnetico glutine affigi.

Sed λέγει γὰρ π. ἐ μὲν τοιαύτης γὰρ, aliquid quidem dicit, non tamen certè verum, vt cum Niciâ illo Platonico dicam. Si enim tantum virtutis magneticæ habent, vt suspensa in aère terram pari passu, & impotentissimo cursu comitentur ab occasu in ortum, satis etiam, sine dubio, habebunt, vt se inuicem trahant, cum Philosophi isti magnetici existiment, eandem esse virtutem, quâ magnes in orbem se torquet, & alia trahit secum.

Plat. in
Lachet.

Itaque, quando aliud nil reliquum est, si me audiant Copernicani, aliquot Angelorum & Geniorum myriadas per inferiorem aërem, quousque philosophiæ Copernicanæ expedit, disponent, qui

qui nubes, volucres, tela, & omnia in altum proiecta illicò excipiant, & versus orientem pari cum terrâ celeritate ferant, id est, maximas nugas agent.

Argumentum igitur Aristotelis nullâ hæctenus tergiuersatione eludere valuerunt Pythagorico-Copernicani. Veluti nec istud ei planè affine, facillè possunt. Ex altissimâ turri pondus demissum non deciderit ad pedem turris, in punctum perpendiculariter ei suppositum, sed longè fatis inde versus occidentem; quandoquidem tempore quo pondus delabitur, terra gyratione suâ se subducatur versus ortum.

Hunc enim nodum eodem modo quo præcedentem solvere debent, id est reuerà non dissoluent. Scio tamen fugam eos hîc aliquam in nauticâ quadam experientiâ inuenisse. Pondus, inquit, ex summâ trabe aluei nauis in punctum carinæ perpendiculariter suppositum directè cadit, etiam si ipsa celerrimè agatur tumentibus velis: igitur & lapis è turri deciduus, ad perpendicularum cadere potest, licet terra, tamquam nauis, in ortum se gyret.

Sed exemplum istud non me valdè terret. nam tecti & carinæ nauis interuallum nimis breue est ad deprehendendum manifestè recessum ponderis versus puppim, siue partem posteriorem nauis. breuissimo quippe tempore à tabulato ad fundum carinæ peruenit, nec sat spatij ei datur, vt euidenter à perpendicularo deliret, & aliquantulum retrò cadat.

Deinde aër aluo nauis comprehensus nec liberè diffluens, simulque in nauis, velut in vtre, nauigans, aliquantulum vrget decidens per ipsum pondus, ne ita retrò agatur atque si per laxum & patentem aëra rueret. Hoc enim nuper experientia Io. Gallæi Leodiensis Mathematici celebris me docuit.

Quippe narrabat se in mari Adriatico huius rei periculum fecisse, ac plumbeum pondus ex altissimo malo Venetæ triremis demissum, non decidisse ad mali pedem, quò perpendicularum collineabat, sed aliquantum (motu subducente nauem & promouente versus proræ spatium) retrocessisse ad puppim.

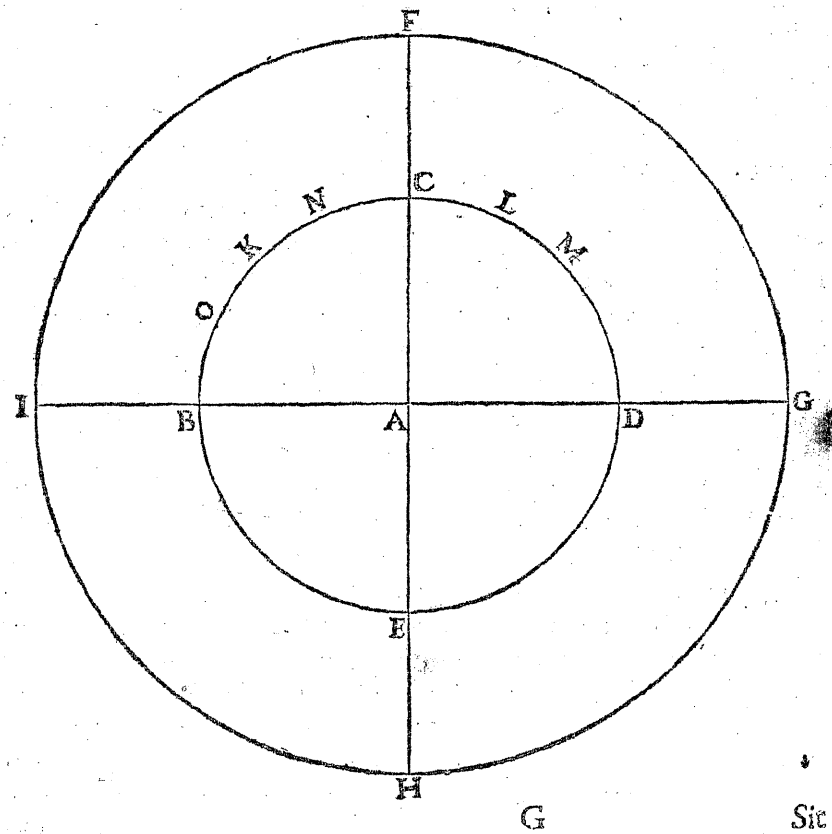
Audiant, quæso, hoc experimentum Copernicani, & cogitent idem euenturum ponderi in terram deciduo, si in eâ, tamquam nauis, ab occasu in ortum circumuehamur.

CAPVT

CAPVT IX.

Tormenti icu asserta terræ quies, quem declinare frustra conantur Copernicani. Inter ambulandum etiam versus occidentem, aërem ab occasu in ortum reflantem experiremur.

DEprehendi etiam terræ quies hoc argumento potest. Tormentum eodem puluere, eodem globo, eadem eleuatione, sub eodem parallelo, semel versus ortum, deinde versus occasum, aëre tranquillo explodatur. Si terra in ortum gyretur, dico longè breuiorem in orientem quàm in occidentem futurum icum, si spatium eius in superficie terræ metiamur; cum tamen experientia inueniat vtrumque parem. Schema enim præcedentis Cap. huc retrahamus.

Sit igitur iterum Orbis terræ BCDE. & ex puncto C. expodatur tormentum versus orientem, impetu qui terrâ quiescente possit traicere pilam in punctum superficiæ terræ M. Dico, si terra iam rotetur versus eandem partem, pilam casuram non in M. sed ceterius, ut puta, in L. Nam interea temporis quo pila volat per aërem, punctum C. rapitur versus L. & L. versus M. & M. versus D. Atque ita, quando pila finito spatio immobili imaginario, quod impetu suo transmittere potest (hoc autem à puncto C. imaginario ad punctum imaginarium M. extenditur) in terram cadet, non tanget punctum terræ M. quod inde per motum terræ versus orientem abscurrerit, sed decidet in punctum terræ L. quod ad locum puncti M. peruenerit. Itaque longitudo ictus ab occasu versus ortum inter C. & L. in superficie terræ continetur. Et hoc quidem, si pilæ motum velociorem motu terræ constitua- mus, aliàs si terra velocior (ut reuera est) aliud maius paradoxum eueniet, ut mox dicemus. Contra verò, si tormentum ex puncto C. vertas in occasum, pila nec in N. nec in K. decidet, sed longius, puta vsque in O. excutietur. Spatium enim imaginarium quod imperus pilam ferre potest, extenditur à C. vsque ad K. quod interuallum est æquale interuallo C. M. Cum igitur, dum pila tormenti volat, punctum terræ mobile K. ei obuiam occurrat, & ad spatium imaginarium puncti N. perueniat, consequenter etiam punctum terræ O. interea temporis ad spatium puncti K. pertinet, & pila in ipsum cadet, quæ aliàs in K. casura erat, si terra im- mota mansisset.

Quandoquidem verò, V Vilhelmi Lantgrauij Hassiæ & Roth- manni Mathematici eius experimento, pila ferrea tormenti ma- ioris, vno horæ minuto (qualia vna hora 60. continet) dimidium milliare Germ. id est 2500. pass. conficiat, quo tempore pun- ctum terræ sub Æquatore $3\frac{1}{4}$ hoc est, ferè 4. milliaria Germ. præ- teruolat (si totum terræ ambitum, ut ferè iam Geometræ so- lent, 5400. milliaria Germ. complecti constituas) duobus igitur minutis, quibus pila tormenti vnicum milliare Germ. perambu- lat, punctum terræ æquinoctialis milliaria Germ. ferè 8. transcur- ret, quod etiam fateatur Keplerus. Hinc ergo fiet, ut dum *globus magnus*, ait, *duobus horæ vnius minutis perdurans in volatu per aë- rem, traicit in occidentem per vnum milliare Germanicum in terrâ, interim terra subiecta Aequatori abuiet per octo milliaria.* Vnde hoc admi-

admirabile sequi videtur, quidquid detrectet Keplerus, Quod globus, inquam, 9. milliaria in occidentem, intra duo illa horæ minuta conficiat: vnum videlicet motu suo quo per aërem volat, alia octo per terræ vertiginem, quæ interea temporis ab occidente in orientem globo obuiam venit. nam si globus in cælum directè explosus fuisset, & post duo horæ minuta recidisset, in punctum terræ octo milliariibus versus occidentem inde distans relapsus es- set, ut ex Cap. præcedenti intelligis. nam punctus terræ 8. millia- ribus occidentalior quàm sit locus tormenti vnde excutitur glo- bus, duobus horæ minutis ad spatium imaginarium, in quo erat tormentum, motu terræ appellit. Cum igitur ipse prætereà globus volatu suo vnum milliare versus occasum emetiat, in nono mil- liari, in superficie ipsâ terræ numerando, à loco explosionis de- ficiet & cadet.

Veluti autem hic ictus occidentalis est iusto longior, ita contrà, orientalis est breuior, imò omnino nullus, & ridiculum planè quid hic accidet. Nam globus ex C. versus orientem excussus, non ca- det in punctum terræ M. vel L. sed retrò planè versus occiden- tem, ut puta in K. septem totis milliariibus à loco explosionis. Si enim globus pari cum terrâ celeritate volaret, in fine duorum ho- ræ minorum cum euanescebat impetus, adhuc in puncto C. & in ipso tormenti tubo hæreret, quandoquidem terra, & tormentum quod ei insidet, motu suo versus ortum, globi in eandem partem velocitatem adæquaret, vnde necesse foret, neutrum ab altero re- linqui, sed pari omnino passu incedere. nunc verò, punctum ter- ræ C. milliaria 8. in orientem, cum globus tantum vnum percur- rit: igitur vbi post duo horæ minuta ictus deficit, punctum C. cum tormento, rotis, & incensore pulueris, 7. milliariibus antecesserit. Veluti si Louanio versus Coloniam, quæ nobis ad ortum, eodem momento temporis discedant nuntius pedester & veredarius, & hic vnâ horâ (si potest) 8. milliaria, ille vnicum tantum conficiat, in exitu horæ, nuntius 7. milliariibus retrò, veredarius antè erit.

Sed hæc tamen in maximo & æquinoctiali terræ parallelo tan- tum euenient, vbi rapidissimus est terræ motus, in Germaniæ ve- rò & Belgij minore parallelo 4. circiter milliaria Germ. peruola- mus nos, dum globus tormenti vnum absoluit. Vnde globus Lo- uanio versus oppidum Thenense, id est, in orientem explosus, non 7. milliariibus retrò versus occasum, sed 3. solum, hoc est, in vr-

bem Bruxellensem circiter recidet. Quæ omnia ridicula sunt, & digna helleboro.

Lib. 1.
Epic.

Nondum tamen animis cadunt, neque tormentorum istis ictibus terrentur Copernicani. *Non rectè sit*, inquit Keplerus, *quòd comparantur spatia mundi, quasi terrà longissimè absente ab emisso globo.* Quippe agimus de globo iuxta terram, & intra vincula virtutis eius attractoriæ volante. *Nam si globus bombardicus, ait postea, exploderetur eadem vi pulveris, positus extra virtutem telluris attractoriam (ut, supra sphaeram Lunæ, aut Martis) transuolaret is non tantum per unum aut per octo milliaria spatij mundani, sed planè per incredibilem eorum numerum.* Sic ergo argumenti nostri vincula iactat, & excutere nititur Keplerus. *Equidem globus magnus, ait, duobus minutis horæ unius perdurans in volatu per aërem, traicit in occidentem per unum milliare Germ. in terrà, interimq; terra subiecta Aequatori obuiat per octo milliaria: quare respectu spatij mundani (spatium imaginarium & immobile appellant Philosophi) rapitur globus in contrariam motus violenti plagam (scilicet in orientem) septem milliariibus, nihilq; prodest ei aliud explosio in contrariam plagam, nisi quod octauum milliare absumit, facitq; ut globus tardius in orientem sequatur.* Excutere enim non potest puluis globum peritus veluti de manibus telluris, & semper ille in virtute trahente hæret irretitus: si rupit prehensionem indicis, hæret in prehensione succedentis minimi digiti. *E contra, globus in orientem emissus, eiusdem temporis intervallo promouetur raptu ipsius terra per octo milliaria, additq; nonum ipse, violenter quippe explosus itidè in ortum. Ita siue in orientem, siue in occidentem explodatur, semper in orientem fertur (motu scilicet terræ quo abripitur) tantum paullo plus hic, quàm ille.* At hoc compositum spatium mundanum nil attinet ad spatium in terrà, quod homines metiri possunt. Hoc autem utrimque ferè idem est, quia vis eadem, quia vincula magnetica utrimque eadem, ex quibus globus velut eripitur, inq; ulteriora transponitur. Rem etiam istam exemplo pomi, quod nauta quispiam è prorà naui in puppim, & rursus è puppi in proram excutit, obscure satis Keplerus declarat: quod mox in eum, quando $\mu\eta\lambda\omicron\mu\acute{\alpha}\chi\epsilon\alpha\delta\zeta$ iuuat, retorquebimus. Hoc autem paullo antè dicere voluit Keplerus, Globum tormenti explosum in occasum duplici motu moueri, vno violento & à puluere incusso versus occasum, altero à virtute attractrice telluris; quo cum toto aëre, auibus, nubibus abripitur versus ortum. Si globus iste in super-

superficie terræ immotus iacèret, motu terræ sub Æquinoctiali intra duo horæ minuta octo milliaria Germ. in ortum decurreret; verum, quia iam puluere tormenti in occasum per vnum milliare retorquetur, idcirco in superficie terræ vno milliari reciprocatur, & in spatio imaginario, propter concursum vtriusque motus, tantum 7. milliaria versus ortum pererrat; cum tamen punctum terræ, vnde explosus fuit, octo interea milliaria (quia non retorquetur cum globo in occasum) percurrat.

Igitur in schemate superiori globus ex C. versus occidentem excussus, cadet in punctum terræ N. quod milliari vno Germ. à puncto C. distare iam ponamus. eò enim vsque vis pulueris eum tulit, atque ita octo milliarium iter, quod confecisset si in C. mansisset, vno milliari curtauit, reciprocando vsque ad N. versus occasum. Si verò in orientem tormentum conuertamus, globus nouem milliaria Germ. in eam partem motu terræ & pulueris simul circumcurret: nam à terrà octo, à puluere vnum milliare habet. nec tamen longius quàm in L. vnico scilicet milliari à puncto C. decidet, quia cum tota terra vnà cum globo, vno agmine in ortum abeat, notari non potest, quantum spatij imaginarij globus motu terræ decurrat, sed solummodò quousque vi pulueris in superficie terræ se promoueat, & motum terræ versus eandem partem tendentem anticipet.

Breuiter, imaginatur Keplerus globum quasi in superficie terræ, à quâ sustentetur, volui, quandoquidem vis illa terræ magnetica diffusa per aërem, vincula globo iniiciat, & cum terrà haud secus abducat, atque si terræ superficiem contingeret. Aut si verum exemplum maui: volue globum aut Kepleri pomum, primum à prorà ad puppim contra cursum naui, & rursus deinde à puppi ad proram secundo cursu: iam videbis, si impetus par fuerit, totidem reuolutiones pomi in foris siue tabulato naui, in vnam & alteram partem, ac vtroque motu æquale spatium comparatione naui peragi, licet non comparatione spatij imaginarij, aut immobilis aluci fluminis.

Verum, perperam comparatur volatus globi cum pomo sic volutato, aut cum homine in naui ambulante, quandoquidem tam pomum quàm homo à naui sustententur, globus verò per aëra vollet, non attigat naue. Utendum igitur potius similitudine pomi, quod nauta à prorà secundum longitudinem naui, proicit gubernata

bernatori qui retrò sedet ad clauum. sic enim pomum, instar globi tormentarij, aërem fecat nec tangit nauim. Si autem pomi impetus à prorâ ad puppim, & rursum à puppi ad proram æqualis sit, & tam validus, vt per longitudinem nauis quiescentis præcisè ferre pomum possit, dico, naue plenis velis currente, iactum pomi à prorâ ad puppim contra motum nauis, vltra puppim in flumen casurum, ac proinde respectu nauis fore longiorem reciproco iactu, à puppi ad proram qui comitatur nauis motum. Huius enim rei certa & facilis est experientia. Ratio est, quia quando pomum ad puppim proiectum moram trahit in aëre, puppis motu nauigij descendit versus spatium proræ siue in quo prora erat, cum pomum cœpit iaci: vnde puppis sub iactum intrat, & locum alvei fluminis deserit, in quem cadere pomum debet; cadetque proinde in flumen ipsum vltra puppim. Contrâ verò, quando versus proram, secundum nauis cursum, pomum iacitur, prora ante ipsum fugit, ideoque in nauem ipsam decedit citra proram.

Simile quid igitur globo tormenti eueniet, nunc contra, nunc secundum terræ motum excusso, longiorque in occasum quam in ortum futurus est ictus, si vtriusque longitudinem in superficie terræ, non in spatio imaginario metiaris.

Quid aduersus ista regerent Copernicani? Pomum, inquit, à prorâ ad puppim traiectum, non retrahitur motu nauis, veluti globus motu terræ reducitur ab occasu versus ortum, vnde hic non longius, respectu superficie terræ, expellitur, quam terrâ quiescente. Sed frustra sunt. Nam imprimis Gilbertus omnibus corporibus è terrâ mixtis, quale etiam est lignea nauis, vim magneticam & attractricem inesse credit. Igitur nauis pomum versus proram retrahet, non secus ac terra globum versus orientem.

Sed demus tamen ligno non inesse, inesse verò terræ vim attractricem; non longè tamen hac fugâ euadent. Nam nauim terrâ & saburrâ impleamus, & res eodem modo accident. Vel, si mauis, pro naue saburratâ accipiamus insulam natantem, qualium apud Audomaropolim in nostrâ Artesiâ habemus copiam: &, ne fortè vertigo terræ ab occasu in ortum perturbet hoc experimentum, agatur instar nauigij insula à meridie in septentrionem.

Ecce iam, pomum, tormenti globus, aut quodcumque graue supra insulam contra eius motum, à septentrione in meridiem

volans,

volans, non magis à terrâ insulari in septentrionem, quam si insula nauis lignea esset, retrahetur. aliàs enim quæcumque aues insulam talem à septentrione in meridiem superuolarent, reuocari se experirentur, & morosior esset ille volatus, quam alter à meridie in septentrionem, qui fit secundum insulæ motum. Vnde non immeritò etiam miratur Tycho, quomodo in eodem tormenti globo versus occasum excusso *alter motus alterum nihil prorsus impediatur, quò minus omnia ita exquisitè eueniant in tam concitatâ motione terræ, ac si ipsa prorsus quiesceret.* nam aër saltem, qui omni vento rapidissimo celerior in orientem cum terrâ volat, globum in aduersum nitentem retardabit, quamquam vis terræ magnetica eum nihil reuocaret.

Hinc etiam nos tranquillo aëre, segruius & veluti reflante vento, in occasum ambulabimus: & discrimen euidentius erit, quò propius ad Zonâ torridam & terræ Æquatore accesserimus, vbi maximâ rapiditate quodque punctum aëris terræ contigui, singulo quoque minuto horæ, 4. ferè milliaria Germ. in ortum aufugit.

Nec multum refert, quòd idem etiam terræ motus nos abripiat, & veluti in eadem nauis cum aëre nauigemus: quia saltem motus quo contra fluxum aëris in occasum tendimus, non est aëri communis, sed obnitendo submouere ipsum & ad partem terræ occidentalem repellere debemus, vbi contrâ, in ortum, quò aër est torrens, ambulando, secundo veluti flatu adiuuabimur. Et huius discriminis experientia erit clarior, si quis in lacu stagnante versus occasum & ortum inambulet, nam aquæ densitas manifestius sustinebit, aut incitabit ambulationem. Candelarum etiam & lampadum nostrarum flammulæ, si versus occasum, contra aëris torrentis fluxum, transferantur, magis in ortum annuent & reflectentur quàm in occasum, quando secundum aëris lapsum, versus ortum deferentur.

Sed hoc etiam ferè effugerat. Keplerus, dum pro motu terræ fatagit, & vndique versat acumen, reperit, iactum pomi secundum & contra motum nauis proximè, inquit, esse æqualem; quia à puppi versus proram proiciens melius firmat pedem, nauem, quantum valet, pede repellendo sursum; vbi quando à prorâ versus puppim remittit istud tam celebratum pomum, nauis fallit pedem, nec ei (vt firmiter ad iactum defigatur) resistit contrario motu. Idem ergo transferri vult ad tormenti iactum. Nam in re polemicâ

exper-

expertum est, recessu faciliori tormenti debilitari ictum. Igitur in ictu occidentali, terra versus ortum decurrens non obnititur tormento recedenti, cum recessus sit etiam versus ortum; ut proinde necesse sit ictum versus occasum esse debiliorem, nec oportere tantoperè mirari, si, quantum vis terra in occursum eius veniat, longior non sit ictu orientali.

Sed tenuia hæc sunt, & aranearum telæ quas musca valeat per-rumpere. Nam ad breuem per nauim pomi iactum, non opus tantoperè niti & pedem defigere, ut ideo impetus sit tantò debilior. Tormentum etiam ita collocari potest, ut rotæ & cetera quibus innititur, radant terræ superficiem, nec durius impingant recedendo versus occasum contra terræ motum, quàm versus ortum. Deinde recessus versus ortum facilior, non tantum debilitare & curtare longitudinem ictus potest, quantum eam producit motus, quo terra ei occurrit ab occasu in ortum, ut ex antè dictis facile intelligitur. Denique subtilitatem istam Kepleri retundit quilibet lapidis ab ortu & occasu leuis iactus, qui sine magno conatu fiat & defixo in terram pede. Postremò, argumenta quibus proximo Cap. ostendimus, aërem & grauiam in eo pendula non posse cum terrâ in orbem conuerti; satis refellunt ea quæ respondent hîc Copernicani, & motum illum elidunt, quo dicunt globum tormenti perpetuò à tellure raptari ab occasu in ortum.

Sed alio etiam telo, & è veteri Ptolemæi armamentario eos oppugnemus. Antè tamen libet Lansbergij hîc *peruicelav* & inconsiderantiam admirari, an ridere. Ipse enim globum æneo tormento explosum celeritate æquat Copernicanorum telluri; cum tamen ex Tycho & Keplero (& ipse Lansbergius confitetur) ostenderit punctum telluris sub Æquatore, minuto vno horæ, 4. paulominus milliaria Germ. percurrere, quo tempore, Lantgrauij & Rothmanni experimento, quibus Tycho & Keplerus crediderunt, dimidiatum circiter milliare Germ. id est 2500. pass. tantum tormenti globus pererrat; aut certè, ut alij, meliori fortè puluere & tormento expertos se narrant, 3000. pass. hoc est, milliare vnum mediocre Belgicum. Verùm globi celeritatem eoufque, opinor, exaggerauit & ad octuplum incitauit Lansbergius, ut minus terræ vertiginem vereremur, si velocior non esset, quàm volatus pilæ tormenti ænei. Quamquam, si quis eiusmodi pilæ insideat, quæ vno horæ minuto non ultra etiam milliare Belgicum

præter-

præteruolet, non valdè tutum præstare audeam à capitis vertigine, cum 60. milliaria Belgica horæ vnus spatio trajiciat.

CAPVT X.

Ædificia, & terra ipsa dissiliret tam rapido motu. Et quomodo tamen hoc periculum auertere conantur Copernicani.

Obiecit olim Pythagoricis Ptolemæus, ædificia omnia ruitura, arbores eradicandas rapidissimo illo terræ motu ab occasu in ortum. Si etiam gleba terrestris tam languido iactu dissilit, cur terræ etiam globus in puluerem tam insanâ vertigine non dispergitur? Mirum sanè, quomodo sub tectis sæpè malè nixis, & mapalibus argillaceis durare audeant Copernicani.

Audi etiam bilem & simul risum Bodini. *Terram, inquit, graui-
tate suâ ac pondere brutam ac solidam, sursum, deorsum, circa suum
centrum, & circa solem simul, ac titubante motu raptari, nemo sa-
nus* (ergo sententiâ eius insaniunt, & ad agnatos duci debent Copernicani) *aut leuissimè Physicis disciplinis imbutus vniquam existi-
mabit: cum leuissimâ terra concussione vrbes, arces, oppida, montes
subruui videamus? Ac profectò urbanè quidam aulicus, cum in cænâ
coram Alberto Prusie Duce, Copernici opinionem Astrologus aliquis
tueretur, conuersus ad falerni ministrum, Causæ, inquit, ne lagena ef-
fundatur. Sed nihil timet Copernicus. Imò, frustra timet, inquit, Lib. 1. c. 3.
Ptolemæus, ne terra dissipetur, & terrestria omnia, in reuolutione fa-
ctâ per efficaciam naturæ, quæ longè alia est quàm artis, vel quæ asse-
qui possit humano ingenio. Et addit: Sed cur non illud etiam magis
de mundo suspicatur, cuius tanto velociorem esse motum oportet,
quantò maius est calum terræ? Et hancce magistri rationem egregiè
prosequitur & amplificat Gilbertus. Illi stupidi, inquit, qui turres, Lib. 6. c. 5.
templa, ædificia, ex telluris motu concuti & dirui necessariò existi-
mant, homines antipodes timere possent, ne in aduersum Orbem la-
bantur, aut naues cum vniuersum Orbem terrarum circumeunt, ne
(ut à nostri horizonis plano inclinauerint) in contrariam cali partem
ruant. Et accendit etiam calorem. Sed ista muliercularum aniles
ineptiæ, & philosophantium quorundam stupor, qui cum de maximis,
& de mundi fabricâ disserere nituntur & audent aliquid, vix ultra
crepidam sapere quidquam possunt.*

H

Et

Lib. 6. c. 3. Et alibi, postquam Ptolemaicam cæli rapiditatem fatis exaggeravit, tot scilicet partibus vertigine terræ incitatioem, *Terrestres verò globus totus*, ait, cum omnibus suis appendicibus placidè nullo resistente commouetur. *Quare vanè, superstitiosè concussionem corporum timent pusillanimitas quidam, L. Lactantij more, qui antipodes & globosum undique terre ornatum, indoctissimi vulgi & importunissimorum hominum more deridet.*

Lib. 2. c. 23 Ac ut nos omni timore euacuet, alicubi addit, *terrarum fundamenta magneticè connecti, coniungi, ferruminari. Quò minus*, inquit, *Ptolemaus Alexandrinus eiusq; sectatores, & Philosophi nostri, si terra circulariter moueretur, dissolutionem eius urgeant, aut inhorrescant.*

Lib. 1. Epit. Keplerus etiam, terræ motu, inquit, *adificia non quassantur, quia motus est æquabilis, nec impingit. Omnia enim ista in intimo sinu ac complexu virtutis attractricis, aërisq; & montium vnà euntium collocata & sic circumlata, summâ nihilominus quiete fruuntur. adeoq; ne in nauigijs quidem per rapidissimos fluuios equaliter delatis vlla sentitur inquietudo, nec euertuntur pocula vino plena.* Hoc ergo vult: Cum vniuersa eodem communi agmine in orientalem mundi plagam sine collisione mutuâ incedant, nulla est causa, cur confringantur, aut diffilient. Non colliduntur autem, quia motus ille terræ & terrestrium est naturalis, ideoque compositus, non inconditus, aut more nauigij tempestate agitati, hæc illac vacillans. Deinde, si istud non sufficit, adiicit Gilbertus vim magneticam, quæ partibus terræ velut pro calce sit, quibus alligentur ne diffluant. Denique, si terræ dissolutio à motu isto metuenda est, maius cælo erit periculum, cuius raptus tantò est incitatioem, quanto amplior est circumferentia cæli ambitu terrestri. Igitur *fractus potius illabetur Orbis, & pauidos ferient ruina.*

Verùm hæc non sufficiunt (tam timidi sumus) ad propulsandum à nobis periculum.

Odyss. O. Iob 37. Nam ut à nouissimo isto incipiam: cæli vitrei non sunt, ut tam facile diffilient, sed *σκληροί, ferrei*, si Homero credimus, id est, *solidissimi quasi are fusi*, & ita à diuino Opifice fabricati, ut illam, & longè fortasse maiorem rapiditatem valeant perferre. Terra verò plurimis locis, & maximè circa superficiem, vbi rapidissimus esset motus, puluerulenta, friabilis, & materiæ ad perferendum tantum impetum, pessimè coherens est. Nec refert (quod à Maurolyco

Maurolyc. Dial. 1. Cosmogr. rolyco tam auidè arripit Gilbertus) intestina Orbis terræ fortassis esse faxea, & velut in corpore humano ossa quæ sustineant terram molliorem ceu carnem. Nam licet faxea illa ossa magnæ matris forsitan raptu terræ non confringantur, quomodo caro, id est, terra mollior & fluxa, ferre poterit tantum impetum?

Sed virtute magneticâ partes alligantur, & inuicem se continent ne diffluant, ait tandem Gilbertus. Nugæ. nimisquàm enim compertum est, minimâ vi à se diuelli, & molliissimâ etiam venti aurâ dispergi terræ puluerem. cur igitur torrentissimus ille terræ motus non faciet saltem tantumdem? Et accipiamus exemplum trochi puerorum, cuius vertigini Keplerus comparare solet terræ rotationem. Ille autem puluerem, aquam, & quidquid capiti eius infuderis, excutit, nisi adhæreat tenacissimè: cur ergo terra, tantò quàm trochus citatioem, non suum puluerem, maria, lacus, flumina, nos ipsos, & quidquid dorso eius non pertinacissimè coheret, discutit & exspergit in auram?

Sed motus terræ est æquabilis, non inconstans & fluctuans, inquit Keplerus. Sit ita sanè. verumtamen trochus non tantum adhaerentem puluerem excutit quando axis eius vacillat, ut solet cum languescere & emori incipit vertigo; sed etiam, & quidem maximè, cum polo suo rectissimè insidens, intra axem ipsum horizontis, velut immobilis circummagitur. Idem igitur terræ eueniet, etiam si circa suum axem tam tranquilla, quàm trochus gyretur. Et rem istam vehementer adiuuabit annua terræ periodus in Zodiaco, quando quidem duorum motuum in eodem mobili rixa (ut omittam tertiam illam librationem anticipationis æquinoctiorum) acrius mobile exagitet & succutit, ut excutiat quæ non tenaciter ei adhærent. Sic enim trochus (ne ab isto exemplo abeamus) duplici vertigine, & circa proprium axem, & vnâ circum aream aliquam flagello actus, magis tergitur & se excutit, geminato ad aërem affricu: quidni igitur terra idem, & magis faciat? Duplex enim ista trochi vertigo, vera & concinnissima imago est duplicis motus telluris Copernicanæ. nam diurnam circa axem suum reuolutionem habet, & simul circa aream Zodiaci annuam. Et ne putes hanc posteriorem, esse languidum & elumbem quemdam motum, qui muscam non possit excitare terræ insidentem, Keplerus, amplitudinem gyri, quem terra quotannis emetiri debet, contemplantus, affirmat, centrum terræ vnica horâ illo motu mil-

liaria Germ. 740. percurrere, vnde tot partibus cottidianâ terræ reuolutione rapidiorem esse, quâ rapidissima terræ superficies sub Æquatore, eodem tempore horario tantum 225. milliaria Germanica Kepleri calculo, emetitur.

Sed motus ille terræ & terrestrium est naturalis, ideoque non frangit, aut perturbat suum mobile, veluti motus violenti solent, inquit Keplerus.

Veruntamen, vtrumque motum esse terræ naturalem nemo facile dederit. Ille ergo qui contra vel præter naturam mobilis erit, frangere, aut dissoluere ipsum poterit. Deinde, sit sanè uterque naturalis: motus tamen localis naturalis nõne aliquando mobile dissoluit? nõne gleba terræ, inquam, motu naturali deorsum præcipitans dissoluitur & dissilit in ipso lapsu? nõne deinde motus animalium progressius naturalis est, & tamen membra nostra laxat, luxat, & dissoluit? Terra autem, si Keplero credimus, magnum quoddam animal est, & motus diurnus circa centrum ab animâ eius excitatur. *Qui Copernicum sequitur*, ait alicubi, *uoluntionem globi telluris diurnam, perpetuam & æquabilissimam inter huius animæ (telluris) munia rectissimè accensebit.* Quomodo igitur non frangitur, aut fatigatur istud animal tam volucris & insano raptu?

Lib. 4. c. 7.
Harmonic.

Quod nauis ocysimo volatu velificans non dissoluatur, non miror: quia summum est, si 2. milliaria parua Germ. id est, 8000. passus vnâ horâ conficiat (vt Brodæus à nautis mediterranei se accepisse narrat, & nostri in Oceano Flandrico vix augent, nam 3. milliaria Belgica, hoc est 9000. passus donare solent) quo tempore globus terræ sub Æquinoctiali 225. milliaria Germ. maiora, 5000. passuum, peruolat, vt proximè dicebamus. Deinde nauigij partes firmiter inuicem connexæ sunt, & mollissimo aquæ elemento portantur: partes verò globi terrestris vbique dissutæ. Ad hæc, maria, flumina, & quantum aquarum est, liquentis ac fluxæ naturæ sunt, vt proinde tantam terræ rapiditatem sine fluctu & perturbatione nequeant perferre. Nam quando corpus heterogeneum motu etiam maximè naturali fertur, non omnes eius partes parem impetum recipere possunt, sed aliæ alijs magis festinant, & quæ mobiliiores sunt, motu citatiore à ceteris se diuellunt. Ita enim gleba terræ quæ partes aliquas ceteris ponderosiores haber, dispergitur in lapsu; & id etiam, opinor, eueniret, etiam si sine vllâ

ad

ad aërem allisione rueret per vacuum. Simili igitur modo, terræ & aquæ globus ex partibus heterogeneis & tam malè hærentibus compactus, quarum vna capacior est motus quàm altera, dissilit duplici illâ vertigine, & ædificia, præsertim infirmiora, arbores non benè nixæ, animalia omnia, ac totum aquæ elementum relinquentur retrò, & à montibus, & durioribus terræ partibus præuertentur versus orientem. Huc etiam conferet, quòd aër terræ contiguus, quia lubrici & fluxi corporis est, nequeat pari celeritate comitari terræ raptum; vnde montes, ædes, arbores, & vniuersa in superficie terræ eminula, in aërem orientis impingent, & impellentur, aut certè laxabuntur ad ruinam.

Sed quomodo igitur pocula vino plena, imò cyathi in nauis ventorum alis volante, non euertuntur? inquit Keplerus. Quia, inquam, intra aluum nauigij fortè strata fuit mensa, & sine iactatione aut succussione est nauigatio. tunc enim aër vndique nauis vtrumque conclusus non fluctuat, sed placidè transfertur eodem nauigij motu. Secus verò eueniet, si sub dio ponatur mensa; nisi læuitas & rotunditas poculorum cyathorumque mollem aëris impulsus fallat, & declinet sine lapsu. Ex his igitur, opinor, intelligis Ptolemaicos non esse *δφλες, ignauos*, qui ædificijs suis & sibi malè metuunt à tam insanâ terræ vertigine, sed Copernicanos potius *μαυροδύες, insanos*, vt Aristoteles appellat, qui nimis intrepidi sunt, quales, inquit, Celtæ qui *σφοδρον, καὶ τὰ κύματα,* Lib. 3. c. 10. Ethic. *terra motum, & fluctus* non metuunt.

CAPVT XI.

Sonitus perpetuus siluarum proderet terræ vertiginem. Auram ab oriente perpetuò afflantem, locis editioribus perciperemus. Campanæ & omnia à parte orientali sonantia difficiliùs exaudirentur.

EX sonitu etiam siluarum, montium, ædificiorum deprehendi posse terræ, si quæ esset, vertiginem, quidam non de nihilo existimant.

— si paruo etenim momento
Cum sonitu impulsus fremat, atque remugiat aër,
Quem fore speramus sonitum? quæ murmura tellus

Buchan. in
Sphar.

H 3

Concita

*Concita præcipitem dum se contorquet in orbem,
Totq; simul silvæ, præruptaq; culmina montium
Auram indignantem scindant, lacerentq; forentq;?*

Si pueri nostri concauo & in latus pertuso, maiori illo trocho tantos edunt mugitus, quid tot montium cavitates facient, ubi aërem vertigine telluris raptum discerpunt, &, ut cum Epicureo isto dicam — *magno clamore trucidant?* Quæ marium deinde, lacuum, fluminumque tempestates, murmura & fragores?

Lucret.

Negabunt tamen, & in utramque aurem dormire nos iubebunt Copernicani. nempe quia ædificia, silvæ, &c. non scindunt & perforant aëra, sed aër inter ista mixtim ac in eodem comitatu tacitus circumagitur; quomodo arbor in flumen fortè delapsa, secundo aquarum agmine, silentio defluit, neque cum circumfusâ aquâ rixatur.

Sed fuga ista facilè præcluditur, si cogites quod præcedentibus Cap. differuimus, aërem pari celeritate non posse comitari terræ raptum, nisi ab Angelo aliquo, aut Deo immediatè impelli dicant, id est, nisi nugas Copernicani maximas nugentur. Mons igitur aliquis in aërem lentè, aut saltem non æquali passu, ante se fugientem impinget & franget in sonum. idem turres, ædificia, silvæ omnes facient, eritque sonitus ille vocalior, quod omnia ista excelsiora erunt: quandoquidem motus aëris iuxta terram velocissimus sit, & scansim sursum ita paulatim elanguescat, fatente Copernico, donec in supremâ aëris regione planè evanescat: hæc enim causa est, inquit Copernicus, cur cometæ videantur refugere in occasum, quia, inquam, aër in quo pendent non sequitur raptum terræ versus orientem. Iuga igitur montium aërem ibi pigriorem rapidissimo impetu secabunt, sibilos & mugitus ciebunt, & cælum ac terram implebunt tumultu.

Epist. ad
Nob. Anglos.

Lib. 1. Epit.

Hinc etiam patet, non vanum esse quod Fienus & alij Copernico obijciunt, ventum scilicet perpetuè nobis à cardine orientis afflaturum, aut certè venti imaginem: quia nempe, aër qui cursum terræ affectari non poterit, videbitur reflare in occasum. Quod nec Keplerus planè diffitetur. *Posset, ait, talis ventus orientalis in summis montium fastigijs concedi, & ex hac refrigeratione causa queri perennium niuium etiam sub Zonâ torridâ: item refrigerationis ventorum orientalium, amœnitatis matutina, & similia. Attamen, inquit, non est necesse ut concedamus quod obijcitur.*

Aura

Aura enim ætheria tot vicibus tenuior est nostro aëre quem hauriunt animantes, ut tranquillior & sic insensibilior sit attritus ad auram ætheriam mille milliarium in unâ horâ, quàm attritus faciei hominis ad aërem in unâ horâ per dimidium milliare illum perambulantis.

Sed frustra Keplerus sic extenuat auram illam ætheriam; nam in Alpibus & ceteris montibus, qui cacumina intra nubes condunt, aër tam subtilis non est, quin ventus ibi spirans facilè percipiatur: imò in altissimis illis Peruuix montium catenis, quibus Alpes compositi, humiles colliculorum verrucæ pænè videri possint, flatus quidam, etsi tenues, frigore tam penetrabili viatores excipiunt, ut etiam plerosque necent, & vix periculum se incolu mem euasisse Ioseph Aosta testetur. Non est igitur tam insensibilis ætheria illa in summis montium cacuminibus aura, quàm vellet Keplerus, & quin perpetui venti orientalis imaginem facillimè is experiatur, qui adeo volucris telluris vertigine in eâ rotetur.

Lib. 3. c. 9.
Histor.
natur.

Adde iam alterum terræ motum in Zodiaco, quo terra omni tormenti globo infinitè pænè rapidior, singulâ quaque horâ 740. milliaria Germ. circumuolat in orbe annuo: quâ fieri potest, ut tam violento raptu aër circâ non fluctuet, aut quænam causa esse potest, quæ ipsum cum orbe lunæ, & totâ regione elementari pari cum terrâ velocitate circumferat? Sit sanè terra animata, quando tam pertinaciter id placet Keplero, & dentur ei etiam alæ, quibus volet per orbem annum: an aër tamen quoque animal est, & anima eius pares omnino cum animâ terrestri vires habet, paria motûs instrumenta, ut pari vndique semper volatûs celeritate cum terrâ possit contendere? ægroti veteris sunt hæc somnia.

Quemadmodum igitur, si quis globo tormenti in orientem exploi insideret, venti continuam speciem ex aduerso reflantem experiretur, idq; à duplici globi motu, vno circulari circa centrum, & altero recto in orientem; ita nos globo terrestri, duplici eiusdem profus imaginis motu agitato, inequitantes, simili ab ortu aurâ afflaremur: nam licet aër cum terrâ versus orientem globi motum comitetur, iuxta mentem Copernicanorum; quia tamen globus ab impetu flammæ incitatus, velocior est quàm aër, ideò venti ab ortu flantis sentit quamdam imaginem: igitur & nos in terrâ volantes sensum aliquem eius venti habebimus, quia terram itidem aëre velociorem esse oportet.

Hoc etiam iam incidit in mentem. Soni omnes ab ortu in occasum

vt non vereatur dicere, totum mundum planetarium, id est, sphaeram Saturni cum vniuersis corporibus intra eam inclusis, respectu sphaerae fixarum, puncto haud multo esse maiorem. Hinc inter Saturnum & proximas fixas adeo incredibile interuallum immittit, vt neget lumen fixarum ultra Saturni orbem posse euibrari. Vnde *finis*, inquit, *cui à Deo ordinatae sunt (fixae) non tam est vt illustrent terram (lux enim earum huc vsque se non extendit) quam vt fulgore suo in caelo conspicuae homini sint in signa tempestatum anni, & plagarum caeli.*

Quod effusè ridiculum mihi videtur: nam nisi fixae lumen huc vsque iacularentur, numquam à nobis internoctu possent conspici; quia vel lumen est ipsa species visibilis (quod mihi omnino ferè certum) vel sine eo comite, species nequit ad nos transmitti.

Ne tamen nimis incredibile & infame spatium, omni sidere vacuum, inter fixas & Saturnum relinquatur, omnibus machinis, sphaeras Planetarum longè altiùs quàm Ptolemæus aut Tycho, à centro mundi remouent. Lansbergius solem tam procul à terrâ reijcit, vt inter vtrumque (cùm media distantia est) semidiametros terræ 1498 $\frac{1}{2}$ interponat, id què in *Vranometriâ sua euidentissimè demonstraturum* se iactat: vnde & solem 433 $\frac{1}{2}$ terrâ maiorem, eadè euidentia ostensurum affirmat. Keplerus longè liberalior, solis & terræ interuallum 3469. terræ semidiametrorum, & toties etiam solem terrâ ampliò nobis fecit. Deinde Saturnum decies quàm solem, fixas bis millies quàm Saturnum, longiùs summouet.

Ex quibus liquet, quàm procul extra veterum & Copernici sui oleas isti euagentur. nam Ptolemæus distantiam solis apogæi, siue remotissimi à terrâ, solum 1210. semid. terræ, Albategnius 1146. semid. Copernicus 1179. semid. facit, est què parciòs quàm Tycho, qui 1182. semidiametros donat. Sed Keplerum & Lansbergium, vt dixi, infamia spatij inter Saturnum & fixas tam enormis deterruit, ne Copernicum hanc in partem sequerentur, sed solem ceteros què Planetas tam altè à terrâ in illud spatium vacuum extollerent, quàm imaginatio vtrumque veritatis ferè potuit.

Sed quid infinitum istud inter terram & fixas interuallum Copernicanos iuuat inquires. Plurimum sanè, & nisi hoc ipsi, & Aristarchus olim in antecessum, finxissent, deprehensi erant, nec euadere poterant laqueos quos olim Aristoteles tetendit illis Samijs. Nunc verò vtrumque se expediunt, quia id quod per spatium ad sensum indiuisibile vagatur, videtur in eodem perpetuò puncto immobile hæere: vnde oculus inter fixas, terram despiciens, putaret.

taret eam immotam toto anno permanere, quia orbis annuus (etsi reuerà maximus) quem circumcurrit, ex illâ fixarum distantia punctum indiuisibile apparet. Similiter, si terram cum Lunâ & totâ regione elementorum in firmamentum subuehi, & per spatium orbi annuo æquale (id est, cuius diameter 2000000. miliaria Germ. contineat) ire & redire imaginèris, oculus tamen hinc suspiciens existimaret omnia in vno puncto firmamenti fixa consistere, quia linea 2000000. miliarium Germ. in firmamento, ob immanem à terrâ distantiam, videtur magnitudinem nullam habere, sed instar puncti esse. Itaque siue terra fuerit in Cancro, siue in Capricorno, siue in Ariete, siue in Librà, id est, siue in hac siue in aliâ extremitate diametri orbis annui, semper sub eodem firmamenti puncto versari apparebit, ac proinde comparatione stellarum fixarum instar corporis perpetuò immobilis erit, perinde què omnia secundum sensum euenient ac si reuerà esset immobilis. Non dilatabitur ergo species fixarum, etiam si 2000000. miliaribus Germ. terra propinquior fiat; quia talis ascensus respectu altitudinis fixarum pro nullo reputatur, cùm tanta linea ad semidiametrum sphaerae fixarum instar puncti sit. Eadem de causâ nec veloces nec tardæ stellæ fixæ apparere poterunt, cùm terra de loco in locum respectu firmamenti non videatur transferri, vt suo motu nunc sequi, nunc præterire, nunc præcedere ad sensum fixas valeat. Hinc etiam ortus & occasus fixarum tam constans apparet, quia iterum, terra earum ad spectu apparet immobilis. Euanescit deinde ob eandem rationem telum, quo Regiomontanus credidit olim se Pythagoricos iugulasse: quod eadem ciuitas singulis annis eleuationem poli mutaret, si terra in orbem annum circa solem gyraret.

Itaque, vt telluri motum istum eripiamus, qui intra spatij illius inter terram & fixas immensitatem se abscondit, necessariò tanti interualli absurditas in auxilium aduocanda erit.

In primis igitur, si tanta est intercapedo firmamenti, nulla stella fixa, etiam minima & vltimæ magnitudinis, erit, quæ, non dico corpus solare, sed totam eius sphaeram, siue orbem terræ annum, magnitudine non superet. nam orbis iste, vt fatentur, in firmamento instar puncti indiuisibilis & inuisibilis esset; cùm tamen quæuis stella sextæ magnit. longè ampliò puncto in oculos omnium incurrat. Hoc autem statim nimis quàm paradoxum & adoxum apparet: solem siderum regem, & mundi inferioris, in quo homo

princeps animal degit, moderatorem, tot partibus à vilissimo fir-
mamenti fidere superari.

Epist. ad
Rothman

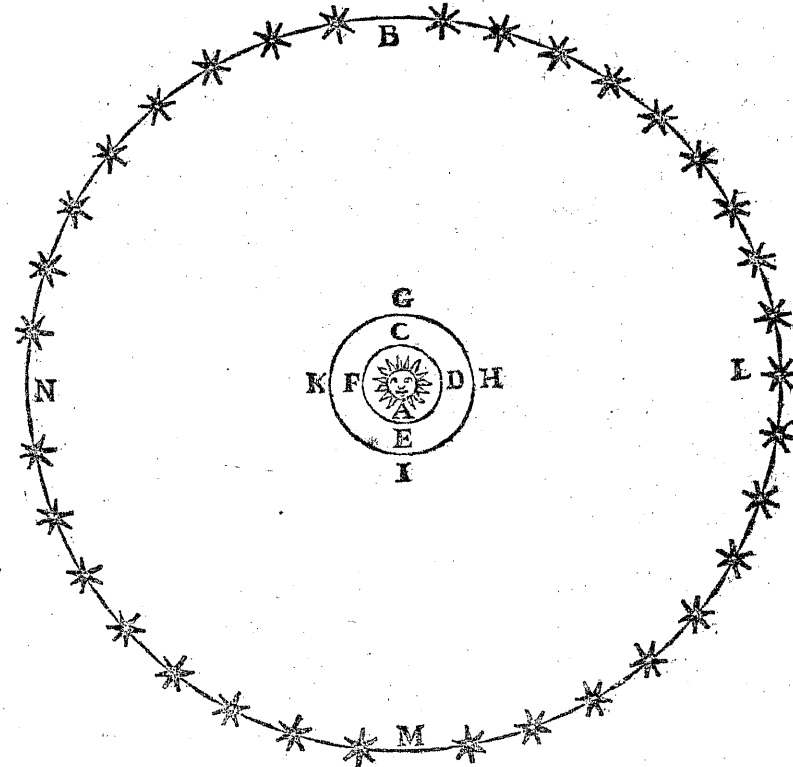
Deinde in vniuerso nihil vacui, nihil frustranei, nihil non sibi
inuicem certâ harmoniâ & proportione respondens, ait Tycho. Sci-
licet à Saturno ad stellas fixas non quidpiam in usus terricolarum de-
stinatum continebitur, per intervallum plusquam 7000000. semid-
terra, stellis fixis quæ longè superius elata sunt, his tamen non mini-
mum inferuentibus. Et postea: Qualis, quaeso, mundi visibilis sym-
metria sic prodibit, si maxima pars creaturis visibilibus destituta
erit? Quaedam corpora caelestia in immersum fermè augeantur, qua-
dam verò, ut ut per se vasta, cum his tamen vix conferri possint? fa-
cessat ista a geometrica, & asymmetra inordinatâq; philosophandi ra-
tio, à sapientiâ providentiâq; diuinâ alienissima. Iucundum etiam
erit audire confessionem ad quam Rothmannum Copernicanum
Tycho compulit: Quam (rationem philosophandi) etiam ipse
Rothmannus, cum esset mecum, ait, ulterius tueri non audebat, sed
magnam absurditatem pari incredibilitati coniunctam hisce subesse,
inter conferendum non inuitè tandem fatebatur. Memini enim, ipsum
semel inter alia mihi dixisse, si Copernicæ assumptio in rei veritate
constaret, necessarium fore, ut pleræque affixa stellæ totum annuum
orbem seu spheram solis suâ verâ quantitate exuperarent, antequam
tam inexhausta distantia, qualem illis necessario Copernici attribuit
ratiocinatio, eam, quam è terrâ cernimus, visibilem ijs concederet
quantitatem: quemodmodum ipsi à me obiectum erat. At hoc om-
nem fidem superare, prorsusq; absurdum videri non inficiabatur, ne-
que per omnipotentiam diuinam id ulterius excusare nitebatur, &
magnam quoque asymmetriam ex his induci non illibenter admittere-
bat. Mundus quidem finitus, pergit Tycho, quoad Creatorem infi-
nitum nullam habet proportionem; sed quoad seipsum, suasq; partes
maximè proportionalis existit. Quod & in singulis animantibus ter-
restribus (ut de alijs eius partibus sileam), videre est. Sunt enim om-
nium animalium partes & membra ita proportionaliter ad inuicem
ordinata & disposita, ut quodlibet horum certam rationem ad totum,
tum quoque ad reliquas suas partes obtineat.

Vidit hæc Keplerus, & cum Planetarum intervalla quinque
corporibus regularibus comparauisset (intervallum enim Saturni
& Iouis cubo, Iouis & Martis tetrahedro, Martis & telluris dode-
cahedro, telluris & Veneris icofihedro, Veneris & Mercurij octo-
hedro simile imaginatur), nec sextum corpus regulare pro interval-

lo.

lo Saturni & fixarum possibile esset, tandem post varios cogita-
tionum ætus, concludit, nihil esse verisimilius, quàm ut etiam Geo-
metricè semidiameter regionis mobilium sit medium proportionale
inter semidiameterum corporis solis & semidiameterum spheræ fixa-
rum: ut sicut se habet globus solis ad sphericum systema Planeta-
rum omnium, sic hoc se habeat ad sphericum totius mundi corpus, fixa-
rum regione terminatū. Id est, quantò maior est distantia Saturni à
centro mundi, quàm semidiameter corporis solaris quod in cen-
tro collocat, tantò præcisè etiam maior est distantia fixarum à cen-
tro, quàm distantia Saturni ab eodem. Vnde ex principijs & hy-
pothesibus suis conficit, semidiameterum spheræ fixarum conti-
nere in se semidiameterum spheræ Saturni bis millies. Ex quo in-
telligis, quàm incredibilis inter Saturnum & fixas relinquatur va-
cuitas, quidquid eam utcumque, sublatis in altum Planetarum su-
periorum spheris, replere conati sint. Nam hanc aut similem Co-
pernicani systematis imaginem animo sibi deformare oportet.

Lib. 4.
Epit.

I 3

Id

In quo A. sit Sol in centro vniuersi. C D E F. sit orbis annuus, in quo terrâ cum lunâ ac totâ regione elementari. reuoluitur quotannis circa solem. Orbis Saturni, extimus Planetarum sit G H I K. qui à sphærâ fixarum B L M N. distat interuallo G B. vacuo. Semidiameter A B. siue distantia centri mundi in quo quiescit sol, & sphærâ fixarum, bis millies, imaginatione Kepleri, longior est, quàm distantia A G. quæ est semidiameter sphærâ Saturni. adeo vt A G. sit solùm bis millesima pars A B. Totus deinde orbis terræ annuus C D E F. imò etiam orbis Saturni G H I K. si Lansbergio credere velis, comparatione B L M N. instar puncti est indiuisibilis. Et hâc cernis quod paullo antè dicebamus: quòd si oculus ex sphærâ fixarum B. terram despiciere posset, visurum eam, tamquam immobilem, etiamsi circulum C D E F. circumcurreret: nam siue in D. (quod existima esse principium Arietis) siue in F. opposito Libræ puncto versaretur, semper in eodem puncto hære appareret, quandoquidem diameter orbis annui D F. sit linea ad sensum indiuisibilis.

Hoc ergo illud *ἀναστρον* est & sine corpore cælesti hominibus vtili, inter Saturnum & fixas interuallare ingens spatium, quod Keplero adeò verisimile videtur, non Tycho, non mihi.

Sed proportio illa tam concinna, ait Keplerus, probabile ipsum facit. Vt videlicet, quantò corpus solare A. minus est quàm G H I K. id est, quàm tota compages conflata ex sphæris omnium Planetarum & elementis, tantò G H I K. minus sit quàm B L M N.

Verùm tam quæsitâ, & imbecilli pede nixa proportio non est satis valida, vt tantæ rei molem sustineat. Nam Solis magnitudo tam ampla à diuino Opifce facta est, quanta ad illuminandas non solùm Planetarum sphæras, sed fixas etiam ipsas (si Copernico creduli simus) satis fuit: aut certè (quoniam longitudine interualli inter Saturnum & fixas iam deterreri solent Copernicani) quantum ad elementa & Planetas (id est, orbem G H I K.) perfundendos necesse erat. Hîc enim circiter extremos radorum solarium mucrones euanescere Keplerus, Lansbergius, alijque existimant, ideoque fixas suam non alienam lucem vibrare.

Proportio igitur quam Opifex inter solare corpus, & vltimam sphæram Saturni, siue totum systema planetarium, interiecit, ex actione, quâ sol vniuersum illud spatium illuminare debebat, sumpta fuit: vnde similem proportionem inter orbem Saturni, & fixarum ob eundem finem seruare non oportuit, cum planetarius orbis

orbis ad agendum in fixas à naturâ & Opifce destinatus non sit.

Quandoquidem igitur omnia illa corpora cælestia ad influxum & actionem in terram & orbem elementarem creata sint (*posuit Gen. xi enim stellas Deus in firmamento cæli, vt lucerent super terram*) sine dubio, fixarum & Saturni interuallum tam spatiosum factum est, quàm ad modulandos ac temperandos fixarum radios, antequam ad terram pertingerent, sufficiebat: minimè verò tam immane esse debuit, vt fixarum lumen per longitudinem eius delassatum, in sphærâ Saturni emoreretur, nec ad terram perueniret, vt ridiculè philosophatur Lansbergius.

Absurdum etiam est, aiebat proximè Tycho, longè maximam visibilis mundi partem otiosam esse, & sideribus destitui quæ actione suâ profint his inferioribus. Sed videte tamen, quomodo hanc lacunam Lansbergius impleat. Fallitur Tycho, inquit: non est vacuum illud spatium, sed plenum, non solùm nouis astris, sed creaturis inuisibilibus: *undique obsidetur.* & explicat deinde, hos esse *spiritus bonos & malos, ascendentes & descendentes* à tertio cælo in terram, & Dei mandata perferentes. Quasi verò spiritus spatia repleant, & accenferi debeant partibus mundi visibilis. Quod deinde addit de nouis astris, res incertissima est. nam etiam Copernicani passim cum Tycho ea inter ipsas fixas, non sub ipsis nasci arbitrantur: & vt demus in spatio illo medio quandoque aut stellas nouas, aut cælestes Cometas, ex perennium fortasse siderum halitibus oriri, non operæ tamen pretium fuit ad finem tam exilem adeò ingens ætheris interuallum condi. Sola igitur imaginatio Copernicana, quoniam rebus suis ita expediebat, nobis illud fabricauit.

Quod etiam negant stellam fixam in B. non apparituram maiorem terrâ & oculo consistente in C. quàm consistente in E. vix ferri potest: sic enim longitudo tota diametri orbis annui (quæ iuxta Copernicum, 2000000. miliaria Germ. continet) siue intercapedo terræ & solis duplicata, ad ampliandam, aut minuendam stellæ fixæ speciem, nihil omnino conferre posset; cum tamen Batauca nostra arundo, plurimas in viâ lacteâ, & per totum firmamenti fornicem fixas, oculis extra tubum spectantibus inuisibiles, nobis ampliando detegat, & ceterarum visibilium discos omnes dilatet. tubus autem non tantum præstare in dilatando speciem sideris potest, quantum vicinitas oculi, qui duplo eleuatur à terrâ, & propinquior fixis esset quàm corpus solis. quod
exemplis

exemplis varijs in his inferioribus ostendi potest, sed lunæ potiùs utamur. Ut enim luna tantæ molis extra tubum appareat, quantæ in tubo ex terræ superficie apparet, non opus est ascensu tam multorum milliarium versus cælum lunæ.

Argumentum tale quoddam aduersum se strui posse olfecerat, opinor, Keplerus, ideoque ut cogitationem nostram hinc auerteret, telescopij vires in ampliandis sideribus fixis valdè diminuit, imò planè interficit. *Periti artifices*, inquit alicubi, *negant ullam stellarum fixarum quantitatem, veluti rotundi corporis, detegi per inspectionem telescopij; quin potiùs, quò perfectius instrumentum, hoc magis fixas representari ut puncta mera, ex quibus radij lucidi in speciem crinium exeant disperganturq̄.* Sed fallitur profectò, & paruitatem fixarum ultra verum extenuat. artifex enim ille peritus, procul dubio, Galilæus est, cuius Epistolam vnam Keplerus Dioptricæ suæ inseruit: in quâ, *Licet stella canis discus*, ait Galilæus, *non maior appareat* (per faberrimum illud eius telescopium) *quingagesimâ particulâ disci Iouis, nihilominus radiatio eius est ingens & violenta admodum, adeo ut figura disci crinibus proprijs se ita implicet & abscondat, ut magnâ difficultate distingui & explicari valeat è circumfusus crinibus.* Non ait igitur Galilæus corpus stellæ canis merum punctum esse, sed modicum tamen, & partem quingagesimam videri corporis Iouialis. Neque mirum id est, tam parum in speciem à telescopio dilatari, quia telescopium circumfusus capiti eius crines detergit, quos extra telescopium solos præne videmus; nam capitulum illud eius si caluum esset, sine telescopio oculus nullus cerneret; cum nisi crystallo amplietur, instar puncti & inuisibile planè sit. Hoc igitur tubus facit: punctum illud lucis, crinibus suis implicatum, quod aliàs solum cerni non posset, ad quingagesimam partem corporis Iouialis inflat, & distinctè in conspectum adducit. Fallit igitur nos Keplerus, dum fixarum illa puncta in manifestos globulos, telescopij ope dilatari negat. Id enim etiam Galilæus alibi disertè affirmat. *Est galaxia*, inquit, *nihil aliud quàm innumerarum stellarum coaceruatim confitarum congeries. in quamcumque enim regionem illius perspicillum dirigas, statim stellarum ingens frequentia sese in conspectum profert, quarum complures satis magnæ, ac valdè conspicuæ videntur; sed exiguarum multitudo prorsus inexplorabilis est.* Et hæc aliaque id genus nemo hodie ignorat, nisi qui telescopij cælique ignarus.

Lib. 4.
Epit.

Galilæ.
Nunt. si-
der.

Si

Si ergo Barauicus iste tubus fixarum imagines sic dilatat, oculi vicinitas tam valdè aucta, tantumdem, ut minimum, efficiet, ac ubi terra tot milliariibus supra Solem nos motu annuo euexerit, quot iam infra sumus, amplior ex propinquo fixarum species occurret, ut Copernicani vsu etiam venire credunt in tribus superioribus Planetis. Terra igitur annuâ periodo circa Solem non gyrat, nec tam immenso interuallo fixæ distant à nobis, ut differentia 2000000. milliarium Germ. pro nihilo reputari debeat. Vnde & stationariæ, retrogradæ, directæ quandoque fixæ non secus ac Planetæ erunt, euenientque omnia quæ Aristoteles olim obiecit Pythagoricis, nec effugere hætenus potuerunt, quidquid multâ tergiuersatione conati Copernicani.

Sed ecce hoc è Theologiâ nostrâ calamum etiam iam incidit, ne effluat, chartæ allinamus.

Theologi vniuersim Inferni ignem in centro telluris collocant, & indicat Fides nostra, dum ait, Christum Dominum ad Inferos descendisse. & Apostolus disertè: *Descendit primum in inferiores* Ephes. 4. *partes terræ.* Et alibi de vindictâ Core, Dathan, & Abiron: *Dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit illos* Num. 16. *cum tabernaculis suis & vniuersâ substantiâ eorum, descenderuntq̄, viui in Infernum aperti humo.* Locus autem iste carceris & pœnarum ideo in terræ centro, inquiunt Theologi, quia decebat longissimè ab empyreo & habitatione Beatorum sum moueri, veluti in palatijs Regum vilissimus & infimus esse solet carceris locus. Empyreum verò, omnium consensu, in circumferentiâ mundi est, igitur Infernus in centro. terra ergo in quâ Infernus, vniuersi centrum est, nõ Sol (aliàs enim Inferi includendi essent Sole,) vnde nec annuo cursu circa Solem tamquàm mundi centrum potest circumagi.

Multa hætenus vndique rapta in Copernicanos iecimus, iam rejicere oportet quæ tam animosè ex aduerso sparsa in nos.

CAPVT XIII.

Novem priora Copernicanorum argumenta reiecta, quibus motum terræ vñ quædam asseriebant.

Primum argumentum Cap. 11. quo motum terræ diurnum, qui ceterorum omnium fundamentum est, firmant Copernicani, ab ingenio & more naturæ sumptum erat, quæ etsi in neces-

K

farijs

farijs minimè defit, non tamen etiam superfluit. Compendiosius verò est, terræ corpusculum ad Solem cottidie conuertere, quàm ingentes Solis & stellarum sphaeras circumagere.

Sed in facili est responsio. Nam eodem argumento quispiam conficere possit, decentius esse, vt Rex aut dominus satellitum & famulorum coronam sollicitè ad necessariam opem circumcurrat, quàm vt isti circa dominum in sede suâ immobilem ad ministerium circumagantur. Sidera enim in terræ, siue mortalium in terrâ degentium, famulitium creata sunt, ideoque ad opem & influentias ei dispartendas eam ambire debuerunt. Audi paullisper Scripturam sacram. *Ne fortè, inquit, eleuatis oculis ad caelum, videas Solem & Lunam, & omnia astra cali, & errore deceptus adores ea & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus quæ sub caelo sunt.* Moueantur igitur & discurrant ministri, dominæ gentes cum sede suâ terrâ quiescant. Non amant natura & Deus superflua, inquit, & verum est; sed tamen etiam magnificentiam in plerisque diligunt: quia *confessio & magnificentia opus eius.* Hanc enim in tot cælorum & siderum conditione admirabiliter ostendit, quibus etiam morum circa terram imperare debuit, vt prolixior nobis esset confessionis & laudis erga benignissimum Opificem materia. Quas enim dignas ei laudes & admirationem reddere possumus, qui non tantum olim semel condidit, sed cottidie in vnus animalculi ministerium tam ingentia incitat & versat corpora?

Sed fieri non potest quin tantâ & tam insanâ velocitate dirumpantur cælestes sphaeræ, & omnia sidera dissiliant, clamant Copernicani. *Vtrum probabilius videbitur, ait ille encomiastes Gilberti, Edvardus VVrightus, globi terrestris æquinoctialem circulum, vnico hora scrupulo secundo (id est, eo circiter tempore, quo quis celeriter incedendo, vnico tantum passu progredi poterit) vnus milliaria Britannici (quorum 60. vni gradui maximi in terrâ æquantur) quadrantem conficere posse: an primi mobilis Aequatorem eodem tempore quinque millia milliaria, ineffabili celeritate percurrere, & in ictu oculi quingenta circiter milliaria Britannica, fulminis ocyus alis, præteruolare?*

Probabilius est, primum mobile tot millia præteruolare, VVrighte: nam si terra intra moram quâ vnum passum in superficie eius facis, ad quadrantem totum milliaria Britannici versus orien-

orientem auolat, salta semel, animi gratiâ, in altum: ecce vno solido quadrante Britannici milliaria inde ad occidentem recides. dum enim tantillo tempore in aëre pendulus hæsitasti, terra quam calcabas, tam procul in orientem aufugit, vt ex Cap. VII. intelligis. Nec periculum est, ne cælum rapiditate istâ tantò maiori dissiliat; quia partes non colliduntur, nec vna quàm altera magis festinat, vt ab eâ se abrumpere valeat. In globo verò terræ & aquæ tam fluxo & malè cohæso, omnia secus se habent. nam pars vna mobilior, altera pigrior est, ideoque illa istam præuertet & retrò relinquet, & dehinc dissolutio inuadet & discidium inter partes. Nolite proinde Copernicani cælo nostro, sed telluri vestræ vehementer & malè metuite. Nimis intrepidi estis. nam tormenti globus, si ligneus, aut non benè firmus sit, dissilit tam rapido motu; terra verò vestra longè rapidius omni globo tormentario, duplici motu volat, vno per orbem annum singulis horis 740. milliaria Germ. vt Keplerus vester nos docuit, altero circa centrum suum 225. milliaria Germ. conficit, quo tempore maioris tormenti globus per 30. solùm eiusdem mensuræ milliaria euadit. Deinde ne cælorum ruinam metueremus, Deus materiam huic fini idoneam elegit, & omni ære, omni adamante duriores eos fudit. Itaque nemo hîc timet, nisi qui de potentiâ Opificis ambigit.

Sed celeritas ipsa est incomprehensibilis, fabulosa, & addenda metamorphosis Ouidij, ait Gilbertus. Attamen quid, quæso te Gilberte, in totâ naturâ rerum magnopere comprehendis? Numquam Sapientis istius philosophiam audiisti? *Qui facit magna & incomprehensibilia, & mirabilia, quorum non est numerus.* Caue de genere istorum sis, *διὰ πῶθεν μέγιστα ὄντως ἢ θάλασσαν, τὰ πηλινὸν & ἴων τῶν ἑπινοίας, qui cyatho mare, id est, res tam magnas ingenio suo metiuntur.* Modò diuini ingenij infinitus, vt sic dicâ, alueus mare suum, id est, immensam illam sapientiam comprehendat, parum refert, quid Gilberti cyathus capere possit. Audi etiam Tychonem sanctiùs hîc philosophantem omnibus Copernicanis. *Indecens aestimari queat, inquit, id per plura & maiora fieri, quod per pauciora & minori negotio pariter & commodius præstari possit. At hîc elucet incomprehensibilis Dei Opificis imperscrutabilis sapientia & potestas, qui cæli corporibus tam vastis, omni cogitatione celeriore motum, eundemq; simul & uniformem & diuisum duplicemq; attribueret & voluit & potuit.*

Deut. 4.

Psal. 110.

Parien. ad Gilbert.

Iob 9.

Nazianz. Oratione

34.

Epist. ad Rothman.

Denique, quisquis Aristoteli, & omnibus, præter vnum Epicurum, scholis accrederet, magnitudinem & tempus contextum esse ex partibus proportionalibus infinitis, non pertinaciter abnuet, comprehendere posse, quomodo motus sine fine accelerari valeat, adeoque Deum sphaeram primo mobili centuplo maiorem intra 24. horarum, imò vnius horæ spatium, posse reuoluere. Difficilis æstimatu, fateor, & ipsam quodammodo cogitationem nostram suâ velocitate præuertit iste motus; quin tamen diuinâ virtute corpus ali-quod eousque & ultra incitari possit, nemo Mathematicus, nemo verè Philosophus ambigere potest.

Verumtamen terræ, non cælo, inquit, utilis est ille motus. Moueat igitur se terra potius, & benefico Soli terga illuminanda & calefacienda in orbem obuertat, & hanc operam principi sideri remittat.

Sed non intelligunt Copernicani, bruto & ignobili terræ elemento operam illam & se mouendi sedulitatem à Sole non impendi, sed hominibus in superficie terræ degentibus, qui cælos, qui sidera, qui omnia, vt cum Tertulliano dicam, sibi famulant elementa.

Nihil igitur refert quòd in Kepleri culinâ coquus veru ad ignem vertat, non autem prunas circa carnem immobilem affandam circumagat: hoc enim ei minus operæ & difficultatis concinnat; famuli autem pigri sunt, & corripere laborem solent, producere mensas. Deus verò Keplerianus coquus non est, nec tellurem, velut gallinam, transixit veru ad Solis ignem affat; quia tam rapidâ vertigine rei malè compactæ & cohærentis, affatum istud (vt Keplero colludam) dissolueretur, & in ignem aut cineres excideret. maluit igitur ἀπύκνωτον & indissolubilem Solis ignem minori periculo circumducere.

Nec valdè etiam premit, quod quinto loco ingerit Origanus. Terra, inquiebat, contra pigritiem & ne putrescat, indiget agitatione; cælum verò minimè, quia est incorruptibile.

Verum ne terra vniuersa putrescat, penes tot ventorum flatus, & infinitas alias in terræ visceribus causas, est ista cura. Eam verò hîc aut ibi in parte tabescere & corrumpi, vtile, imò necessarium est ad mixtorum generationem. Maius fortasse vniuersæ putredinis, ac mortis totius corporis periculû sit, si terra animal foret, quod motu ad perspirationem & vitalium euentilationem indigeat.

Sed

Sed in homine *μεγίστη* mobilissima pars est deorsum, inquit: pedibus enim, non capite ambulamus. in magno igitur mûdo pars etiam infima, maximè mobilis & inquiet esse debebat.

Hîc Copernicanorum ἀβλεψίαν & obliuionem mirari subit. Terram enim inter medios Planetas longè extra centrum mundi palari existimant, & tamen moueri iam inde arbitrantur, quòd in Vniuerso infimum centri locum obtineat. Solem igitur, quem in centrum & sentinam Vniuersi detruferunt, mobilissimam & exercitatissimam mundi partem esse, hoc argumento potius efficient, cum tamen omnes immobilem faciant, præter vnum ferè Keplerum, cui seni iam primùm in mentem venit, circumagi saltem circa suum centrum.

Verum, neque si tellus Vniuersi pars ima sit, oportet eam pedum officio fungi: nam aliàs ipsa cælum, tamquam caput, deberet etiam sustentare, & motu velociori (quod valdè nolint Copernicani) quàm ipsa incedat, illud mouere. caput enim hominis in superficie terræ celerius quàm pedes inambulat, quia motus est circularis, & maiorem circulum caput eodem tempore conficit, cum à centro terræ distet longius. Nam quibus rei huius cura, & otium calculi fuit, affirmant in vnâ Orbis terræ circumambulatione, caput hominis sex pedes alti, id est, staturæ mediocris, quatuor ferè millia Belgica (quorum singula contineant 3000. pass.) amplius quàm pedes emetiri. Sed id genus argumenta magis valent ad mouendum risum, quàm terrarum Orbem.

Nec septimum istud multò validius. Quies, aiunt, nobilior & diuinior est quàm motus: illa ergo danda Soli & stellis fixis tamquam nobilioribus, iste verò tribuendus est brutæ telluri.

At enim si ratio ista vires haberet, Lunam etiam, & omnes Planetas iuberet conquiescere; qui tamen, etiam iuxta Copernicanos, sunt in perpetuo motu. Falsum igitur est, quietem vbique esse potiorē motu. Id enim solùm verum est, in motu quomobile naturalem aliquam perfectionem, quâ carebat, acquirit, comparato ad quietem quâ sub illâ perfectione quiescit. Sic quietem in centro potior est motu deorsum, quo lapis ad illam quietem se præcipitat: sicuti cuiusvis boni possessio amabilior est, quàm actualis acquisitio eius. Verumtamen Sol, aut astra ad naturalem perfectionem motu illo suo non properant (nec enim iis melius & naturalius est in puncto occasus esse, quàm in puncto ortus) sed

ob finem solum extrinsecum mouentur, id est, ad beneficia sua animantibus & toti mundo inferiori melius distribuenda. Quies verò tali motu melior non est, imò tantò deterior, quantò melius, & principibus illis corporibus dignius est, iustitiæ distributiæ leges obseruare, quàm eas contemnere. Deus tamen immobilis est, quia immensus, & sine motu potest benefacere, & secundum iustitiæ leges beneficia sua dispertiri. Iuuat etiam Tychonem hinc audire.

Epist. ad
Rothman.

Quia motus præstantior & dignior est quiete, magisq; vitalis, celsior & præstantiori & digniori parti mundi, nempe regioni æthereæ. Cumq; calum vniuersum loco & tempore finitum quidem sit, sed infinito, incredibili magnitudine & perennitate simile, adeò ut diuinitatē quamdam ob id ei attribuere non dubitarit Stagirita; conueniens etiam erat, motum ipsius cali infinitatē quamdam præ se ferre, ideoq; tantā rapiditate naturaliter cieri, ut cogitatio nostra eam vix assequi possit, ipsi sensibus hinc omnino obstupescantibus, & motum celerrimum à quiete, nisi post aliquod temporis interuallum, non discernentibus. Tanta nimirum diuini Numinis sapiētia, ut intellectus humanus hinc obmuteat.

Senec. Ep.
90.

Vis igitur mundi rectri imaginem aliquam videre? Cænationum illarum, in mediâ luxuriâ Romanâ, laquearia versatilia adspice, quorum subinde alia facies atque alia succedebat, & toties tecta, quoties fercula mutabantur. Sic enim laquearia mundi & cælestis ille fornix à naturâ, aut creaturâ rationali in orbem versatur, dum interim in terrâ nostrâ ad quietas & immobiles mensas cænamus.

Octauò contendebant, Solem mundi lucernam, in centro, ut omnia vndique ex æquo illustret, debere collocari. Sed allucinantur, nam etiam ex lacunari ad illuminandum pauimentum lucernæ solent suspendi. Ex alto igitur Sol & cælestes illæ faces illucent terram cui conditæ sunt. Quia tamen non solum terræ, sed Planetis omnibus Sol lumen dispergit, idcirco medio inter eos loco Conditor ipsum incedere iussit.

Nonum argumentum negat in Sole vlla esse instrumenta motus localis, esse verò in terrâ, nempe fibras quasdam rectas & circulares, quibus motus perinde in eâ administratur, atque in nobis & omnibus animalibus.

Sed scire velim, quandònam Copernicani Solem scrutati sint, ut tam affirmatè decernant, nulla in eo inesse instrumenta localis motus;

motus, inesse verò suæ telluri. Interrogent deinde metallarios Germaniæ, & Leodienses carbonarios, an viscera terræ effodiendo, neruos, aut musculos, aut vllas omnino fibras deprehenderint, quibus animalia motum solent exequi. Negabunt, imò effusè ridebunt, scio. & nos faciamus.

Itaque neque Sol, neque tellus animal quoddam magnum est, cuius gramina, sentes, & rubi, crines, arborum trunci, pili paulò duriores sint, ut Kepleri Harmonica tam seriò nobis inculcat. Non indiget igitur Sol animalibus instrumentis ad motum, sed aliâ vi inanimatâ se mouet, aut certè ab intelligentiis agitur, ut Aristoteli, D. Augustino, & plerisque Theologis olim placet. Lib. 4. c. 7.

Languidè igitur & ab inualidâ manu priora ista Copernicorum tela veniunt: videamus, an a mentatiora sint quæ sequuntur.

CAPVT XIV.

Decimi argumenti dissolutio. Terræ motum diurnum à Sole perigæo non incitari. Lunæ motum à terrâ non esse. Terram è crustâ mobili, & nucleo immobili non componi: nec inde Scaligerum in labore ortus fluminum adiuuari.

NOUAM & inauditam hætenus causam inæqualitatis dierum naturalium finxit, & in affirmationem motus terræ Copernicani callidè deflexit Keplerus. Omnes enim alij Astronomi ex obliquitate Zodiaci, & excentricitate Solis aiunt hanc dierum diuersitatem nasci: ipse ex terræ reuolutione mauult, quæ citatior est, ideoque diei naturalis ambitum citius absoluit, cum Sol est terræ propinquus; quia hic vi suâ, ut credit, magneticâ, terræ vertiginem adiuuat & accelerat. Vnde circa Capricornum, quando Sol est perigæus & terræ proximus, dies naturales, breuiores sunt, longiores verò circa Cancrum, vbi sol apogæus & à terrâ remotissimus, languidius etiam eam impellit. Verùm vniuersa hæc sine fundo à Keplero fabricata sunt, quò pluribus argumentis motum terræ oneraret: nam, ut ipse confitetur, non solum omnes Astronomi Solis motores, sed etiam Copernicus, & Mæstlinus; imò Copernicani, nullo præter Keplerum, ut opinor, excepto, omnes Æquinoctialis reuolutiones arbitrantur esse æquales. hoc verò falsitatis Kepler.
lib. 3. Epist. mani-

manifestissimum est, si Æquinoctialis terrestris nunc citius, nunc segnius, motu cottidiano circulum suum absoluit.

Attamen demus iam sanè, Sole perigæo velociore esse dies naturales, non idcirco sequitur statim, terram à Sole in orbem incitari, sed Solem potius ipsum ab intelligentiâ, vel aliâ causâ velocius agitari, cum propius ad terram descenderit. Si finem huius accelerationis ignorare me dicam, verum dicam: ne tamen omnino obmutescamus, hæc illicò venit in mentem. Ne Sol terræ vicinior nimium plagam directè subiectam adurat, idè festinat tunc magis, nam mora calefacientis multum ad intensiorem caloris valet. Lunam etiam à cottidianâ terræ gyratione moueri proprio motu ab occasu in ortum, vt tam audacter asseuerat Keplerus, non rident alij, sed decachinnant. Sic enim non per Zodiaci obliquitatè, sed super polos Æquatoris, quemadmodum terra Copernicana, directè in ortum deberet incedere. Negat tamen hoc Keplerus, quia *mouetur etiam, inquit, totum calum Luna communi motu cum centro telluris circa Solem sub Zodiaco, vt ceteri Planeta: quâ ex compositione fit, vt Luna respectu centri Solis semper teneat directum cursum in sequentiâ.* Id est, Luna vi magneticâ (quâ Sol secundum longitudinem obliquam eclipticæ vertit se circa suum centrum) impellitur vnâ cum terrâ annuo motu per Zodiacum, ideoque hic motus Solis fortior est, quàm alius quem Luna accipit à tellure: *cum fluxus speciei solaris* (hoc est, actio virtutis impulsuæ magneticæ, quam putat fieri per speciem è corpore Solis & terræ diffusam) *sub Zodiaco incedens sit maior, fluxus verò speciei terrestris sub Æquatore, minor.*

Incedet igitur, existimat ipse, Luna sub longitudine Zodiaci obliquè, impulsâ à Sole, motu illo quo tellus, Luna, & omnia elementa, horæ vnus spatium peruolant 740. milliaria Germ. quique celeritate suâ longè diurnum terræ motum Lunæ impressum vincit: vnde Luna à filo suo & lineâ obliquâ quam sub Zodiaco legit, depelli à tellure nequit. Sed hæc non videntur mihi satis callidè & cogitatè cõposita. Tellus enim & Luna eadem quasi nauis, vt fateretur, vi Solis magneticâ impulsæ nauigant annuo cursu sub Zodiaco. Ponamus igitur Lunam in Æquinoctiali, & tellurem non reuolui cottidianâ gyratione circa centrum: ecce iam Luna in Æquinoctiali terrestris perpetuò manens comitabitur terram per Zodiacum, & quotannis, quemadmodum terra, semel tantum omnia signa perambulabit.

Lib. 4.
Epit.

ambulabit. Quod ergo iam ita festinet, vt singulis mensibus totum illum ambitum Zodiaci conficiat, à cottidiano terræ motu omnino prouenire debet, nullo modo ab annuo, cum hoc annuo motu tellus & Luna, velut in nauis eadem, incedant pari passu, nec Sol annuo motu Lunam ab Æquinoctiali terrestris versus Tropicum expellere tentet, sed tantum eidem parti terræ imminentem, vnâ cum terrâ transferre per Zodiacum. Expulsus igitur ille totus ab Æquatore terrestris versus Tropicum à diurnâ terræ vertigine erit, quod tamen fieri non potest, cum non super Zodiaci, sed super Æquatoris polos cottidie se tellus vertat, vnde Lunam directè sub Æquatore in ortum, non obliquè ultra suos Tropicos, repellat.

Igitur frustra Keplerus imaginationem suam fatigat, vt nobis expediat, quâ viâ tellus diurnis triginta reuolutionibus Lunam per omnia Zodiaci signa incedere compellat.

Pluribus argumentis ostendi posset, Lunæ motum non esse à terrâ: sed quid opus in re, quam nemo, nisi fallor, etiam Copernicanorum ferè ex animo credit, operam consumere? Hoc verò insuper habere nolo, & præcipuo risu videtur dignum. Keplerus dum ingenium, ad defendendum telluris motum, vndique versat, in hunc tandem scopulum impegit: quomodo aphelium telluris (siue pars circuli quo tellus ambit Solem, maximè remota à Sole) vquam defereret principium Capricorni, cum poli diurnæ conuersionis telluris semper spectent polos mundi?

Respondet verò. *Equidem per coherentiam fibræ* (partis magneticæ, vt existimat, per quam terra à Sole attrahitur vel repellitur, & cuius gratiâ aphelium eius transit de signo in signum, quemadmodum apogæum Solis mutatur apud Ptolemæum) *cum axe motus diurni consolidatam, fieret quod dicitur, nec vquam discederet apsis telluris à principio Capricorni. Cogimur igitur concedere globum intra crustam exteriorem: vt ista rotetur motu diurno, ille fibræ habens, non rotetur: pertineatq; vsitata virtus magnetica ad crustam externam, quia semper ostendit polos conuersionis diurnæ, non verò apsidem Solis vel telluris.*

Si hæc cepisti, fabricatur nobis Keplerus totum terræ globum ex duabus partibus compositum. Vnus est interior, ac veluti nucleus, totus fibrosus, qui tamen diurnâ reuolutione circa axem telluris non reuoluitur. altera pars est crusta, & velut cortex huius nuclei, quam calcamus, & quæ vertigine diurnâ diem & noctem nobis

L

bis

Lib. 4.
Epit.

bis alternat. Vnde ex istâ bellâ telluris compositione euenire possent, vt, si homines, pertuso & reiecto illo cortice, nucleum incoherent, nullam amplius cottidianam diei noctisque vicissitudinem haberent. Item metallarij, aut carbonarij nostri Leodienses tam altè humum quandoque effodere possent, vt cortice toto perfosso, nucleum aspicerent manifestè immobilem, dum ipsi interea cortici adherentes, rapidissimo turbine volarent ab occasu in ortum. Deus bone, quali etiam collisione & strepitu orbis ille terræ superior nucleo suo affricaretur! Omnes profectò illi carbonarij & operæ subterraneæ omnibus molitoribus & catadupis surdiores essent.

Videtur iam, opinor, quousque tandem subtilitas illa Copernicana obtundatur, & quomodo deferat sensum, ne videatur deserere rationem. Si motus enim terræ annuus, sine cortice illo & nucleo terrestri defendi nequit, quod fateatur Keplerus, non alio iam telo opus; iugulatus est tam manifestariâ absurditate Copernicus. Non desperat tamen huius rei fidem à nobis extorquere Keplerus, & magno beneficio Scaligerianos se deuinxisse putat, indicandam quâ fontium fluminumque scaturiginem, & maris æstum expediant. *Adiuuet hinc Physicus aliquis, inquit, Iul. Cesar. Scaligerum, disputantem de fluminum ortu, deq; maris fluxu & refluxu: videatq; si laboranti illi succurrere possint hæc telluris separata viscera. et si mihi, addit, Luna & anima telluris sufficiant.* Keplerus enim maria fluere & refluxu credit respiratione terræ, & ingentium pulmonum quos abdidit in suis visceribus, vt nuper in Meteorolog. nostris diximus. Sed quid Scaligerum *separata illa telluris viscera* adiuuare possunt? Aut non intelligo, aut huc respexit Keplerus. Putat Scaliger abyssi subterraneæ aquam ab aquâ marinâ superueniente exprimi in altum, ac vi tali impulsam scaturiginibus fontium exsilire; quem in Meteorolog. etiam reiecit. Adiuuabitur autem hic aquæ in ora fontium ascensus, si ex crustâ fortè superiori terræ mobili, quæ ab occasu in ortum vehit secum mare, defluat istâ agitatione copiosior marina in subterraneam abyssum, irem si lapides, metalla, partes etiam terræ è crustâ mobili excussæ abyssum incidant, repletoq; partim eius alueo aquam sursum eleuent.

At parum omnino præsidij in talibus non paradoxis, sed adoxis, inueniet Scaliger. Et si crusta illa frustatim excidat, maiores paulatim

Lib. 5, c. 1.
a. 8.

Exercit. 46.

Lib. 5, c. 2.
a. 2.

tim fient ruinae, ac tota tandem dissoluetur. Sed *ἀλλὰ οὐδ' αὖτις καταπέσσει μὲν, satis de scrutis istis detritis*, quomodo eiusmodi philosophias alicubi appellat Socrates: si tamen etiam hanc confarcinemus laciniam. Non esse ex maculis illis solaribus tam exploratum, quàm Keplerus existimat, Solem turbinari circa suum centrum. plerique enim alij, aut fumos corpore solari exhalantes, aut (quod probabilius, & cælo dignius est) secundariorum Planetarum greges quosdam esse arbitrantur, quos Io. Tarde Gallus, Libello nuper de istis edito, in honorem Christianissimi sui Regis, astra Borbonia nuncupauit. Solis autem motu circa suum centrum compresso, silet illicò anxia illa & prolixa Kepleri Philosophia, quâ Planetas omnes & terram ex fibris *solipetis* partim & *solifugis* contexit, quibus Sol circa centrum suum se reuoluens, eos attrahit, aut fugat, plurimaque alia cadunt, quæ hoc turbine Solis infirmiter sustentabantur.

Plat in Alcib.

Lib. 4. Epit.

CAPVT XV.

Vndecimum & duodecimum argumentum reijcitur. Oceanum Indicium ab ortu in occasum perpetuò non defluere. Animalia ex Asia in terram Australem; per continentem nunc in Maldivas, Moluccas, Iauas dilaceratam videri transiisse.

VNdecimo argumento, indicium diurni telluris motus, ex perpetuo Oceani Indici versus occasum defluxu, sumebant Keplerus & Origanus. Historiam huius fluxus in Meteorolog. nostris inuenies, qui primùm à Columbo, & aliis primis Indiarum reparatoribus celebratus, in scholas Philosophorum venit, & ingenijs illis exercitium dedit, aut ludibrium. Nam plurimi huc inclinarunt, vt, quia cæli motus inter Tropicos est rapidissimus, aquam maris ab ortu in occasum abripi existimarent. Hoc verò longissimè spreuimus, & posteriorum nauarum testimonio, qui huius rei diligentiores fuerunt, iugem illum Oceani in occidentem defluxum suppressimus. Nullo enim alio indicio hunc maris raptum, vti vocant, deprehenderunt primi nauar, quàm facilitate navigationis ab ortu in occasum intra limites Zonæ torridæ, ac difficultate regressus ab occasu in ortum. Id verò non in aquæ, sed in aëris qui vela implet, motu habet causam. Latine nobis narret Hispanus

Lib. 5, c. 1.
a. 6.

Ios. Acoſta
lib. 3. c. 6.
Hiſtor.
Indic.

iste, præter ceteros non incurioſus. *Qui nauigant, inquit, Oceanum Indicum ab ortu in occaſum, perpetuo à puppi afflâte ſubſolano utuntur, & eò magis pertinace, quò propius Aequinoctialem ad nauigauerint: ſi verò in ortum refleſtant, aduerſum & reſlantem ipſum ſemper experiuntur.* Cauſſam tamè eius rei in cælum conicit, quod aërem faltem, ſi aquam non poteſt, ſecum perpetuò vehat ab ortu in occaſum. *Quia enim, air, rapidiſſimus Aequinoctialis motus non tantum ſecum ab ortu in occaſum ſphæras calorum inferiores; ſed etiam aëra, uſque ad ſuperficiem maris, corripit.* Pater Alphonſus Sanchius, inquit, *Religioſus noſtræ Societatis, & per utraſq; Indias aliquando peregrinus, homo ingenio pollens & nature conſultus, narrabat, cum olim ſub Aequatore ab ortu in occaſum perpetuo & leni illo ſubſolano decurreret, ſe exiſtimaffe, non fuiſſe à turbidâ aliquâ exhalatione, aut è terrâ marive natum, tam mollem & conſtantem flatum, ſed auram & aërem turbine cæli (qui in medio circa Aequinoctialem velociſſimus) in orbem circumductum. Niſi enim hoc eſſet, neque tam pertinax in occaſum, neque tam placidus & mollis perſtueret, ſed vel intercideret quandoque, vel in ortum refleſteretur, inſtans, exlex, ac ceterorum ventorum emulus. Et ab hac cauſſâ eſt, ut toto illo decurſu nunquam mutantur aut obliquentur nauium vela, ſed ab eodem ſemper cardine, & eodem ſim excipiant auram aſpirantem.*

Cauſſam tamen iſtam in Meteorolog. conſutauimus, quia uſque ad inſimum aërem vertigo cæli non perueniat, & in proprios ventos à Sole excitatos reieciſimus.

Nullus igitur ſub Zonâ torridâ Oceani raptus, propter quem deſendendum oporteat terræ diurnum motum comminifci. Verum tamen eſt, Mediterraneum mare in occaſum perpetuò deſluere, ſed cauſſâ hac maniſteſſimâ, perenni videlicet Euxini in Aegæum, & Aegæi in Mediterraneum, ac numquam reciprocatè, lapſu. Hinc enim, ut omnes teſtificantur, ingens aquarum moles, Aegypti ac Africæ littoribus impacta, verſus Hispanias & occidentem refleſtitur, naueſque Alexandriâ in Italiam, Galliam, Hispaniam deuehit molli & ſecundo æſtu, rixante & difficili in ortum reditu.

Vnde etiam liquet, quòd etſi talis aliquis eſſet Oceani Indici in occaſum raptus, aliam, præter telluris turbinatorem, cauſſam poſſe reperiri, illi videlicet affinem quæ Mediterraneum ab ortu ad occaſum perpetuò impellit: ut ſi quiſpiam Oceani orientalis fundum altius occidentali eſſe autemet. Nam reuerà ſi terræ mo-

tus,

tus, aquas Oceani illius non fatiſ celeriter terram aſſectantes retrò relinquat, id etiam in Flandrico noſtro Oceano, id in Caſpio, id in omni omnino etiam lacu & palude eueniet. Aquæ enim ob lubricam illam & lapſantem naturam, pari paſſu terram comitari non poſſunt: deſtituentur ergo, & ingenti retrò congerie terram occidentalem obruent. Hic igitur Oceani Indici ad occaſum imaginariuſ raptus à Copernicanis quolibet obuio telo Copernicum deſendentibus malè raptus eſt. Quod tamen ait Keplerus, vnam à Sumatrâ & aureâ Cherſonneſo uſque ad terram Auſtralem, continentem olim fuiſſe, cuius Maldiuæ, Moluccæ, Iauæ, & ceteræ Oceani Indici in eo tractu inſulæ fragmina quædam ac veluti veteris naufragij tabulæ ſint, non diſplicet. imò propè ſum ut opiner, hoc terreſtri itinere homines, & animalia ex Arcâ Noë in terram Beach Auſtralem, & inde in Americam paullatim, nullo tunc aut breuiſſimo freti traiectu perueniſſe. Hoc enim vero ſimiliuſ, quàm per fabuloſam fortaiſſis Atlantidem, aut per Septemtrionis niues, aut Angelorum deportatione, eò penetraſſe.

Duodecimo argumento conquerebatur Lanſbergiuſ, velociſſimum motum maximæ ſphære, id eſt, cælo primo mobili à Ptolemæo tribui, tardiſſimum minimæ, hoc eſt, lunari.

At fanè ita debuit. nam vtramque ſpatio 24. horarum circiter, diurno ab ortu in occaſum raptu, oportuit reuolui: igitur quæ amplior & maioris ambituſ erat, rapidiùſ debuit circumagi. Quòd tamen firmamentum motum proprium habeat tardiorem lunari, nil refert, quia ſapiens Opifex ſic expedire exiſtimauit, ad diſtribuendas in certo numero & menſurâ cæleſtes influentias mundo elementari. Sed nequit idem corpus, ait Lanſbergiuſ, motibus contrariis ſimul cieri; igitur duplex in oppoſitas mundi partes motus eſſe non poteſt in eodem cælo aut ſidere. Miramini hinc iterum incogitantiam ſeniſ iſtius Copernicani. Non enim dubitat, quin globus tormenti in occaſum exploſuſ agitetur duplici (vno telluris ab occaſu, altero pulueris ab ortu oppoſito) motu: & tamen negat iam id in cælum poſſe cadere. Deinde mirum eſt, niſi inſulæ Goelanæ ac in mediis aquis Miniſter, Zelandum nautam, contra motum ſuæ nauis viderit vnumquam inambulantem. Si id poteſt, nihil vltra poſtulamus pro duplici cæli motu.

L 3

CA

CAPVT XVI.

Frustrà timeri, ne motus cali terram in orbem corripiat. Superiorem aethera vero motu in occasum abire, non videri tantum propter vertiginem terræ Copernicanam.

Impossibile est, ait Lansbergius iterum, totum moueri in motu eius parte: tellus verò sphaerarum caelestium pars est; igitur cum sphaeris debet moueri.

Falleris, terra non magis caelestis sphaeræ pars est, quàm pes pars tui calcei, Lansbergi: nec enim locatum est pars sui loci. Si verò sphaeram caelestè accipis pro aggregato ex ipso orbe ambiente ac omni corpore contento, id non mouetur per se primò; terrà videlicet, parte eius, quiescente. Nec id magis impossibile, quàm Lansbergium quietis pedibus caput inclinare aut circumferre.

Sed *εὐκρίνον ἐν, non eiusdem farinae est*, nec tam facilè dissipari potest, quod ex Mæstlino congerit Keplerus. quomodo, inquam, tantulus telluris globulus non corripitur in orbem tam rapido caelorum turbine. Et augetur profectò insigniter rei difficultas, si Lansbergio luberet credere, afferenti tellurem, *perinde ac si corpus esset leuissimum*, in aëre suspensam esse, ac minimo etiam digitulo impulsam, sponte in orbem decurrere.

Verùm nego tamen globulum istum à cælo quamuis vastissimo, ad motum sollicitari: quandoquidem nubes viciniores, & tantò quàm terra obedientiores, non sequantur tamen caelestem motum. Imò, an aether (siue aër est) concauo cæli contiguus, trahatur eius motu, Galilæus & Sarsius diffident, & corrixantur animosissimè. Galilæus enim aethere à fornice cæli Lunæ trahi negat: quia si æreum aut vitreum orbem circa axem suum quantàuis rapiditate circumagas, aër inclusus non sequitur motum orbis; quod ex flammulâ candelæ facilè intelligitur, quæ concauo vasis ferè attigua, ne tantillum quidem vibratur, aut in eam partem annuit quò fluit motus. Id enim se in catino æreo expertum dicit Galilæus.

Sarsius tamen experimentum experimento reponit. *Motum aëris*, inquit, *sed tardiozem, satis superq; meum probat experimentum. Si enim candelâ accensa manu retineatur, cuius flamma non longè ab interiori catini superficie absit, hæc, ubi vas circummagi cæperit, in eandem quoque partem suam euentilabit flammam. Hæc autem euentilatio aliunde oriri non potest, nisi ex aëris sese in gyrum agentis incursu.*

cursu. Hanc verò flammam candelâ, non catino affixa, sed manu retenta, ad catini motum in eandem quoque partem agi, non est cur neget Galilæus. Quod si experto sibi id minùs feliciter accidit, idè factum existimem, quia nullâ ratione res adè inuisa feliciter ei accidere poterat. accidit tamen ijs, qui equiore animo id me presente experti, ipsimet candelam manu prehensam tenere, catinumq; agere voluerunt, viri Illustrissimi atque eruditissimi, quos inter Galilæo carissimi numerantur, Virginus Casarinus, & Io. Ciampolus.

Siue igitur aethere à concauo cæli lunaris rapi in orbem, cum Galilæo negemus, siue cum Sarsio affirmemus, numquam tamen terram vnâ corripere necesse erit; quæ tanti spatij, id est, 51. semid. suarum intercapedine à proximo cælo distat. Nam, Sarsij etiam confessione, pars aetheris à contactu cæli remotior languidius trahitur, nec impetus valdè profundè descendit versus terram: igitur terram non impellit, nec ad sequendum villâ ratione sollicitat. imò licet ad infimum aërem perueniret cæli raptus, terram tamen mouere non valeret, quia molles nimis & languidas ei manus iniiceret.

Itaque à motu cæli & subiecti aetheris non debent Mæstlinus & Keplerus terrestri globo metuere. Nec verus etiam Lansbergius, qui credit eum tam leuiter in aëre pendulum esse, vt minimo impulsu valeat in orbem agi. Nam ponderibus suis ita libratur, vt hemisphaerium vnum alteri resistat, & contrario in centrum nisu, ac incubatione satis graui, inuicem se sustentent. Falsum quoque, & contra experimentum est, terram suâ grauitate non resistere motui circulari, aliàs enim pars terræ à ceteris auulsa, sine renisu & difficultate posset in orbem duci, nec caballi nostri tanto anhelitu curulia onera circulari tractu mouerent in superficie terræ. Hinc etiam prodit se vanitas eorum, qui asseuerant, *terram semel à natura impulsam non posse quiescere, sed irrequieto motu, sine fine in orbem pondere suo verti atque obambulare.* Quia, inquam, terra pondere suo, & in centrum graui incubitu, motui etiam circulari obstitit. Nam aliàs pede vno in murum impacto, aut globo tormenti saltem in faxeum montem excusso, totum terræ orbem conuerrere, & illicò ex die noctem, & retrò ex nocte diem creare possemus. Ne igitur similes absurditates prudentem mundi inferioris œconomiam quandoque perturbarent, debuerunt diuini digitus globum illum grauius & firmiori statu suspendere.

Verùm, ecce, dum defendo terram, ne abripiatur cæli motu, metuo.

Lib. 1. c. 22
Progym-
nal.

Simbell.
Exam. 40.

Oigan:
Epiit ad
Blect.
Brand.

metuo ne proximum etiam & attiguum ætherē impellere nequeat, quod vult Galilæus, & valdè exoptent Copernicani. Si enim Lunæ ad aliquantam profunditatem subiectus aër (siue etiam aliquod ignis elementum ibi est) ab ortu in occasum non potest à cælo vehi (quem tamen constat, experientiâ Cometarum sublunarium in eo pendentium, tali motu incedere) igitur motus iste supremæ regionis aëris non verus, sed imaginarius est; nec aliunde imaginatio ista venire potest, quàm quia Orbis terræ cum infimo aëre & nubibus ab occasu in ortum abripitur, relicto supremæ regionis aëre, qui idcirco videtur in occasum regredi. Itaque nisi causam reperiamus probabilem quæ aërem illum ab ortu in occasum vero motu impellat, Copernicani imaginarium suum per vim nobis obtrudere possunt.

Et profectò vehementer ambigo an læuissimus cæli Lunæ fornix valeat vel tantillum, aërem contiguum mouere. Nam in eodem præcisissimè vestigio manens, in orbem se versat, nec spatium subiecti corporis contendit intrare, vt idcirco oporteat, ipsum loco dimouere. Nisi ergo ingentibus rugis, imò montibus totis concauitas illa cæli sit exasperata, nõ acutè video, quomodo valeat ætherem secum ducere. quem enim vncum, quam manum ei iniicit, si concameratio tota glaberrima est? non enim instar picis, aut visci, sed tenerrimâ, laxâ & solutili vnione illi fluidus æther adhærescit, nec habet, cur motum eius sequatur, nisi fortasse, quia vacuum metuit. Sed tamen, quodnam potest hîc esse vacui periculum? Nam pars superficiæ cæli quæ contiguam ætheris partem motu deserit, in spatio sequenti illicò simillimum alterius partis ætheris contactum inuenit, vt proinde prioris partis sequela, ad superficiem illam in sequenti spatio replendam, necessaria non sit. Igitur superficies cæli glabra glabrum ætheris dorsum læuissimè destingit & mox deserit, idemque parti ætheris sequenti, & omnibus deinceps ordine facit. Non faciet tamen, responsat Sarsius: *Quia nauicula vino oblita* (sic expertus est ipse Galilæus) *in mare propulsa, quingentis passibus emensis, nec antè, absterso mero, abstemiam se olfacientibus exhibet, & meras solum redolet undas. Sic ergo, inquit, à navi etiam planè discedet aqua, sed ubi secuta diu fuerit, nec simul abscedet tota, sed partim ac minutatim, vt vel sic testetur, non sponte, sed vi maiore coactam, navis se ab amplexibus distrahi.* Simile igitur in cæli & ætheris contactu eueniet.

Sed

Sed à temulento Baccho ad sobrias Nymphas malè videtur argumentari. Sequitur enim vinum tam diu nauiculæ cui adhæret carinam, quia spiritu suo penetrabile est, & altè satis in ligni meatu se insinuat; vnde tam facile & citò abluui non potest. aqua verò tantâ pertinaciâ fundo nauis adhærere nequit, cum summam solum superficiem eius oblinat, aut certè non nisi in latè dehiscenres ligni poros vix se penetrat. Itaque aqua quam fundus nauis allambit, illicò ab eo deseretur, nec sequetur, nisi quantum superficies ligni poris combiberit, aut quantum lentitudine quâdam suâ ei adhæserit. Aquam enim modico lentore apprehendere superficiem externam rei immersæ, patet, quia res aquis extracta, aliquamdiu madorem retinet; nisi pingui vncta sit, aut talem siccitatem habeat, quæ vinculum aquæ statim respuat: quomodo auium, maximè aquatiliū, pennæ nihil humoris seruant, illicò vbi aquis emerfere.

Illa tamen vini, aut aquæ nauis adhærentis experientia, non potest in cælum trahi. Nam in concauo Lunæ, nulli pori, nulla foramina hiant, intra quæ æther se illatebret, seque teneat, vt ab eo possit abduci; quomodo spiritus vini auerit secum nauis. Deinde æther magis solutilis est, nec parem habet lentitudinem cum aquâ, vt superficiæ cæli fugienti aliquantisper inhærescere possit, quemadmodum aqua nauis.

Hinc lubrico isto cæli Lunæ quasi diffidens Sarsius, ne res fortasse tota manibus extorqueretur, tandem illam totam cæli superficiem quibusdam rugis & inæqualitatibus exasperat, nec vllam tamen inde siderum manifestam refractionem futuram contendit. Facile iam autem intelligitur, quomodo æther ab angulis, item montibus fortassis etiam, & promontorijs intra profunditatem eius è concauo cæli dependentibus, in orbem impellatur.

Sed fictitia isthæc, & ad fugam reperta sunt. Verius enim longè est, nullum, vsque ad stellas fixas, occurrere solidum fornicem, quod altissimæ Cometarum traiectiones, & alia quædam satis ostendunt. Itaque non à cælo Lunæ glabro vel aspero, in orbem trahitur æther; verum à corpore lunari aspero & montoso, ceterisque Planetarum globis, qui maximo & irrequieto turbine liquentes illos ætheris campos traijciunt. Vnde sanè existimo, non longè infra Lunæ orbitam, hunc ætheris motum descendere, & omnes consequenter illos Cometas qui cæli motum ab ortu in occasum comitantur, longissimè à verticibus excelssimorum

M

mon-

montium abesse, & Lunæ, altitudine pares aut supares esse.

Cernis ergo iam, vt arbitror, non opus esse motu terræ Copernicano, vt superior æther appareat ab ortu in occasum recedere, quandoquidem causa aliqua inuenta sit, quæ vero potius eum motu in illam partem trahat. Aut si illa non sufficit, & adhuc causificentur Copernicani, virtutem cæli magneticam (quod tamen nolim) quæ ætherem ductet, fingamus, & pares ipsis erimus, qui simili virtute magni magnetis telluris, infimum aërem ac nubes ab occasu in ortum agitari credunt.

Ne tamen etiam causa Prolemæi, & plurimorum hodie, qui sine vi magneticâ (id est, lato illo & generali ignorantia in rebus istis mantelo) à glaberrimâ cæli Lunæ superficie ætherem superiorem raptari credunt, profus deferatur, ecce in memoriam mihi redit imago globi per puluerem abiecti & in eo se voluentis. hic enim puluerem à tergo caudam trahit, puluere videlicet non illicò globi superficiem deserente, sed in complexu eius aliquamdiu cum ipso fugiente, quasi aliquis eum vacui metus incesserit: eoque pertinacius & longius sequitur, quò rapidior fuerit globi motus. Sic etiam, cum pisces per aquam, homines, aues, & omnia quadrupedia per aërem rapiuntur, aquæ, vel aëris partem aliquam tergo adhærentem post se trahunt. Simile quidpiam igitur in æthere cælo Lunæ attiguo existimandum. vnde & experimento Sarfij, quod paulò antè narrabamus, magis quàm Galilæi erit fidendum; præsertim, cum & ipse Galilæus tandem Sarfio concedat, *motu catini rari fortasse aërem proximum, cuius crassities digiti mensuram non excedat.* Quam aduersarij indulgentiam largiter ampliat Sarfius: *Vt pars, inquit, lunari concauo proxima, vi ipsius cæli rapitur, ita alia remotior, ubi prioris partis vim sui distentione vitare amplius non potest, quamuis tardius, illam assequetur. Neque minus enim vna aëris pars alteri nequitur, quàm ipsi lunari concauo pars illud contingens. quòd si hæc illo nexu rapitur, rapiuntur etiam reliquæ.* Ad aliquantam tamen solùm profunditatem, vt hîc libet experiri. nam piscis, aut naus in lacu tranquillo natans, non mouet & trahit post se totum lacum. A quâ causâ verò id fiat, non est tam promptum. existimo, ob vacui metum. Nam licet pars superficiæ cæli non esset vacua, etiam si pars ætheris contigua non sequeretur, cum illa aliam inueniret (vt antè dicebam) partem ætheris, quæ eam replet; tamen natura veluti id ignorans, tam sollicita est, vt partem

Simb.
Exam. 40.

prio-

priorem aliquamdiu sequi iubeat, donec quodammodò res planè sit extra omne vacui periculum. hoc enim securius, promptius etiam & facilius est ad propulsandum mali illius periculum: natura verò facilioribus, & quæ magis in manu sunt, remedijs hîc solet vti. Tot ecce viæ sunt, quibus Copernicanis possumus elabi.

CAPVT XVII.

Motum terræ annum, neque ex similitudine terrestris opacitatis quam videmus in Planetis, neque ex motibus periodicis quibus Planeta circumueunt Solem, posse probari.

NERuos quibus Copernicani terram diurno motu agebant, soluiimus, aut fregimus, nisi fallor, alijs iam qui eam annuo motu per Zodiacum vexant, admoueamus vnguem.

Primo & altero Capitis III. argumento flagitant sibi dari, corpora Planetarum, instar telluris, opaca & radijs solaribus imperuia esse. Lunam etiam montibus & vallibus exasperari, ac terræ nostræ gemellam videri. omnes denique Planetas Solem motu proprio circumcurrere. Verùm vniuersa hæc & plura eiusdem nouæ cælestis Philosophiæ volentes concedimus. Sit Luna montosa (quamquam alio fortasse filo facies illa enormis quæ in tubo apparet, deformari possit) & terræ similis: an tamen ideò statim inter Planetas terra ambulare debet?

Simia, quàm similis turpissima bestia nobis!

Ennius.

an idcirco hominibus & simijs omnia communia esse oportet? Vocetur sanè Luna terra cælestis, & terra Luna terrestris aut elementaris, modò in superficie pari ferè enormitate, non in motu aut quiete sit ista similitudo. aliàs enim si ex similitudine facierum coniectare velis, terram etiam motu Lunam imitari, perinde feceris atque si dicas, statuam ambulare, quia hominis ambulantis habet faciem. Neque, si omnia Planetarum corpora adiaphana & opaca sunt instar globi terrestris, sequitur magis terram esse Planetam, quàm aquam esse vinum, quia illa instar vini diaphana est, & Solem transmittit.

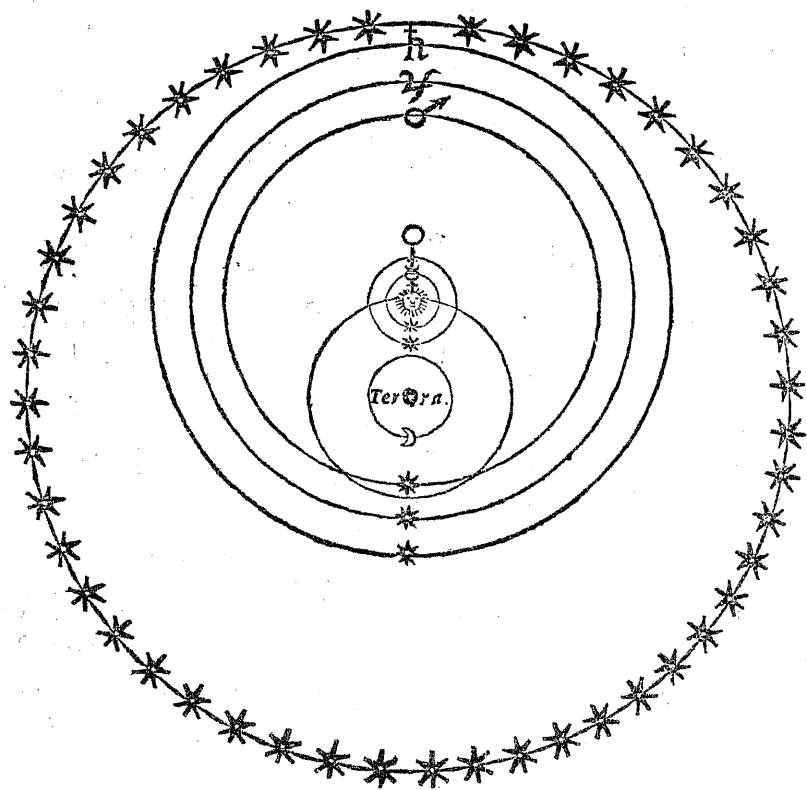
Sed Mercurius, Venus, & reliqui Planeta eâ serie ambiunt Solem

M 2

lem

lem quam olim ipsis statuit Copernicus, inquit Keplerus, Galilæus, Lansbergius. Sit ita planè. Non tamen necesse est, ut Sol in centro vniuersi stare iubeatur immobilis. Aliud namque vniuersi, & aliud Planetarij systematis centrum esse potest. Conuertant igitur Planetæ ceteri (exceptâ Lunâ, quæ manifestè motu proprio terram circuit) ad Solem periodicos suos motus, sed tamen incedat etiam Sol in Zodiaco, motu annuo, & ab ortu in occasum cotidiano, velut Rex inter satellites. Regem enim ambulantiem non minùs, quàm in throno suo immobilem, satellitium & famuli circumcludere possunt.

Iraque systema Tychoicum longè propiùs verum est Copernicano, quia terræ immobilitatem suam, & locum centalem restituit, Solemque, etsi mobilem, centrum tamen ad quod Mercurius, Venus, Mars, Iupiter, Saturnus in proprijs motibus respiciunt, constituit. Imaginem hîc eius vides.

In

In hac tellus in primis est firmamenti & mundi immobile centrum, circa quod sidera vniuersa fixa, erratica circumaguntur; etsi sola luminaria, Sol & Luna, eam ut motus sui proprii centrum adspiciant: reliqui enim Planetæ circa Solem se conuertunt. proximè quidem Mercurius & Venus, qui proinde in paruis quibusdam tantùm circellis, terram non cingentibus, sese mouent. Vnde causam oculis ipsis iam inspicias, cur Plato, Aristoteles, & veteris æui illius Astronomi Solem proximè supra Lunam, infra Venerem & Mercurium collocauerint. reuera enim motu proprio Venus & Mercurius aliquando supra Solem scandunt, cum ipsum sus deque circumeant. Vetus igitur illi distantias eorum à terrâ dimensi sunt, quando Mercurius & Venus circa summam orbis sui apsidem siue apogæum, Sole eleuationes erant, Ptolemæus verò & posteriores, quando circa imam & perigæam apsidem, infra Solem descenderant. Errauerunt verò vniuersi, arbitantes eos aut perpetuò supra, aut perpetuò infra Solem versari. Venus etiam, ut ex eodem schemate cernis, quandoque descendit infra Mercurium, nam orbita eius circa Solem includit intra se orbitam Mercurialem. igitur Venus perigæa, quàm Mercurius perigæus, terræ est necessariò propinquior.

Martis deinde orbita interfecat viam solarem, & aliquando demittit se infra Solem: quod potest facillè, cum sine solidis eccentricis & epicyclis, liquidum sit totum illud ætheris æquor. Colligit verò hanc intersectionem Tycho, ex parallaxi Martis, quam sæpè deprehendit maiorem solari. Scio multos, & in istis Keplerum, ob hanc maximè orbitarum Martis & Solis intersectionem, systema Tychoicum aspernari: sed reuera perperam, ut mihi videtur; nam Mercurius & Venus tantundem, quantum Mars, faciunt. Debit autem Mars alicubi se deicere infra Solis orbitam, quia non poterat tanto gyro, quanto Iupiter & Saturnus, includere Solem & terram. In hoc ergo Mercurium & Venerem imitatur, post quos immediatè ambit Solem.

Hæc etiam contemplatio ad systema Tychoicum me vehementer ducit, quòd videam duo tantùm luminaria, quæ Opifici in creatione cæli præcipuè curæ fuerunt, *ut præessent diei & nocti*, Gen. I. motus suos proprios circa terram ut centrum, ordinare, ceteros verò omnes Planetas ad Solem tamquam Principem se conuertere. Euidenti sanè argumento, Solem & Lunam (quorum maximè insignis in mundum elementarem est influenza) propter homines

M 3

&

& animantia proximè conditos esse, reliquos verò Planetas propter Solem immediatè, vt schemis & choreis inenarrabilibus eum circumludentes, radios eius ex varijs aspectibus in terram reflectant, & omnes actuosas illas influentias infringant, ac iuxta diuinæ sapientiæ legem modulentur. Itaque Planetæ omnes, præter duo luminaria, secundarij, & in subsidium influentiæ solaris creati sunt.

Idem de maculis, siue Planetis Borbonijs circa Solem, ac Mediceis circa Iouem censendum est. nam etsi hi Ioui proximè famulentur, remotè tamen, cum Ioue Regulo suo Regem Solem aspiciunt. Hæc igitur cæli Tychonica imago, Scripturæ sacræ, diuino & vero prototypo, propinquior mihi semper visa, quàm Copernicana, aut etiam Ptolemaica, quæ omnium Planetarum orbitas proximè ordinat circa terram veluti proprij motus centrum. Deinde Ptolemæus nimis prolixâ epicyclorum supellectile cælum onerat, quod non facit Tycho. Nam *Tychoni, Solis & totius systematis planetarij vnus & idem circuitus, communis omnibus partibus, omnes tollit epicyclos*, ait Keplerus.

Astron.
Optic. c. 10.

Hoc ergo systemate, donec emendatius quispiam dederit, vtamur. emendari enim aliquid posse, non dubito, cum Astronomiæ plurimum ad perfectionis culmen adhuc deesse, oculis nuper ipsis intellexerimus, quos Batauico tubo misimus in cælum. Veteri igitur Socratis scito, oportet ista *ἀνω καὶ κάτω ἑρέφειν, πρὸς ἀλλήλας κολλεῖν τε & ἀραιεῖν*, sursum deorsum versare, noua quadam agglutinare, demere vetera.

Plat. in
Phædr.

CAPVT XVIII.

Tres superiores Planetas vero, non imaginario motu festinare quandoque in ortum, aut in occasum retroagi. Solem instar citharædi cum choro suo fugientis, in medio Planetarum versari.

NVllo argumento in speciem probabiliori motus terræ annuus à Copernicanis adstruitur, quàm isto stationis, directionis, regressionis Planetarum. Fateor enim sanè, si tellus eclipticam è regione Solis inter Planetas perambulet, aliquid istis simile euenturum eius quod iam in ipsis cernimus. Stare, inquam, festinare, aut retroagi Planetæ quandoque videbuntur, etiamsi perge-

re

re numquam cessent: sed effectus tamen iste à pluribus causis esse potest, & vnicam, quia concinna videtur, ita amplecti vt ceteras nolis in aspectum venire, ingenij pertinacis est, & fatuelli.

Quispiam dum in flumine nauigat, si viderit omnes ripæ arbores in contrarium refugientes, non suo sed nauis & oculi motu, quid censeas, si is posthac nihil nisi simili imaginario motu circa se moueri existimet? homines in foro neget ambulare, sed ita solùm videri, & motum illum esse in suo oculo? nonne Anticyras mittas, & putes insanire? Hoc igitur ad Philosophiam Copernicanam transferamus. Potest fieri, inquit, vt per vnicum terræ & oculi nostri in Zodiaco motum omnes illos Planetarum lusus expediamus: igitur res ita habet, & lusus isti non motus veri, sed solùm imaginarij sunt. At sanè neganda consequentia est; nam etiam alio modo ac per veros, non oculi nostri, sed Planetarum motus & epicyclos res ista potest extricari. imò Copernicus ipse non fuit epicyclorum tam vbique respuens, quin duos etiam Lunæ concesserit. Sed simplicius tamen, inquit Keplerus, per vnicum telluris motum nos explicare possumus, vbi Ptolemæus tot epicyclorum ambagibus vtitur, & spiræ Tychonis, quas in spatijs illis ætheris Planetæ describunt, sunt perplexissimæ. Li. 4. Epit.

Verùm tot incommodis, quæ in telluris motu antè ostendimus, obnoxiam simplicitatem diuinus Opifex non quæsiuit, sed vt in horologio, quod multiplici rotularum instrumento tempus regit, voluit ingenium potiùs ostendere. Ciconiæ & aliæ quædam *ἀσαρκαι* & macilentissimæ aues vnicum & simplicissimum ile à rostro ad caudam habent, an ideò meritò gloriari, & homini, cui tot flexuosissimis spiris & orbibus ilia implicantur, obstrepere possint? Non quod simplicissimum, semper etiam perfectissimum est. Paucioribus fortasse sideribus, aut cælestium motibus potuit Deus necessitatibus inferioris mundi occurrere; noluit tamen, quia Principes affluentia, & liberales diuitiæ decent. Itaque vel Ptolemæi epicyclis vel spiris (quod magis opinor) quæ non longè à Tychonicis abluunt, & proprio Planetarum motu, in acceleratione illâ eorum & retardatione, vt maluit Deus, quàm paradoxo telluris motu. Et quamuis spiræ, quas in altum exsiliendo & desiliendo describunt Planetæ ludendo circa Solem, perplexæ sint, extricari tamen vtrumque à nobis valent; & satis est Artifici suo, & Angelis fortasse rectoribus perspectas esse. Et quid, quæso, etiam apud Copernicanos non perplexum & intricatissimum est?

est?

est? Keplerum, Gilbertum, Origanum, Lansbergium, aliosque lege, videbis quàm in multis diffideant. Keplerus circuitus Planetarum circa Solem contendit esse ouales, alij circulares malunt. Idem in corpore ipso solari centrum omnium circuituum ponit, alij cum ipso Copernico extra Solem, non tamen procul ab eo collocant. Lansbergius centrum orbis Saturni in sphaerâ Veneris, centra Iouis & Martis in sphaerâ Mercurij constituit. Terra deinde, Venus, & Mercurius, omnia diuersa centra apud ipsum habent. Keplerus & Galilæus Solem circa centrum suum rapido turbine versant, ceteri ferè quietem quam Copernicus dedit, ei seruant. Keplerus turbine isto Solis, vniuersa Planetarum & telluris corpora ab occasu in ortum circumagi putat, & cum diutissimè in fibris istis magneticis, quibus alliciuntur (vt credit) vel repelluntur à Sole Planetæ, fatigauit ingenium, succumbit tandem in quæstione, *Quibus ex causis limites excursuum recedant in antecedentia.* Nam ingenuè confitetur: *Hactenus quidem causarum plerarumque allatarum euidentis erat verisimilitudo: in hoc ultimo agmine rerum Astronomicarum ægrè succedunt causæ, laboratq; cum mens, tum maximè fides eorum, quæ quis comminisci possit.* Patere igitur Ptolemæum & Tychonem etiam in suâ Astronomiâ aliquid ignorare, Keplere.

Lib. 4 Epit.

Sed impensè mirantur omnes Copernicani, quomodo tres superiores Planetæ, cum Soli oppositi, & terræ vicinissimi sunt, semper retrogradi fiant, si per proprium suum motum versus occasum refugiant. cur enim in oppositione potius id ijs accidit, quàm in alio ad Solem adspectu? Cur deinde, in istâ eadem oppositione, siue in acronychijs suis, semper maximi fiunt, & terræ propinquissimi? Causam enim huius phænomeni concinnam reddent nobis Copernicani, quam Ptolemæi aut Tychonis Philosophiæ non possunt.

Verùm, si Planetas vi aliquâ magneticâ Solis, circa centrum suum se reuoluentis, in orbem ab occasu in ortum agi, Keplero accredamus, ratio fortasse huius vtriusque miraculi ex distantia certâ & adspectu Solis peti poterit. Si verò Angelorum ministerio Deus astra agitat, res adhuc minùs impedita erit. Minister enim iste Domini imperium adspicit, & ad sapientissimam eius legem, fidus quod manibus, vt sic dicam, gestat, contorquet: & hoc quidem siue per eccentricorum & epicyclorum rotas & instrumenta, siue per simplices in vacuo aethere sideris gyros, rem istam administrat.

nistrat. Itaque admiratio tota ab ignorantia causæ efficientis illius motus venit, quam diuina mens admirabili ingenio sic disposuit, vt quibusdam interuallis & ad Solem adspectibus eleuaret, aut deprimeret sideris corpus. Id etenim ad finem cui conditi sunt Planetæ, necesse fuit. nam corporum suorum obiectu reflectunt & modulantur lumen & influentias, præcipuè Solis; quod non ex eadem vbique distantia eodem modo possunt, vt ex crementis & decrementis lunaribus perspicuè intelligimus. Igitur reflexio luminis, aut si quæ est alia influentia solaris, in certo ad Solem interuallo, postulat aut attolli aut demitti Planetæ reflectentis corpus, vt valeat reiectus ille luminis in terram redire, aut quocumque diuina sapientia destinauit. Sic Mars, Iupiter, Saturnus cum oppositi Soli, humillimi sunt, & pleniori luce apparent, fortasse, (quia tunc acronychi) vt vesperi occidenti Soli in officium illuminandæ noctis succedant: ob quem etiam finem Luna in oppositione plenitudinem habet, vt cum à Sole remotissima est, nec perinde influentiam eius adiuuare potest, ipsa tunc per se plurimum valeat, & occumbente Sole, ab ortu pleno ore assurgens, Sol quidam nocturnus, aut ἡλιος ἀδρῆς , Sol imbecillis, vt vocat Theophrastus, videri possit. Sic ergo etiam tres illi superiores Planetæ (nam Venus & Mercurius nequeunt vquam opponi Soli) è regione Solis occidentis surgentes, paruuli soles, aut certè lunulæ quædam imbecilles dici possunt, qui cum longissimè à Sole recesserunt, & influentiam suam minimè cum eo communicare valent, tunc à se validiores & grandiores effulgent, vt temperiei noctis plus afferre, & tenebras infringere possint. Retrogradi verò tunc etiam sunt, quia quandoquidem motu veri, aut imaginarij epicycli, ab occasu in ortum se vertentis, in imum perigæum deiectioni sunt, debent aliquamdiu reuerti versus occidentem, vt denuò in altum resurgant: non enim per lineam rectam centrum Planetæ tollitur in altum & summittitur in terram, sed per circularem, aut spiralem, cuius summa curuatura cadit ab occasu in ortum, secundum successiōnem signorum.

Denique, quacumque viâ id eueniat, certum est, ad distribuendas siderum influentias id valdè conducere, & motus omnes illos, quos Ptolemæus eccentricis & epicyclis ingeniosè tribuit, in eum finem ab Auctore naturæ assumptos esse, & de causis ipsis efficientibus idoneis prouidisse.

N

Et

Et profectò, dum paullisper hîc resisto & muginor, itus illi & reditus superiorum Planetarû satis videntur fieri proprio eorum, non telluris, motu, quia sic in Venere & Mercurio fiunt. Hi enim breuiori, quàm illi superiores, circulo, suo non alieno motu in altum se erigunt, & rursùm deuoluuntur, nunc præcedunt, aut sequuntur Solem, nunc illicò se reijciunt in alteram eius partem. Quòd igitur duo isti inferiores proprio motu ludunt, non est verisimile à superioribus tantùm simulari. Idem etiam ex astris maculosi Borbonijs circa Solem, & Mediceis circa Iouem potest ostendi. nam isti minorum gentium Planetæ suo se motu supra principale suum sidus attollunt, & infra residunt, festinantque quandoque, aut retardantur. Hoc ergo ipsum tres etiam superiores facient, quia & ipsi secundarij ac famulares Solis Planetæ sunt, & planè, instar Borboniorum, Mercurij ac Veneris (licet capaciory gyro) circa ipsum motu proprio & periodico choros ducunt.

Venit iam mihi in mentem, cur fortasse fabulæ veteres Apollini (quem constat Phœbum siue Solem esse) citharam in manum dederint, ad cuius mensuram Dij gressum moueant & choreas ducant. quia circa Solem citharœdum, inquam, ceteri Planetæ, nutus omnes eius respectantes, & prout influentia eius flagitauerit, in varia schemata choreas suas figurant & torquent. Præter Dianam sororem tamen, id est, Lunam, quæ siluas & terram, aut Endymionem suum magis quàm fratrem Phœbum amat, ideoque circulum suum à Sole auersum ad terram sola conuertit.

Gen. 1. Cogitate igitur iterùm mecum, primam Dei in cæli machinatione curam fuisse, luminarium creationem, *vt dividerent diem ac noctem, & essent in signa & tempora, & dies & annos: vt lucerent in firmamento cali, & illuminarent terram.* Hæc ergo duo principalia (non mole corporis, sed actione & vtilitate) astra, præter cotidianos circa terram circuitus, periodicos in Zodiaco suos motus proximè etiam ad terram tamquam centrum inclinant, vt de Deut. 33. *promis fructuum Solis & Lune, ceterisque terræ frugibus animalia, -ac præsertim Principem eorum hominem beent.* Vnde hac motûs proprij, quâ terram amplectuntur, inclinatione satis significant, cuius immediatè ministerio & vtilitati facti sint. *Fecitque Deus, ait Scriptura, duo luminaria magna: luminare maius, vt præesset diei, & luminare minus, vt præesset nocti, & stellas.* Quæ scilicet

licet in subsidium luminaribus postremò adiectæ: præsertim Planetæ, tamquam proximi & familiares vernæ circumpositi Soli sunt, qui aut impetum & ardorem eius mitigarent, aut influentiam corpore suo, velut speculo, exceptam, longiùs & quò directè peruenire non poterat, dispergerent.

Imaginamini igitur tripudium aliquod aut choream, in quâ citharœdus eodem agmine cum turbâ circa se tripudiante fugit, & cælestis circa Solem tripudij formastis imaginem. Aut si mauultis, cogitate Corybantes, vnico in medio agmine pulsante cymbalum & vnâ saltante, circumcursare suam Berecynthiam. Corybas ille cymbalotriba, Sol est, ceteri circa ipsum choros agentes, quinque Planetæ sunt: Berecynthia, siue Cybele. Deûm mater, omnium fabulantium consensu, terra est; quæ idcirco turritum caput habebat, qualis terræ superficies.

C A P V T X I X.

Quarto & quinto argumento Capitis IIII. annum telluris motum perperam astrui. Ridicula theologia Copernicana Lansbergij.

SOL maior est terrâ, inquebat Keplerus; igitur non ipse terram, sed terra ipsum debet ambire. Nam solemne est, vt Planetæ maiores à minoribus ambiantur. Sic Planetæ Borbonij Solem, sic Medicei Iouem, sic Austriaci Saturnum circumcludunt, sic Lunam videmus terræ factam esse pedissequam: minor quippe vbique maiori famulatur. Sed argumentum imaginem veri haberet, si terra, stella aliqua foret inter erraticas. nam reuerà minor semper est ille erro, qui centrum alterius circuit, quia famulus eius, & ad incitandam aut heberandam influentiam est ei appositus. Verùm terra astrum non est, neque ad iuuandam aut leniendam Solis influentiam, velut ministra eius, est ei addita; sed ipsa Domina potius Solis est, propter hominem qui in superficie eius colit. Nam *Solem, & Lunam, & omnia astra cali creauit Dominus Deus in ministerium cunctis gentibus quæ sub calo sunt.* Non est autem insolens, vt Domini mole corporis vincantur à suis famulis, & ingentes Heluetios sæpè circa Principem pumilionem vidimus. Sol igitur maior sit homine & totâ terrâ; famuletur ei nihilominus, quia tanta moles ei necessaria ad ministerium fuit.

At non decuit, ait Keplerus, ut homo in centro mundi cum terrâ suâ immobili semper desidèret, sed per Zodiacum inter Planetas ambulare cum domicilio suo debuit, ut ad cæli & astrorum dimensionem, varias stationes, ut Geometræ solent, caperet. Hoc etiam tam fragile argumentum inter arietes suos (sed vitreis cornibus) habet, & minificè prædicat Lansbergius. Quasi verò enim non omnes Astronomi, etiam Copernicani, confiteantur, ad certitudinem mensuræ cæli & stellarum ne hilum interesse, siue Sol siue terra moueatur: nam distantia eodem modo variatur, utrumlibet extremum accedat, aut recedat. Motum etiam terræ annum conferre quidquam mensuræ fixarum, ridiculum est; cum terra, earum, ut aiunt, respectu, quasi in eodem semper puncto, ob ingentem distantiam, permaneat. Et tamen agit infinitas Deo gratias Lansbergius, quod ei per Copernicum duas in orbe telluris annuo stationes (quas, inquit, Ptolemæus nesciuit) pro dimetiendis Planetis & fixis *clementer manifestauerit: ut tam certi simus de possessione cæli* (videte, obsecro, admirabilem theologiam istius Copernicano-Caluinistæ) *post hanc vitam, quam certò iam idem ad normam exigimus & mensuramus.* Cui enim vsui ista cæli dimensio, nisi ut doceat hominem, quod tam aptè mensurare nouit, suo tempore quoque occupaturum? *nam quanta est scientia, tantus quoque sit scientiæ vsus necesse est.* Et firmat id exemplis præclaris, *aquila, cygnorum, anserum, struthionum, formicarum*, quæ omnes habent scientiam, & viâ scientiæ vsu. Et tandem, *Concludo igitur, inquit, cum Deus homini scientiam mensurandi cælum dederit, vsu quoque post hanc vitam concessurum.* Cernis iam, opinor, quomodo naturalis rationis etiam luculam amittat, qui semel Fidei Christianæ lucem abiecerunt. Quis enim sani capitis ad tam perperam consequentiam non obstupescat? Copernicani artem iam habent certò mensurandi cælum; igitur ibunt omnes ad cælum: quia scientiæ illius vsus est, possidere cælum. Si enim possidere debeam omnia, quæ certò metiri possum, breuî futurus sum locupletissimus omnium mortalium. Veniam primùm cum decempedâ in Zelandiam, dimetiar Lansbergij agellum, & possessione eum depellam. Sed quid agent miseri illi theologi, qui ex Apocalypsi nuper conati sunt dimetiri inferorum diametrum & peripheriam? nam *stadia illa mille sexcenta* putant esse longitudinem infernalis diametri. Hos igitur consequentia illa Copernicano-Caluinistica

Controll. 2.
de Mor.
terra.

Apoc. 14.

Lans-

Lansbergij detrudet etiam in inferorum possessionem? Pergit tamen in hac theologiâ Lansbergius. *Si formica, inquit, finem scientiæ suæ assequitur, qui est preparatio cibi per æstatem, & collectio tempore messis, Prouerb. 6. multo magis homo, præstantissima creaturarum, finem scientiæ affecutus, cælum ipsum post hanc vitam possidebit.*

Verùm, si colligere messem, est finis scientiæ formicæ; igitur dimensio cæli finis erit Astronomiæ Copernicanæ (quia scilicet actus, finis proximus sui habitus est) non possessio cæli. Dixisses ergo potiùs, Lansbergi, frui aceruo & quæsitis per æstatem, esse finem phantasticæ scientiæ formicarum, ac proinde Astronomos cælo suo quandoque etiam fruituros; ut infrunita illa consequentia plus frontis haberet. Sed scito tamen, subterraneos prædones sæpè horrea formicarum tuarum depopulari, & misellas istas sine & fructu laborum suorum abigi: ut meritò Copernicani metuerè possint, ne non omnes perueniant ad cæli possessionem. Sed affanias etiam continuat Lansbergius. Nempe ex istâ mensurâ cæli Copernicanâ aded iam certâ & exploratâ vaticinatur, imò oculis ipsis euidenter prospicit, extremum vniuersi diem in ianuis iam iam esse. Nam veluti, inquit, dimensio templi Ezechielii Ezech. 40. ostensâ, certò significauit templum à Chaldæis incensum mox instaurandum esse; ita *exactam quoque dimensionem cæli, à Deo ultimis demum temporibus reuelatam, euidenter ostendere ait, diem adesse, quo D. N. Iesus Christus, cum hortationis clamore, & voce Archangeli descendet è cælo, ut nos ad se tollat.* Nescio riderène velim, an misereri. Ut enim malè hærentem illam iterùm consequentiam, inter templi illius & mundi instauracionem, ac vtriusque dimensionem non attingam (quam facilè contemnes, si alteram dimensionem nouæ Ierusalem Apoc. 21. legas, & tamen mundum veterem, tot iam ab illâ dimensionè annis, adhuc hodie stare intelligas) cuiusnam, obsecro, reuelatione accepit Lansbergius tam *exactam cæli dimensionem?* An à Copernico? an à Keplero? (vnde pleraque sua habet, etsi obnixo silentio premar.) an à prophetâ non alio, quàm quadrante suo Astronomico? Certè à Copernico non potest, qui à Lansbergio terrâ cæloque toto in mensurâ dissidet. Nam Copernicus corpus Solis, consentienter pænè Ptolemæo, solum 1179. terræ semid. Lansbergius verò 1498 $\frac{1}{2}$ semid. & ampliùs à terrâ remouet: Keplerus magis

N 3

prodigè

prodigè huic distantia 3469. semid. cum triente decernit. Copernicus deinde corporis solaris molem minorem quàm Ptolemæus, id est, solùm 162. terrâ maiorem constituit, Keplerus iterùm in immensum adaugens, 3469. circiter ampliorem facit, Lansbergius medium quasi inter vtrumque, præceptorem cædens, 433 $\frac{1}{2}$ vicibus est contentus. Et videte, quæso, ridiculam certitudinem mensuræ cælestis, quam isti homines mundo promittunt, & ob quam Deus omnes breuè Copernicanos (vncò fortasse, vt Claudium Cæsarem olim) in cælum sit attracturus. Quanto fatiùs cum filio Sirachi, incertitudinem Astronomiæ Copernicanæ confessus, diceres Lansbergi: *Altitudinem cali, & latitudinem terra, & profundum abyssi quis dimensus est?* Et cum altero isto Sapiente: *Difficile æstimamus quæ in terrâ sunt, & quæ in prospectu sunt, inuenimus cum labore: quæ autem in calis sunt, quis inuestigabit?* Nam Hipparchi, Ptolemæi, Albategni, Alfragani, Alphonsi, Regiomontani, Copernici, Tychonis, Kepleri, Clauij, Magini, id est, Principum Astrologiæ tam latum & enorme sæpè diffidium, disciplinæ illius fluctum & incertitudinem satis publicat. Nec te Lansbergij audacia magnopere moueat, qui demonstrationes suas euidentes, & tamquam cælo allatas iactat: nam alij illi ingenio, studio, instrumentorum supellectile longè instructiores, idem de suis tibi iurabunt, quotiescumque voles. Sed quoniam hucusque per deuia Lansbergium *testag, lutoq,* secuti sumus, gradus etiam aliquot addamus, quò bellatulum aliud theologiæ eius Copernicanæ dogma nos porrò inuitat.

Mundus, inquit, instar oui est, cuius testa, stellarum fixarum sphaera sit, extra quam nulla pars mundi est reliqua. & tamen tertium cælum ad quod D. Paullus raptus (quod Catholici empyreum nuncupamus) stellis fixis superponit; sed tam spirituale, vt indicet nihil aliud esse, quàm ipsum Spiritum sanctum. Probat verò ratione perspicuâ, vt ait, tertium aliquod cælum orbi elementorum & fidereo incubare, quia vt ouum producat pullum, gallinam incubantem habere debet: igitur *spiritus Dei viuificans* duobus etiam cælis inferioribus incubare debet. Nam *duo visibiles cali,* inquit, *occultas vires prodere nequeunt, nisi tertium pariter in eos operetur. Quam euidentem itaque, ouo productioni pulli intento desuper aliquid incubare à quo fouetur, tam certum est, duobus visibilibus calis generationem quarumlibet rerum molientibus tertium quasi insidere,*

insidere, viresq, addere, cum sine hoc non magis opus suum absoluerè possent, quàm ouum sine incubatione gallina.

Parcite Galli, Hispani, Itali, Germani, solent Belgæ aliquantò plus ingenij & Mineruæ habere, sed paucos tales hæresis à mente sic abduxit. Quasi enim verò *spiritus Dei viuificans* non per totam & intimam mundi molem sparsus sit, & penitissima quæque penetret, sed in conuexam octauæ sphaeræ superficiem se retraxerit, vt eam, instar gallinæ incubet, & admirabile ibi, nescio quod, cælum nobis concinnet. Nec enim ille Spiritus hoc modo extrinsecus tantùm incubauit (quod fortè putat Lansbergius) primis mundi aquis, sed toti abyssò ad fundum vsque quaque infusus, eam ad piscium & volucrum genituram fecundabat. Non abstineo etiam manum, quin aliud leuiter attingam, quod in præclarâ illâ, De tertio cælo inuisibili, appendiculâ scribit Lansbergius. *Bruta animalia, imò res inanimatæ, inquit, ad ligna & lapides vsque, presentis suæ vanitatis consciæ, in illum diem (secundi Christi aduentus) perpetuò intentæ sunt, sub spe quod & ipse tum vindicabuntur ex seruitute interitûs in libertatem gloriæ filiorum Dei. Rom. 8.* Igitur si illo die bruta etiam animalia vindicabuntur ex seruitute interitûs, para cælum aliquod, aut terrestrem paradisum pro anseribus, equis, & mulis resurgentibus, Lansbergi, aut Scripturam sacram discite melius, à SS. Patribus, non è cerebello tuo intelligere. *Creatura enim illa, inquit, quæ liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei,* mundus iste corruptibilis est, cuius figuram præterire alibi Apostolus dicit. Hic autem non in brutis animalibus, lignis, & lapidibus (vt pinguis tua theologia credere se ostendit) sed in cælo & elementis, id est, principalibus suis membris innouabitur, & particulâ gloriæ filiorum Dei se vestiet. Vulgare enim est, nomine creaturæ & mundi, intelligi cæli & terræ compagem, quam in principio temporis statim Deus creauit, & sequentibus diebus exornauit. *Si mundum dixeris,* inquit ille *Afer, illic erit & calum, & quæ in eo; Sol & Luna, & sidera, & astra, & terra, & freta, & omnis cænsus elementorum.* Sed à diuerticulo repetatur fabula.

Sextum Capitis I I I. argumentum erat magnifica illa & *ἐπισημοῦν* demonstratio Lansbergij, cui, vt pote scientifica, inquebat, nullâ ratione contradici possit. Summa erat. Motum Lunæ in longitudinem Zodiaci, iuxta Ptolemæi & Tychonis (addo, omnium Astro-

Eccli. 1.

Sap. 9.

Rom. 8.

1. Cor. 7.

Tertul. De Virgin. uel. land. c. 4.

Astronomorum) sententiam, ex motu Lunæ in proprio orbe, & motu Solis sub eclipticâ compositum esse. quod fieri non potest, ait Lansbergius, quia Sol motu suo Lunam non trahit. Igitur pro Sole reponenda est terra, quæ ex paradoxo Copernici, elementa omnia & Lunam motu annuo sub eclipticâ secum rapit. sic enim Lunæ motus ex motu quo singulis mensibus reuoluitur circa terram, & ex altero motu terræ portantis quasi per Zodiacum Lunam, permixtus erit. Sed aliud longè est, Lunæ motum in longitudinem, ex motu proprio, & Solis sub eclipticâ componi, quod dicit Ptolemæus, & passim Astronomi; aliud, Lunam eodem tempore, duplici motu, vno suo, altero Solis aut terræ vehentis Lunam, moueri, quod vult Lansbergius eos dicere. Solùm igitur aiunt, vt Luna mensem suum absoluat, & ab vnâ cum Sole coniunctione ad alteram redeat, non satis esse, 360. gradus, id est, totam Zodiaci longitudinem proprio motu emensam esse, sed motum insuper 29. graduum (& quod excurrit) adiendum; quia Solem non inuenit in eodem Zodiaci loco, vbi eum in proximâ coniunctione reliquerat, sed inde versus Orientem ad gradus 29. motu proprio sub eclipticâ promotum: vnde vt eum iterùm assequatur, debet etiam suo motu spatium illud conficere, & in supputatione temporis integræ lunationis, oportet 2. circiter dies, quibus hoc spatium emeritur, ad 28. quibus Zodiaci longitudinem circumcurrit, addere. Et hoc est, Lunæ integrum, ab vnâ coniunctione ad alteram, motum, ex propriâ circa totum Zodiacum periodo, & motu intereâ Solis (id est, particulâ motûs Lunæ tantâ, quantus intereâ temporis fuit motus Solis sub eclipticâ) compositum esse, vt ex Ptolemæi loco, quem citat Lansbergius, ex Albategnio, Maurolyco, Tycho, & omnibus à caluo ad caluum est manifestum. Ad hoc autem tam necesse est, Lunam à Sole aut terrâ per Zodiacum raptari, quàm opus mihi nauis, vt Louanio pedes Bruxellam vadam. Et nisi hæc viderit Lansbergius, non valdè bonos oculos; si viderit, optimam habuisse oportet frontem, quæ non erubuerit puerile sophisma pro *δυναμιον* demonstratione, cui nullâ ratione possit contradici, tot eruditus hodie oculis obijcere. Decipit autem æquiuoco. Ptolemæus enim motum Lunæ menstruum ex duabus partibus successiuis compositum dicit: quomodo totus motus quo Louanio Antuerpiam imus, ex parte vnâ hinc Mechliniam vsque extensâ, & alterâ quæ Mechliniâ deinde Antuer-

Ptol. lib. 4.
c. 3. Alm.
Albateg.
c. 30.
Mauroly.
Dial. 2.

Antuerpiam decurrit, est contextus. Lansbergius verò videri vult eum à Ptolemæo compositum ex duobus integris motibus, quibus Luna & à se, & à Sole simul (vel à terrâ, secundum Copernicanos) agitur: quomodo nauis à puppi ad proram inambulantis motus, ex motu quem ipse nauta sibi, & altero quem ei nauis imprimit, est permixtus.

CAPVT XX.

Ultimo argumento, præcessionem Equinoctiorum ab inclinatione axis telluris esse, minimè probari. Terram physicam Lansbergij circa axem suum non sponte reuolui. nec terram Hebræis à cursu quo ipsa currat, nomen accipere.

DEbellatum ferè iam est, & ad nouissima tela, quæ lassâ & velut moribundâ manu Copernicani spargunt, peruenimus. Libratio, inquiunt, à septentrione in meridiem, quæ Equinoctiorum anticipationem facit, facilius & minori molimine in axis terræ inclinationem, quàm in ingentis spheræ cælestis vacillationem conijci potest.

Sed nego, restituto semel Soli & stellis fixis motu, operosum aut difficile esse, hoc leuis librationis auctariû; ad dispensandas mundo siderum influentias necessarium, iis adicere: accessorium enim hîc sequi debet suum principale. neque, si fixæ non grauantur cotidie ab ortu ad occasum circa terram reuolui, graue etiam ipsis erit, tardissimo alio motu librari, & eclipticæ ac Equatoris intersectiones mutare. Nec tamen idcirco nonam, decimam & vndecimam spheram mobilem, astris vacuum (vt hodie quidam faciunt) oportet stellis fixis superstruere. Vnica ista astrifera sufficit, quæ sit prima mobilis, & varios immediatè motus recipiat, aut potius vnicum qui multorum imaginem habeat.

Defunctus mihi iam videbar omnibus argumentorum Physicorum molestiis, & aliò moliebar gressum, sed Lansbergius etiam laciniam reducit.

Terra physica, inquit, singulis diebus vnâ circa centrum suum reuolutionem sponte absoluit, idque constanter ab occasu in ortum: quocirca, ait, *mibi dubium non est*, quin magna tellus eodem modo singulis diebus circumagatur.

O

Labo-

Lib. 6. c. 4. Laborabam, fateor, vt mendacij tam callidi & per nefas ad sollicitandam telluris quietem reperti, vanitatem deprehenderem. sed operam mihi istam remisit, & egregiè me adiuuit Gilbertus, in re istà magneticà Princeps, & inter pertinacissimos Copernicanus. Terra autem physica nil aliud quàm lapis magnes est, quem Gilbertus terrellam seu paruam terrà, veluti contrà, terram, magnum magnetem appellat. Quid igitur de istà magnetis ab occasu in ortum cottidianà vertigine Gilbertus? *Omitto*, inquit (& nos igitur etiam omittere possumus) quòd Petrus Peregrinus constanter affirmat, terrellam super polos suos in Meridiano suspensam moueri circulariter integrà reuolutione 24. horis, quòd tamen adhuc videre non contigit. De quo motu etiam dubitamus, propter lapidis ipsius pondus, tum quia tellus tota, vt mouetur à se, ita etiam ab aliis astris promouetur: quòd proportionaliter in parte quauis (vt in terrellà) non contingit.

Si igitur Gilbertus, tantus hìc & curiosissimus omnium artifex, nullum similem terrellæ motum deprehenderit, quis non videat, quo fine hæc conficta sint à Copernicanis? Deinde, esto rotet se ab occasu in ortum suspensus magnes, cur tamen terra similiter facere debet? multis enim aliis motibus admirandus est magnes, quibus terræ gleba euidenter caret. Falsum etiam omnino, & ex officinà vnius Gilberti, telluris globum nihil aliud quàm magnum magnetem esse.

Experientiam quoque, quam in se narrat Cardanus (terræ aliquem tremorem ferè semper solitum percipere) in rem suam trahent fortè Copernicani. Sed nequidquam. nam Copernicanum terræ motum, quo illa fugit

Virgil.

Ocyor & iaculo, & ventos equante sagittà,
imò rapidissimas tormentorum pilas longè præuertit, non solus Cardanus, sed & nos sentiremus. Potius igitur leuis illa terræ libratio fuit, quâ terra altrinsecus onerata, centrum grauitatis suæ in medium vniuersi perpetuò restituit, vt Archimedi & elementorum trutinatoribus placet. aut certè non corpus, sed imaginatio Cardano mota fuit. aut denique, spirituum animalium (quos supra modum subtiles habuisse iactat) vibratio, non terræ tremor fuit, quem solitus sentiscere Cardanus.

Argutiolas quasdam alias nectunt Copernicani, sed quæ ne muscam quidem capere valeant, ita sunt tenues; & id genus omnia dif-

diffiantur tam facilè iis quæ in antecessum diximus, quàm folia ventis. Quòd denique Spiritum sanctum in partes trahant, nihil miror; hoc omnes etiam in fide Catholicà errone, vt specioso mantelo se tegant, etiam facere solent. Quàm disertè in eos loquatur ille Spiritus, antè ostendimus, vt quid iam etiam eum volunt sententiam mutare?

Sed à facie Domini dicitur moueri terra, inquiunt: igitur non quiescit. Verùm magis id quàm blitum & omnes betæ betizat. Quis enim non intelligat, loqui de tremore, aut subsultu qui fit ministerio spiritus subterranei, quo montes exultant vt arietes, & colles sicut agni ouium; non autem de motu Copernicano? de motu, quo, respiciens terram, facit eam tremere, non Pythagorico turbine rotari? vt enim hunc quiescere iubeat, ait ibidem, Dominum fundasse terram super stabilitatem suam, nec inclinandam in sæculum sæculi.

Idem, & nil vltra dicit S. Iobus: *Qui commouet* (id est, tremescit, vt patet ex Hebræo) *terram de loco suo, & columna eius* (hoc est, subterraneæ rupes, quæ terram sustinent, velut columnæ aut ossa) *concutiuntur.* Hæc alibi sæpè appellantur fundamenta terræ. *In conspectu illius commouebuntur montes simul & colles, & fundamenta terræ, & cum conspexerit illa Deus, tremore concutientur.* Terra etiam dicitur non rarò moueri, dum incolæ eius commouentur & turbant. Locus iste euidentis & amœnus est: *Per tria mouetur terra, & quartum non potest sustinere. Per seruum cum regnauerit, per stultum cum saturatus fuerit cibo, per odiosam mulierem, cum in matrimonium fuerit assumpta, & per ancillam cum fuerit heres Domina suæ.* Tria autem illa non arripiunt (si Deo placet) procaussis efficientibus sui terræ motus, Copernicani.

Denique nec Hebræi terram *עָרָץ* *erets* appellant à rad. *עָרָץ* *ruts*, id est, *cucurrit*, quia ipsa currat (quòd vellent Copernicani) sed quia in superficie eius, à circumcolentibus eam animalibus, velut in curriculo & *ἵπποδρόμος* curritur. Sic enim etiam Circus aut stadium in quibus cursu certatur, *curriculum* Latinis, *ἵπποδρόμος*, aut *ἵπποδρόμος* Græcis, à cursu dicuntur. Paullò tamen aliter Pagninus. *Sunt qui dicant, ait, quòd radix nominis עָרָץ sit עָרָץ quòd est currere: quòd super terram currat & circumdet eam iugiter sphaera. & sic Aleph non est radicalis littera.* Igitur, quia à cælo & Sole circumcurritur, à radice istà nomen deriuat, non quia ipsa Solem, aut centrum suum circumcurrat.

EPILOGVS.

REdeat igitur in centri locum & quietem suam tellus, magna mater nostra; quia sic diuinæ, sic humanæ volunt rationes. Scripturæ, inquam, sacræ, & oculis nostris faueamus, neque varæ rationis regulâ sensuum rectitudinem corrigamus: similes vetusto Anaxagoræ, qui (quidquid oculi reclamarent) niues esse nigras contendebat, quod ex nigrâ concreuissent nube. Quid enim aliud Keplerus egit, dum Planetarum moles & interualla, ex quinque corporum regularium proportione potius nobis condidit, quàm ex certâ aut probabili parallaxi, vel oculorum experienciâ? Quid aliud omnes vbique Copernicani, dum clausis oculorum luminibus, aciem totam in interiora conuertunt, & fatuellæ imaginationis luculam tam manifestæ veritatis luci anteponunt? cum tamen Aristotelis, & verissimo in rebus istis naturæ, scito, ἀφ' ἑαυτῆ ἀιδόντων, & τῶ λόγῳ μόνῳ δουλοῦν, ἀπὸν τὰ καὶ μάταιον, deserere sensum, & solam rationem sequi, absurdum sit & fatuum.

Lib. de Lin. insect.

Iniquissimè verò Copernicani clamitant, quædam in sententiâ quæ Solem mobilem facit, difficulta esse, propter lusus & admirabiles choreas, quas circa Solem perpetuâ fugâ se proripientem, exercent ceteri Planetæ; cum in sententiâ etiam eorum (si paucula excipias) nihil non difficile sit & perplexum: quod & ipsi, vbi paulisper ad mentem redierint, non infitentur. Deinde choreæ illæ Planetarum, quas epicyclorum vertigine expedire conatus est Ptolemæus, non adeò difficiles sunt & impeditæ, quin nobis Keplerus etiam ipse, mente & stilo egregiam deformare valuerit earum imaginem.

Lib. de Motu Mart. c. 1. Plat. in Phædr.

Orat. 17.

Quo verò, diuinone immediatè, an Angelico, an naturæ alterius ingenio illæ describatur, dicam cum Socrate, ταῦτ' ἔμπερ ἐν Θεῷ μελήσῃ, hoc Deo cura sit: ἐκβάθῳ τῆ θάλασσης μετὰ, ego cyatho mare metiri nolo. Præclare, vt solet, D. Nazianz. Deus latere nos multa voluit, vt typhum nostrum & arrogantiam comprimeret, ἵν' εἰδῶμεν τὸ μὲν ὄντες πρὸς τὴ ἀληθειᾶ σοφίαν & πρὸς τὸν ἀλλὰ πρὸς αὐτὸ νόσῳ μόνον, καὶ ζῆτος μὲν αἰετὶ ἐκείθεν ἀρχαίς ἐνασράπτειας, vt intelligamus nos nihil esse, si cum verâ illâ & primâ Sipientiâ conferamur, ideoq; ad ipsum solum tendamus, quæramusq; semper affluentibus inde radijs fulgurari.

Psal. 9.

Et alibi animaduertit, Prophetâ olim Deo dixisse: Videbo calos tuos opera

opera digitorum tuorum, Lunam & stellas quæ tu fundasti: quasi in hac vitâ nulla vîquam astra vidisset, vbi non tam res ipsas, quàm earum (præsertim cælestium tam longè distitarum) τὰς σκιὰς μόνον Orat. 34. ἐχοῦν, umbras solas tenemus; quia corpore terreno nondum exuti, ἐκ ἐχοῦν γυμνοὶ τῶ νοὶ γυμνοῖς τοῖς πρῶγμασιν ἐντυγχάνοντες, nudâ mente cum nudis rebus conuersari non possumus.

Equidem nullus dubito, quin cælestis illa machinatio, & Planetarum, ceterarumque stellarum admirabilis per spiras aut circulos, circa Solem, aut cum ipso, irrequietissimo tot iam annos motu discurrentium, ad immensæ sapientiæ & infiniti ingenij normam exactus modulatusque concentus, Angelis, toti que illic mundo Piorum maximæ sit admirationi, vt nemo miretur, diuinum Psaltem in parte beatitudinis futuræ posuisse, videre cælos, Lunam & stellas, opera digitorum Dei.

Requiescat igitur, quæso, super stabilitatem suam olim à Deo benè fundata tellus, nosque cum ipsâ: redeantque in circulos suos Sol & fixæ, ne aliquid fortasse dissonet in musicâ illâ cælesti. Non optima semper harmonia est, quæ paucissimis chordis absoluitur, & plenior, vibratiorque per plures modulatio discurrit: nec igitur, quia simpliciùs per vnicum terræ motum, quàm densioribus Planetarum circuitibus, explicari potest, ideò melior & Artifice suo dignior cæli concentus.

Hæc, ceteraque quæ toto libello sparsimus, nisi æstiment, & nos istâ terræ vertigine inquietare desinant Copernicani, fateanturq; in illam Protarchi legem, * μὴ κινεῖν δὲ κείμηνον, commisisse, caueant, ne terrâ, velint nolint, quiescente, tandem vertigo in ipsos transeat, & Hippocrate indigeant, qui nec Aristotele, nec Scripturâ sacrâ voluerint ad sanitatem redire.

* Non mouendum quod bene situm est. Plat. in Phileb.

INDEX CAPITVM.

- CAP. I.** *Qui auctores Philosophia Samia. Et quam serio & affirmatè sentiant terram in orbem gyri hodie Copernicani.* 1.
- CAP. II.** *Tribus motibus terram mouent Copernicani. Quibus argumentis adstruant ei $\nu\chi\delta\mu\epsilon\sigma\iota\upsilon\upsilon\upsilon$ sine cotidianum circa suum centrum.* 6.
- CAP. III.** *Quibus argumentis moueant Copernicani tellurem annuo circuitu circa Solem.* 12.
- CAP. IV.** *Censura S. Congregat. Cardinalium aduersus Copernicanos. Et Historia Zachariae Papae & Virgilij Salaburgensis Episcopi diffuse pertractata, quae contendit in damnatione antipodum errauisse Pontificem.* 18.
- CAP. V.** *An haeretica hodie censi debeat sententia Copernici.* 26.
- CAP. VI.** *Scriptura sacra oppugnat Copernicanos: quam frustra conantur eludere.* 29.
- CAP. VII.** *Malè quidam, nihil certi pro disciplinis Mathematicis & naturalibus è Scripturâ sacrâ erui posse existimant.* 36.
- CAP. VIII.** *Sensus etiam & ratio naturalis Philosophiam Samiam respuit. Aristoteles pondera non relapsura in terram ad perpendicularum olim ei obiecit: nec quisquam hactenus vim argumenti potuit eludere.* 42.
- CAP. IX.** *Tormenti ictu asserta terra quies, quem declinare frustra conantur Copernicani. Inter ambulandum etiam versus occidentem, aërem ab occasu in ortum reslantem experiremur.* 49.
- CAP. X.** *Adificia, & terra ipsa dissiliret tam rapido motu. Et quomodo tamen hoc periculum auertere conantur Copernicani.* 57.
- CAP. XI.** *Sonitus perpetuus siluarum proderet terra vertiginem. Auram ab oriente perpetuo afflantem, locis editioribus perciperemus. Campana & omnia à parte orientali sonantia difficilius exaudirentur.* 61.
- CAP. XII.** *Motus telluris annuus circa Solem reiectus, propter immane & $\alpha\nu\alpha\sigma\upsilon\upsilon$, quod inter Saturnum & fixas necessario Copernicani interijcere debent interuallum. Inferi etiam non in terrâ, sed in Sole collocandi essent.* 64.
- CAP. XIII.** *Nonem priora Copernicanorum argumenta reiecta, quibus motum terra $\nu\chi\delta\mu\epsilon\sigma\iota\upsilon\upsilon$ asserebant.* 73.
- CAP. XIV.** *Decimi argumenti dissolutio. Terra motum diurnum à Sole perigaeo non incitari. Luna motum à terrâ non esse. Terram è crustâ mobili, & nucleo immobili non componi: nec inde Scaligerum in labore ortus fluminum adiunari.* 79.
- CAP. XV.** *Undecimâ & duodecimum argumentum recitatur. Oceanum Indicum ab ortu in occasum perpetuo non defluere. Animalia ex Asia in terram Australem, per continentem nunc in Maldinas, Moluccas, Ianas dilaceratam videri transiisse.* 83.
- CAP. XVI.** *Frustrâ timeri, ne motus cali terram in orbem corripiat. Superioreni aetherâ vero motu in occasum abire, non videri tantum pro-*

INDEX CAPITVM.

- pter vertiginem terra Copernicanam.* 86.
- CAP. XVII.** *Motum terra annum, neque ex similitudine terrestri opacitatis quam videmus in Planetis, neque ex motibus periodicis quibus Planeta circumueit Solem, posse probari.* 91.
- CAP. XVIII.** *Tres superiores Planetas vero, non imaginario motu festinare quandoque in ortum, aut in occasum retroagi. Solem instar citharæ cum choro suo fugientis, in medio Planetarum versari.* 94.
- CAP. XIX.** *Quarto & quinto argumento Cap. III. annuæ telluris motum perperam astrui. Ridicula theologia Copernicana Lansbergij.* 99.
- CAP. XX.** *Vltimo argumento, praecessionem Equinoctiorum ab inclinatione axis telluris esse, minimè probari. Terram physicam Lansbergij circa axem suum non sponte reuolui. Nec terram Hebrais à cursu quo ipsa currat, nomen accipere.* 105.
- Epilogus.* 108.

FINIS.

